ALDOUS HUXLEY

DOUĂ SAU TREI GRAȚII

Cuvântul „pisălog" are o etimologie îndoielnică. Unii oameni, care sunt cunoscători în materie, afirmă că acest cuvânt ar deriva de la verbul care exprimă noțiunea de a zdrobi, de a pătrunde — prin stăruința loviturilor continue. Un pisălog este individul care încearcă să pătrundă dincolo prin gândurile cuiva, ca prin ceva materializat, cel care-ți răscolește neostenit îndelunga răbdare, căutând să răzbească prin straturile de voită surzenie, lipsă de atenție și căutată indiferență politicoasă, cu care zadarnic încerci să te aperi, căci el te pisează mereu și neostenit, până când reușește să pătrundă în intimitatea ființei tale. Sunt însă și alți cunoscători în materie care afirmă că acest cuvânt derivă de la franțuzescul bourrer, a înfunda, a îndopa, a sătura. Dacă această derivație ar fi corectă, atunci pisălogul este cel care te îndoapă cu perorațiile lui greoaie și plicticoase, care caută să-ți bage cu sila pe gât personalitatea lui, ca pe niște bulgări de seu pe care esofagul refuză să le înghită. Cu alte cuvinte te îndoapă, iar tu — ca să întrebuințăm o metaforă intrată în domeniul public, "începi să te saturi de el". Sunt gata să primesc ambele aceste explicații ca fiind corecte, deoarece pisălogii nu numai că te pisează, dar te și îndoapă. Sunt exact ca burghiile dentiștilor, dar în același timp și ca baliga de grajd. Aceștia însă pot fi caracterizați și cu o a treia definiție pe care nu s-ar putea să o aplici unui plicticos sau ursuz: se țin scai. Tocmai din pricina asta, cu toate că eu nu sumt filolog, îmi voi permite să propun și a treia derivație a acestui cuvânt: de la noțiunea de a se lipi de cineva, a se ține scai, a nu-l slăbi. Prin urmare a se lipi, a îndopa, a plictisi sunt calități pe care implicit le are un pisălog, câteștrei aceste presupuse derivațiuni etimologice. Deci s-ar putea admite că fiecare dintre ele este corectă.

Herbert Comfrey era înainte de toate și de orice un pisălog de

ALDOUS HUXLEY

DOUĂ SAU TREI GRAŢII

Cuvântul „pisălog" are o etimologie îndoielnică. Unii oameni, care sunt cunoscători în materie, afirmă că acest cuvânt ar deriva de la verbul care exprimă noţiunea de a zdrobi, de a pătrunde — prin stăruinţa loviturilor continue. Un pisălog este individul care încearcă să pătrundă dincolo prin gândurile cuiva, ca prin ceva materializat, cel care-ţi răscoleşte neostenit îndelunga răbdare, căutând să răzbească prin straturile de voită surzenie, lipsă de atenţie şi căutată indiferenţă politicoasă, cu care zadarnic încerci să te aperi, căci el te pisează mereu şi neostenit, până când reuşeşte să pătrundă în intimitatea fiinţei tale. Sunt însă şi alţi cunoscători în materie care afirmă că acest cuvânt derivă de la franţuzescul *bourrer*, a înfunda, a îndopa, a sătura. Dacă această derivaţie ar fi corectă, atunci pisălogul este cel care te îndoapă cu peroraţiile lui greoaie şi plicticoase, care caută să-ţi bage cu sila pe gât personalitatea lui, ca pe nişte bulgări de seu pe care esofagul refuză să le înghită. Cu alte cuvinte te îndoapă, iar tu — ca să întrebuinţăm o metaforă intrată în domeniul public, "începi să te saturi de el". Sunt gata să primesc ambele aceste explicaţii ca fiind corecte, deoarece pisălogii nu numai că te pisează, dar te şi îndoapă. Sunt exact ca burghiile dentiştilor, dar în acelaşi timp şi ca baliga de grajd. Aceştia însă pot fi caracterizaţi şi cu o a treia definiţie pe care nu s-ar putea să o aplici unui plicticos sau ursuz: se ţin scai. Tocmai din pricina asta, cu toate că eu nu sumt filolog, îmi voi permite să propun şi a treia derivaţie a acestui cuvânt: de la noţiunea de a se lipi de cineva, a se ţine scai, a nu-l slăbi. Prin urmare a se lipi, a îndopa, *a* plictisi sunt calităţi pe care implicit le are un pisălog, câteştrei aceste presupuse derivaţiuni

etimologice. Deci s-ar putea admite că fiecare dintre ele este corectă.

Herbert Comfrey era înainte de toate şi de orice un pisălog de care nu puteai scăpa. Se lipea de oricine avea nenorocul să aibă de-a face cu el. Se lipea atât de bine, încât ar fi fost peste putinţă să mai scapi de el. Era un pisălog de natură vegetală şi pasivă, nu un pisălog activ şi coroziv. Din fericire Herbert nu era un om prea vorbăreţ, căci prea era un tip leneş şi limfatic pentru aşa ceva. Era o fire extrem de sociabilă, întocmai ca un uriaş câine sentimental pe care nu-l poţi lăsa niciodată singur. Se ţinea de oameni exact cum se ţine un câine, şi dacă pot întrebuinţa o metaforă, exact ca şi un câine se făcea şi el covrig la picioarele lor, în faţa vetrei. Şi exact ca şi câinele, nici el nu scotea nici o vorbă. Se simţea fericit în tovărăşia ta şi atâta tot, se simţea mulţumit că poate merge alături de tine pe acelaşi drum, sau că poate moţăi sub fotoliul în care te-ai aşezat. Nu cerea nici să-i dai prea multă atenţie; tot ce cerea, era să-l laşi să se bucure de mulţumirea pe care o vedea reflectată pe obrazul tău şi să se încălzească de plăcerea că te ştie aproape de el. Dacă se întâmpla ca o dată pe săptămână să-l mângâi pe cap şi să-i spui ceva similar, cu ceea ce ai spune unui câine: „Bravo, Herbert, eşti un căţel cuminte", începea să dea din coadă — la figurat — şi se simţea pe deplin fericit.

Pentru unii dintre prietenii mei — cei repeziţi, nerăbdători şi mai ales nervoşi — prezenţa bietului Herbert era ceva ce-i scotea din sărite. Chiar calităţile lui — caracterul său admirabil, liniştea şi credinţa lui nestrămutată — îi făceau să se înfurie. Până şi felul în care arăta omul acesta îi făcea să-şi piardă cumpătul. Vederea feţei lui bucălate şi zâmbitoare, trupul îndesat şi membrele lui cu mişcări încete îi enervau şi începeau să dea din mâini, ca un coteţ de găini speriate. Am cunoscut oameni care după ce au petrecut trei zile la rând în

aceeaşi casă cu Herbert şi-au făcut bagajele pe furiş şi s-au repezit la gară, ca să ia primul tren, spre o direcţie necunoscută, la depărtare de sute de kilometri, numai ca să poată scăpa de el.

Întrucât mă priveşte pe mine, bietul Herbert mă pisa nu-i vorbă, dar nu atât de îngrozitor şi de insuportabil. Eu sunt un temperament îndelung răbdător şi am nişte nervi care nu cedează cu una cu două. Aş putea chiar să afirm că într-o anumită măsură omul acesta îmi plăcea; era un dulău atât de credincios, de cumsecade şi de blând. De faţă cu el, prezenţa lui mută mă făcea foarte curând să-l consider ca inexistent sau ca pe o simplă mobilă, aşa că de multe ori mă surprindeam făcând un gest, ca şi când aş fi vrut să-mi aşez ceaşca goală de cafea pe capul lui, în timp ce el sta aşezat la picioarele mele pe parchet (când avea posibilitatea, el se aşeza întotdeauna pe parchet), sau să-mi scutur cenuşa ţigării pe gulerul hainei lui care părea că-mi face cu ochiul.

Pe vremea când eram copii, Herbert şi cu mine am fost la şcoală împreună. Dar de vreme ce fiecare dintre noi era în gazdă la alt profesor, şi cum el era mai mare decât nine (pe vremea aceea doi ani de vârstă erau o mare deosebire), cred că n-am stat niciodată de vorbă împreună. Cu toate acestea, Herbert a intrat în viaţa mea de mai târziu numai datorită împrejurării că am fost la şcoală împreună. Întoarcerea lui în viaţa mea a fost un îndoit dezastru. În existenţa mea îşi făcea loc un pisălog, a cărui prezenţă însemna că alungă, fie chiar pentru un timp trecător, o altă fiinţă care, indiferent de celelalte calităţi pe care le avea, era tocmai contrariul însuşirii care s-ar putea numi pisălogeală.

Întâmplarea despre care vreau să vă povestesc s-a petrecut în cafeneaua din *Passage du Panorama* din Paris. Trecuse mai bine de un ceas de când eu şi Kingham ne aşezasem împreună la o masă şi stam de vorbă, sorbind vermut.

Caracteristic pentru Kingham era că el le făcea pe amândouă: vorbea şi bea vermuturi fără întrerupere. Un alt amănunt tot atât de caracteristic pentru el era faptul că-mi reproşa tocmai mie, între altele, că-mi pierd timpul şi-mi înţelenesc spiritul, îndeletnicindu-mă cu aceste două ocupaţii.

— Stai în cafenea pe scaun, spunea el, şi începi să înşiri la vorbe fără nici un rost, despre tot ce-ţi trece prin minte. Asta nu pentru că ai avea nu ştiu ce idei, care să te frământe, căci tu nu îndrăzneşti să te gândeşti la nimic. Dimpotrivă, faci totul numai să nu trebuiască să te gândeşti la ceva. Cauţi să te afli în treabă, alergând de colo până colo, ca să vizitezi oameni pe care nu-i poţi suporta şi care nu te interesează câtuşi de puţin; baţi cârciumă după cârciumă şi cauţi să te otrăveşti singur — şi toate acestea numai din cauză că nu ai îndrăzneala să faci şi tu un efort pentru a îndeplini ceva serios şi folositor. În oarecare măsură acesta este rezultatul trândăviei, dar şi al lipsei unui crez — indiferent la ce se referă acest crez. *Gargan* îşi mai comandă un vermut. Aceasta este una dintre metehnele moderne, continuă el, marea ispită a oricărui tânăr şi a oricărei femei tinere şi inteligente, care-şi dau seama de ceea ce văd în jurul lor. Tot ce este uşuratic şi în aparenţă distractiv , şi ameţitor îi ispiteşte — societatea, conversaţia, băutura, neastâmpărul. Tot ceea ce este dificil şi important, tot ceea ce necesită cumpănire şi efort li se pare nesuferit. Aceasta este consecinţa războiului, fără să mai vorbim de consecinţele păcii. Dar, în orice caz, fenomenul acesta s-ar fi manifestat în mod treptat, chiar dacă n-ar fi fost simplă consecinţă a altor fenomene. Viaţa modernă a contribuit ca această stare de spirit să devină inevitabilă. N-ai decât să te uiţi la tinerii care n-au avut nici un fel de legătură cu războiul — pe vremea războiului ei nu erau decât nişte copii —, sunt mai răi decât ceilalţi. A sosit timpul să ne oprim, să facem ceva. Tu nu-ţi dai

seama că nu mai poţi continua în felul acesta? Nu vezi realitatea din faţa ta?

Îl văzui că se apleacă peste masă şi se uită supărat la mine. Prietenul meu detesta aceste vicii pe care mi le atribuia mie, şi le detesta cu o violenţă neobişnuită, tocmai din cauză că aceste vicii erau în realitate ale lui. Vorbea despre slăbiciunile pe care nu le putea suferi, dar pe care le ştia că mocnesc întrânsul — şi, cu toată sila pe care i-o pricinuiau, îi era peste putinţă să scape de ele.

Kingham era băiat frumos când se întâmpla să se supere. Avea nişte ochi negri, minunaţi şi foarte strălucitori, părul lui era castaniu, cu fir subţire şi bogat, o bărbuţă tăiată scurt şi ceva mai deschisă decât culoarea părului îi acoperea partea de jos a obrazului şi nu se potrivea deloc cu tinereţea şi paloarea înfăţişării lui. În toată fiinţa lui era ceva de extaz şi de entuziasm. Dacă n-aş fi fost o fire atât de calmă cred că m-aş fi aprins la fiecare izbucnire a lui. Dar fiind aşa cum sunt cu adevărat, nu-mi era deloc greu să-mi păstrez calmul şi judecata limpede în faţa oricărei impetuozităţi de-a lui. Cred că într-o anumită măsură liniştea mea îl fascina. Prezenţa mea îl scotea din fire, dar cu toate acestea continua să suporte tovărăşia mea, (pentru că aceasta îi dădea ocazia să-mi facă reproşuri, susţinând sus şi tare că în cazul meu nu mai este nici o nădejde de a mă putea îndrepta. Firește, nici eu nu suportam cu plăcere aceste scene, căci, deşi îmi vorbea adeseori fără nici un fel de alegere sau sfială (acuzându-mă, ca şi în cazul de faţă, de slăbiciuni care erau, de fapt, ale lui şi care-l făceau să se revolte), această disecţie era de multe ori dureros de minuţioasă. Nu puteam să rămân indiferent, dar cu toate acestea îmi făcea plăceresă stăm amândoi de vorbă. Ne enervam unul pe altul în mod reciproc, dar totuşi eram prieteni.

Cred că de astă dată, auzind pe Kingham despre ce vorbeşte, am început să zâmbesc. Sfinte Doamne, eu nu sunt deloc un adept al regimului *sec* şi nu mi se întâmplă niciodată să-mi fie silă sau să-mi pară rău de timpul pierdut într-o conversaţie plăcută, chiar despre nimicuri. Dar în raport cu Kingham — şi mai ales cu Kingham cel de la 1920 — eu sunt un model de bărbat sârguitor, de exactitate la datorie şi de sobrietate. Nu vreau să mă laud, dar eu sunt din fire burghez şi nimic altceva. Sunt tot atât de incapabil să duc o viaţă dezordonată pe cât sunt — hai să zicem — de incapabil să scriu şi eu o carte bună. Kingham însă avea din naştere amândouă aceste talente şi tocmai din cauza aceasta peroraţia lui, întrucât mă privea pe mine, mi se părea absurdă. Nici prin gând nu mi-ar fi trecut să zâmbesc din cauza cuvintelor lui, dar se vede că ilaritatea pricinuită de atitudinea lui se oglindea destul de limpede pe obrazul meu, căci îl văzui numaidecât că este apucat de o furie violentă.

— Poate-ţi închipui că-mi arde de glume? ţipă el şi lovi cu pumnul în masa de marmură. Ascultă-mă ce-ţi spun, ceea ce faci tu acum este un păcat săvârşit împotriva Duhului Sfânt. Ceva de neiertat. Auzi, să-ţi înţeleneşti talentul în băutură. Lua-o-ar... s-o ia de Biblie, adăugă el din ce în ce mai violent. Cum se face că nu poţi vorbi niciodată despre ceva serios fără să pomeneşti de ea.

— Probabil din cauză că Biblia este o carte serioasă, îndrăznii eu să răspund.

— Vorbeşti de parcă tu ai fi în stare să înţelegi aşa ceva, răspunse Kingham. Ascultă ce-ţi spun eu, continuă el, pe un ton impresionant... Dar exact în clipa aceasta Herbert îşi făcu intrarea pentru a doua oară în viaţa mea.

Simţii că o mână mi s-a aşezat pe umeri şi ridicând ochii văzui în faţa mea un om străin.

— Ce faci, Wilkes, zise străinul. Nu mă mai recunoşti!

Mă uitai cu mai multă atenţie la el şi trebui să admit că nu se înşela deloc. Eu nu-l cunoşteam.

— Eu sunt Comfrey, declară străinul. Herbert Comfrey. Eu am fost la Dunhill, nu-ţi mai aduci aminte? Tu erai la Struther, nu-i aşa? Adică s-ar putea să-l fi chemat şi Lane?

Auzind numele acestor pedagogi care jucaseră un rol atât de important în copilăria mea, câteva compartimente ascunse ale creierului meu, care stăteau de mult închise, se deschiseseră dintr-o dată, ca la un gest magic. În faţa mea începură să se profileze tulburi sălile de studii, cu pupitrele pătate de cerneală, terenurile de fotbal şi de cricket, cele cinci terenuri de tenis, capela şcolii, şi din ceaţa acestor amintiri ale vieţii mele de şcolar începea să se desprindă statura greoaie a lui Comfrey, băiatul acela dolofan care sta la Dunhill.

— O, sigur că-mi aduc aminte, răspunsei eu, strângându-i mâna.

Cu coada ochiului văzui pe Kingham că începe să se încrunte.

— Cum de ţi-ai mai adus aminte de mine?

— Dragul meu, eu îmi aduc aminte de toată lumea, îmi răspunse el.

Am constatat ceva mai târziu că vorbele acestea ale lui nu erau deloc aruncate aşa la întâmplare; îşi aducea de fapt aminte, îşi aducea aminte de toţi oamenii pe care i-a cunoscut şi de cele mai mărunte incidente din viaţa lui. Avea o miraculoasă facultate de a ţine minte numele tuturor regilor şi capilor de familie — memoria oamenilor care nu citesc niciodată nimic, nu judecă şi nici nu se gândesc şi a căror minte este, prin urmare, pe deplin liberă să se poată ocupa de viziuni retrospective.

— Mie nu mi se întâmplă niciodată să uit înfăţişarea unui om pe care l-am văzut o dată, adăugă el şi, fără să mai aştepte invitaţia, se aşează la masă.

Kingham se lăsă indignat pe spătarul scaunului. Pe urmă, îmi trânti o lovitură de picior pe sub masă. Mă uitai la el şi făcui o uşoară strâmbătură, ca să-i dau să înţeleagă că eu nu port nici o vină pentru cele ce se întâmplă.

Încercai să îngân câteva cuvinte de prezentare, mai mult de formă. Kingham nu zise nimic, ci se mulţumi să se întunece şi mai mult la faţă, în timp ce dădu mâna cu Herbert. Cât despre Herbert, nici el nu părea cu nimic mai cordial. Este adevărat că zâmbi, cu acelaşi zâmbet amabil şi vag, dar cu toate acestea nu zise nimic şi aproape nici nu se uită la Kingham. Părea grăbit să se întoarcă spre mine cât mai repede, ca să înceapă să-mi vorbească despre vechea noastră şcoală. Amintirile din timpul şcolii erau singurul subiect care-l făcea pe Herbert să fie mai vorbăreţ. Din simplu pisălog inofensiv, amintirile acestea aveau facultatea să-l transforme într-un pisălog incisiv, întocmai ca burghiul unui dentist care-ţi perforează măselele. Ţinea la şcoala la care învăţase şi era de părere că toţi foştii elevi să fie unul cu altul în relaţii de constantă prietenie. Am băgat de seamă că în general oamenii care au o individualitate a lor proprie numai rareori se întâmplă să păstreze şi pentru restul vieţii prieteniile legate pe băncile şcolii. Faptul este cât se poate de firesc. Probabil e foarte greu ca pe băncile şcolii să poţi lega prietenii pe care ai dori să le păstrezi şi în anii bărbăţiei, după ce vârsta te-a despărţit de colegii tăi, şi ar fi aproape peste putinţă ca întâlnindu-i mai târziu să-i mai poţi recunoaşte. Micile asociaţii, ale căror membri sunt legaţi unul de altul numai datorită faptului că aceştia au fost odinioară colegi de şcoală, sunt de obicei cele mai şterse şi mai lipsite de personalitate. Ar fi foarte greu să se întâmple altfel, căci oamenii care nu găsesc un motiv mai temeinic, decât acesta, pentru a strânge raporturile dintre ei sunt de obicei persoane lipsite de valoare şi de importanţă. Bietul Herbert, care îşi

închipuia că singur faptul că am purtat chipiul şi tunica vărgată ale aceleiaşi şcoli este un motiv destul de puternic pentru o prietenie intimă, era un specimen caracteristic al oamenilor din soiul acesta.

Luai o atitudine cât se poate de rece şi de respingătoare. Dar fu în zadar, Herbert începu să vorbească şi vorbea... vorbea... fără să se mai oprească, îţi mai aduci aminte de meciul pasionant din 1910 cu şcoala din Winchester? De felul în care a fost tăvălit bietul domn Cutler? De întâmplarea aceea memorabilă când Pye s-a urcat în timpul nopţii pe acoperişul capelei de la şcoală şi a spânzurat o oală de noapte pe unul dintre turnuleţele clădirii? Mă uitai înspăimântat la Kingham. Furia întipărită la început pe obrazul lui făcuse loc unei expresii de dispreţ; cu ochii închişi se lăsase pe spătarul scaunului pe care îl proptise numai pe picioarele dinapoi.

Kingham nu frecventase niciodată o şcoală publică. Avusese norocul (sau chiar nenorocul) să nu se nască gentleman de profesie. Era mândru de acest amănunt şi uneori chiar făcea paradă de asta. Faptul acesta însă nu-l împiedica deloc să fie de o sensibilitate morbidă de câte ori se vorbea ceva ce ar fi putut să fie interpretat drept o aluzie la originea lui. Era mereu terorizat de eventualitatea unei insulte ce i-ar fi putut veni din partea „gentlemen"-ilor. Insulte aruncate în treacăt, fie în mod chiar neintenţionat sau nevoit, în perfectă necunoştinţă de cauză — în sfârşit, orice fel de insultă posibilă era de ajuns pentru a-l face să tremure de furie şi de durere. Nu o dată îl văzusem pierzându-şi firea din cauza unor cuvinte spuse cu totul fără rea intenţie. Te pomeneşti că va considera drept insultă până şi amintirile inocente ale lui Herbert despre vechea noastră şcoală? Ar fi fost capabil şi de o astfel de atitudine. Mă aşteptam dintr-un moment într-altul la o erupţie sau ieşire violentă din partea lui. Dar, de astă dată, scena

care a urmat nu se desfăşură de faţă cu altă lume. După ce ascultă câteva minute la anecdotele debitate de Herbert, Kingham se ridică de la masă şi, după ce se scuză cu ironică politeţe, ne spuse la amândoi bună seara. Pusei mâna pe braţul lui şi încercai să-l opresc.

— Mai stai puţin, te rog!

— Mii de scuze! Zâmbi şi ducându-şi o mână la inimă, se înclină în faţa noastră şi dispăru, lăsându-mă (în paranteză fie zis, acesta la el era un obicei nelipsit), să-i plătesc eu consumaţia.

Noi, vechii camarazi de şcoală, rămaserăm singuri.

Dimineaţa următoare trândăvii multă vreme în pat. Cam pe la unsprezece mă pomenii cu Kingham că dă buzna în cameră. Scena la care mă aşteptasem seara trecută mi-o desfăşură de astă dată cu îndoită violenţă. Un altul în locul lui, după ce ar fi dormit o noapte, după pretinsa insultă, a doua zi s-ar fi trezit liniştit şi şi-ar fi dat seama că incidentul nu merită atenţie. Cu Kingham însă se întâmplase tocmai invers. Toată noaptea se zvârcolise în aşternut, aşa că amănuntele, la început aproape imperceptibile, luaseră acum proporţii uriaşe. Adevărul era că lui Kingham îi plăceau scenele. Îi plăcea să simtă emoţiile, fie că acestea erau ale lui proprii fie că asista la emoţiile altora. Îi făcea plăcere să se bălăcească în acest gen de pasiuni, căci în astfel de împrejurări simţea că trăieşte şi el cu adevărat, că este un fel de supraom, când poate împroşca pe toţi cei din jurul lui. Scenele pe care le provoca îl îmbătau şi i se păreau atât de delicioase încât era incapabil să-şi mai dea seama de urmările pe care ar putea să le aibă — dar poate ar fi mult mai aproape de adevăr dacă aş spune că el prevedea aceste consecinţe (căci, vorbind din punct de vedere intelectual, n-am întâlnit încă om care să aibă o viziune atât de limpede ca amicul meu Kingham), dar căuta anume să nu ţină seama de ele.

Când afirm că avea o mare uşurinţă de a improviza astfel de scene nu am câtuşi de puţin intenţia să afirm că ar fi simulat vreodată o emoţie. Sentimentele lui erau sincere — sincere şi violente, dar stimulate cu prea multă uşurinţă. Afară de asta, îi făcea plăcere să-şi cultive şi să-şi stimuleze aceste emoţii. De pildă, ceea ce la altul ar fi fost o simplă nemulţumire trecătoare, ascunsă graţie stăpânirii de sine şi care mai târziu ar fi fost susceptibilă de o modificare, datorită impresiilor ulterioare la Kingham devenea adevărată furie pe care nimic nu o mai putea calma. De multe ori, aceste scene furioase erau pricinuite de greşelile celor care le provocau. Dar greşeala odată comisă, Kingham n-ar fi admis pentru nimic în lume că ar putea să fie vorba despre o greşeală — afară bineînţeles de cazul când pornirea lui instinctivă de a se umili, ar fi fost mult mai puternică decât dorinţa de a se afirma.. De asemenea, avea uneori momente, de emotivitate imuabilă în faţa altora. O simplă impresie mai violentă era suficientă pentru a-l duce în mod irezistibil şi fără să mai ţină socoteală de celelalte impresii, oare astfel rămâneau în umbră. Calităţile lui intelectuale parcă ar fi fost lovite de orbire şi-ţi făcea impresia că anume caută să nu ţină seamă de alte amănunte mai evidente, astfel că până la o nouă reculegere cel vizat nu mai producea asupra lui Kingham decât o serie de reacţii dinainte determinate.

În timp ce se apropia de patul meu, mi-am dat seama, după lividitatea feţei lui, că voi avea de petrecut un penibil sfert de ceas.

— Ce mai faci? întrebai eu, căutând să fiu de o cordialitate cât mai indiferentă.

— Am ştiut despre tine întotdeauna că nu eşti decât un snob intelectual, începu Kingham, cu glasul încet şi solemn, în timp ce-şi apropie un scaun de patul meu. Nu mi-aş fi închipuit însă niciodată că ai putea să fii un snob vulgar, din clasa cetăţenilor de periferie.

Făcui o strâmbătură, care în romanele franţuzeşti este exprimată cu un semn de întrebare.

— Eu ştiu că tatăl meu a fost tinichigiu, continuă el, şi că eu mi-am făcut educaţia pe cheltuiala statului şi cu ajutorul burselor pentru ajutorarea minorilor săraci, dar merituoşi. Ştiu că eu vorbesc cu accent de mahala şi nu cu accentul celor de la Eton şi Oxford. Ştiu că am maniere proaste, că nu mă pricep să mănânc la masă cu eleganţă şi că nu mă spăl îndeajuns pe dinţi. (Nici una dintre afirmaţiile acestea nu erau adevărate, dar în aceste clipe lui Kingham îi convenea să-şi închipuie contrariul. Dorea să se simtă înjosit, pentru a putea reacţiona cu şi mai multă violenţă. Se insulta pe sine însuşi, pentru a putea să-mi atribuie mie aceste insulte, din cauza cărora suferea, şi pentru ca astfel să aibă o scuză pentru supărarea pe care mi-o arăta. Ştiu foarte bine că eu sunt un mitocan şi un pierde-vară. (Cuvintele acestea le pronunţa cu o savoare extraordinară, ca şi când ar fi simţit mulţumirea pe care i-o pricinuia tortura la care se supunea). Ştiu că eu sunt un intrus şi că sunt tolerat numai din cauză că sunt inteligent. Un fel de paiaţă sau de maimuţă dresată, pentru a distra pe gentilomi. Ştiu toate acestea şi ştiu de asemenea că le ştii şi tu. Mi-am închipuit, însă, că tu nu ai nimic împotrivă ca noi să fim în relaţii, ca doi oameni pur şi simplu, nu ca specimene ale claselor superioare şi ale celor inferioare. Am fost destul de prost pentru ca să-mi pot închipui că tu ţii la mine cu toate acestea. Îmi închipuisem că tu mă preferi chiar oamenilor din categoria ta. Aceasta dovedeşte încă o dată cât sunt eu de găgăuţă. Nici nu apare bine un gentleman, un fost camarad de şcoală, nu-i aşa (începu să vorbească pe tonul obişnuit în comediile care ridiculizează felul de a vorbi al studenţilor de la universităţile de elită), şi te-ai şi repezit în calea lui, ca să-l iei în braţe, fără să-ţi mai pese de prietenul tău care este un simplu intrus şi' pe care-l

uiţi definitiv. După ce termină, începu să râdă cu ferocitate.

— Dragă Kingham, zic eu, ce te determină să faci pe imbecilul de faţă cu mine?

Dar Kingham, care probabil ştia tot atât de bine ca şi mine că el face pe imbecilul, continuă pe un ton şi mai violent. Începuse să facă pe imbecilul şi era încântat de rolul pe care şi-l asumase. Schimbând puţin tactica, începu să debiteze câteva adevăruri relative la mine — de astă dată însă afirmaţiile lui erau reale. La urmă începui şi eu să mă supăr.

— Te poftesc să-ţi dai osteneala şi să ieşi afară.

— O, stai că n-am terminat încă.

— Şi să nu mai intri până când îţi va trece accesul acesta de isterie. Te porţi exact ca o fată bătrână când îşi dă seama că ar avea nevoie de un bărbat.

— Cum îţi spuneam, continuă Kingham cu glasul ceva mai blând şi mai mieros de otrăvit, în raport invers cu violenţa şi supărarea care se puteau ghici din cuvintele mele, marele tău defect este incapacitatea spirituală de care suferi. Morala ta, arta ta, nu este altceva decât un fel de incapacitate organizată pe sisteme. Concepţia ta despre viaţă — este şi ea o dovadă de incapacitate. Forţa ta însăşi, aşa cum se prezintă — oribila ta rezistenţă pasivă — este întemeiată şi ea tot pe incapacitate.

— Ceea ce nu mă va împiedica să te iau de guler şi să te arunc pe scări, dacă n-o ştergi imediat din camera mea. Una este când omul îşi formulează o părere despre sine însuşi, dar cu totul altceva este să auzi această părere spusă de altul. Eu ştiam despre mine că sunt din fire burghez, dar, când l-am auzit pe Kingham că-mi spune acest lucru şi vorbele pe care le întrebuinţa, aveam senzaţia că iau cunoştinţă de un adevăr cu totul nou şi îngrozitor de neplăcut.

— Stai, răspunse Kingham cu glasul domol şi cu o linişte care te scotea din fire, stai o clipă, încă o vorbă, înainte de plecare.

— Ieşi! strigai eu. Ieşi numaidecât!

Se auzi o bătaie în uşă. Pe urmă se deschise. Chipul dolofan şi uriaş al lui Herbert Comfrey apăru în prag şi-şi roti privirea în largul camerei.

— Cred că nu vă deranjez, zise Herbert şi rânji la noi.

— O, nu, deloc, nune deranjezi deloc, ripostă Kingham.

Sări în picioare şi, cu un gest de excesivă politeţe, îi oferi scaunul său.

— Eu tocmai mă pregăteam să plec. Ia loc, te rog, ia loc.

Pe urmă încercă să-l împingă pe Herbert spre scaun.

— Serios, n-aş vrea..., protestă Herbert politicos.

Kingham însă i-o tăie scurt:

— Acum vă las să staţi amândoi de vorbă, căci sunteţi vechi prieteni, zise el. La revedere, la revedere! Îmi pare foarte rău că n-am putut să-ţi mai spun cel din urmă cuvânt pe care l-aş mai fi avut de spus înainte de plecare...

Herbert făcu o mişcare greoaie, pentru a se ridica de pe scaun:

— În cazul acesta cred că va fi mai bine să plec. Eu nu bănuiam... vă rog să mă iertaţi... Îmi pare rău.

Kingham însă îi puse amândouă mâinile pe umeri şi-l sili să se aşeze din nou.

— Nu, te rog, stai! stărui el. Nu te mişca, deoarece eu şi aşa plec

Apoi se repezi la pălărie şi ieşi din cameră.

— Ce om ciudat, se miră Herbert. Cine este?

— Un prieten, răspund eu.

Supărarea îmi trecuse şi începui să mă gândesc dacă spusesem adevărul numimdu-l prieten. Dar gândul că Kingham ar putea să nu-mi

fie prieten se datora numai prezenţei acestui imbecil dolofan care se aşezase alături de patul meu. Mă uitai îngândurat la Herbert. Îl văzui că-mi zâmbeşte cu toată bunătatea. Ar fi fost peste putinţă să te superi pe un astfel de om.

În orice caz, pentru moment ruptura între mine şi Kingham fu definitivă, căci trebuiră să treacă mai bine de doi ani până când ne întâlnirăm din nou. Pierzând însă pe Kingham, câştigasem pe Herbert Comfrey — şi-l câştigasem definitiv. Din clipa aceea viaţa mea la Paris nu mai fu numai a mea, ci trebui să o împart cu amicul meu Comfrey. Se întâmplase ca tocmai pe vremea aceea să nu fie legat de nimeni, exact ca şi un câine rămas fără stăpân. În naivitatea lui era sincer convins că eu mă simt tot atât de mulţumit în tovărăşia lui, pe cât se simţea şi el într-a mea. Se instală în hotelul unde stăteam eu, aşa că tot timpul cât l-am petrecut după aceea la Paris aproape n-am avut ocazia să rămân niciodată singur. Ştiu că ar fi trebuit să fiu faţă de Herbert cât se poate de categoric, ar fi trebuit să fiu brutal cu el, să-i spun să se ducă dracului şi să-l azvârl cu o lovitură de picior pe scară. Dar nu mă lăsa inima să fac aşa ceva. (Şi acesta este un simptom al incapacităţii mele' spirituale. Concepţia mea morală — incapacitate organizată pe sisteme... Ştiu, ştiu). Herbert abuza de mine, devenisem prada lui, iar eu ca un Brahman care lasă ca toate existenţele parazitare să-i sugă sângele, de la ţânţari până la tigrul care-l sfâşie, îl suportam să mi-l sugă şi el pe al meu. Singurul gest mai îndrăzneţ pe care-l făceam era că uneori fugeam din calea lui. Din fericire, Herbert era un om căruia nu-i plăcea să se scoale de dimineaţă. Cred că nici glasul Trâmbiţelor de Apoi nu ar fi putut să-l determine să se dea jos din pat înainte de orele zece. Când simţeam nevoia să mă bucur şi eu de o zi de libertate, dădeam ordin să mi se aducă de mâncare la orele opt de dimineaţă şi părăseam imediat hotelul, lăsând pe Herbert

dormind. Seara, când mă întorceam acasă dintr-o astfel de vacanţă, îl găseam că mă aşteaptă la mine în cameră, ca un câine credincios. Îmi făcea de fiecare dată impresia că m-a aşteptat toată ziua, din zori (adică ceea ce pentru el reprezenta zorile era exact ora amiezii) până la miezul nopţii. Era întotdeauna atât de mulţumit că mă vede acasă, încât mă simţeam aproape copleşit de ruşine, ca şi când purtarea mea faţă de el ar fi fost un act de perfidie. Începeam să-i cer iertare şi să-i explic. Trebuise să plec foarte devreme de acasă, pentru a discuta cu cineva despre o anumită chestiune, pe urmă a trebuit să mă întâlnesc cu un alt cunoscut care mă invitase la masă, în timpul după-amiezii a trebuit să mă duc la vechea mea prietenă, doamna Dubois, ca să luăm ceaiul împreună. Când am ieşit de la ea, m-am întâlnit cu Langlois şi-am luat masa împreună, ca pe urmă să ne ducem la un concert. În sfârşit, după cum vedea şi el, mi-ar fi fost peste putinţă să mă întorc acasă cu un minut mai devreme.

Explicaţiile acestea i le dădeam drept răspuns la remuşcările pe care le simţeam în adâncul conştiinţei mele. Bietul Herbert nu se plângea niciodată, ci era foarte mulţumit să mă vadă că m-am întors. Îmi era peste putinţă să nu-mi dau seama că tenacitatea credinţei care-l lega de mine sfârşise prin a-i acorda anumite drepturi asupra mea şi că, într-o anumită măsură, eu eram responsabil faţă de el. Evident, aşa ceva era absurd, era lipsit de orice măsură şi chiar ridicol. Care să fie motivul care să mă poată determina pe mine, victima, să-mi fie milă de persecutorul meu? Mi se părea ridicol şi cu toate acestea eram sigur că eu simt pentru el un fel de milă. Eu am fost întotdeauna un om cu inimă bună şi incapabil să mă port rău faţă de cineva.

Sosi şi vremea când trebui să mă întorc la Londra. Herbert, care avea avere tocmai de ajuns pentru ca să se poată dispensa de obligaţia de a

lucra ceva sau de a fi undeva la o oră precisă din zi, îşi făcu şi el bagajele şi se urcă în acelaşi tren. Fu un drum cât se poate de neplăcut. Trenul era plin de călători şi marea destul de furioasă, ca să-mi vină greaţă. Când mă urcai pe puntea vaporului, după ce intrarăm în portul Dover, înfăţişarea trandafirie a lui Herbert mă făcu să-mi ies din fire. Dacă nu m-aş fi simţit atât de rău, aş fi inventat vreun pretext ca să mă cert cu el. Dar nu aveam energia necesară pentru aşa ceva. În acelaşi timp însă trebuie să recunosc fără înconjur că Herbert se dovedi de mare folos, în timp ce se ocupa de bagaje.

Faptele îmi dovediră foarte curând că, în loc să mă revolt împotriva bietului Herbert, ar fi trebuit să-i fiu recunoscător că nu este cu ceva mai rău decât era cu adevărat. La urma urmelor, Herbert nu era altceva decât un pisălog care se ţinea scai, unul care nu te slăbea deloc. S-ar fi putut tot atât de bine să cad pe mâna unui pisălog care să mă ciocănească fără încetare, nu numai să se ţină scai de pulpana hainei mele. Ar fi putut să fie, de pildă, cum este cumnatul său, John Peddley; în cazul acesta nu-mi mai rămâneau decât trei alternative: asasinatul, sinuciderea sau exilul! Eram nemulţumit de prezenţa lui Herbert, în timp ce traversam portul Dover. Peste câteva ceasuri însă văzui că ar fi trebuit să-i fiu recunoscător, din cauză că nu era mai rău decât era în realitate. Pe cheiul din Dover ne întâlnirăm cu John Peddley.

Pedldley era un pisălog activ, cred că unul dintre cei mai activi pisălogi pe care i-am cunoscut. Era un pisălog neostenit care căuta să-ţi bage pe gât cu sila toată personalitatea lui. Vorbea fără încetare şi cunoştinţele pe care le avea despre subiecte cu totul lipsite de orice interes mi se păreau cu adevărat fabuloase. Toate cunoştinţele mele în legătură cu sistemul bancar din Elveţia, despre îngrăşămintele artificiale, despre legea asigurărilor sociale, despre creşterea porcilor,

despre fostul Sultan al Turciei, despre raţionalizarea producţiei zahărului în timpul războiului se, datorează informaţiilor primite de la Peddley. Era înspăimântător, cu adevărat înspăimântător; ar fi peste putinţă să găseşti o altă expresie pentru a-l caracteriza. Mi-e peste putinţă să-mi închipui un al doilea om pe pământ, cu care aş fi mai puţin dispus să petrec un ceas împreună.

Şi cu toate acestea, Peddley era un om extrem de amabil şi plin de toate calităţile. Avea o inimă foarte bună. Era energic şi capabil. Era chiar inteligent. Ar fi fost peste putinţă să-l asculţi vorbind despre asigurările sociale sau despre îngrăşămintele artificiale, fără să-ţi dai seama că este complet stăpân pe subiectul despre care-ţi vorbeşte. Dar, afară de asta, un avocat atât de strălucit ca Peddley ar fi peste putinţă să fie un prost. Cel puţin aceasta era părerea noastră a celor care nu făceam parte din corpul avocaţilor. Ceea ce-l făcea pe omul acesta să fie atât de insuportabil era tocmai geniul lui atât de neobişnuit, de a se ocupa numai de banalităţi, pedanteria lui gata întotdeauna să se afirme, glasul lui, instinctul lui social extrem de dezvoltat şi, la urmă de tot, insensibilitatea lui. Geniul lui de a se preocupa de lucruri banale îl condamna să se gândească la subiecte care nu puteau interesa pe nimeni, chiar dacă se întâmpla să discute din când în când despre câte o problemă mult mai interesantă decât sistemul bancar elveţian, avea totuşi calitatea de a o expune în aşa fel, încât subiectul să pară cât se poate de banal. Graţie unui proces de alchimie inversată, era în stare să transforme în plumb până şi aurul Pur. Slăbiciunea lui de a se afirma, dublată de un anumit instinct pedagogic, îl făcea să aspire la ambiţia de a deveni pentru semenii lui un fel de profesor. îi plăcea să se audă pe sine însuşi vorbind. Şi ce glas avea! Nu era lipsit de muzicalitate, dar era un glas sonor, puternic şi persistent. Răsunetul glasului său te făcea să tresari

şi provoca o învălmăşeală de unde în creierul tău. Îmi era peste putinţă să ascult la ce spune mai mult de câteva minute, fără să simt că-mi vine ameţeală şi să mă simt zăpăcit. Dacă aş fi fost determinat să-mi trăiesc viaţa alături de omul acesta şi să-l aud mereu vorbind, cred că la un moment dat aş fi început şi eu să mă învârtesc pe loc — fără să mă mai pot opri — cum fac şoarecii dansatori din Japonia. Glasul lui Peddley acţiona asupra simţurilor semicirculare.

La asta se mai adăuga şi sociabilitatea lui. Era un fel de pasiune, un fel de viciu; nu era în stare să trăiască altfel decât în tovărăşia semenilor săi. Pentru el era o adevărată tortură să fie condamnat să stea singur. Adulmeca de departe tovărăşia cuiva, exact cum fiara îşi adulmecă prada. Dar, amănunt destul de straniu, omul acesta nu urmărea şi nici nu ţinea să aibă o prietenie sau să fie în relaţii intime cu cineva. După cât ştiu eu, el n-avea prieteni, în strictul înţeles al cuvântului. El nu urmărea decât să facă cunoştinţe şi să aibă auditori. Tot ce avea omul acesta în viaţa socială erau cunoştinţe şi ascultători, împotriva voinţei lor. La începutul cunoştinţei mele cu Peddley, mă întrebasem de multe ori ce face omul acesta când simte nevoia să-şi mărturisească preocupările şi gândurile intime cuiva care să-l poată înţelege. Nu mult după aceea însă am început să mă îndoiesc de faptul că Peddley ar avea o viaţă intimă care să merite să vorbeşti despre ea. Numai rareori se întâmpla, când datorită unei explozii catastrofale învelişul existenţei lui publice era înlăturat, să ducă şi el o viaţă strict intimă. Când evenimentele se desfăşurau normal, urmându-şi drumul lor obişnuit, viaţa lui se limita să se manifeste numai la suprafaţă, în birou, la club, la masă şi se simţea cât se poate de mulţumit dacă se întâmpla să aibă pe cineva care să fie dispus să-l asculte. Puţin îl interesa dacă auditorii lui îl ascultau cu vădită şi extremă indiferenţă. Exact ca şi Herbert — şi ca

majoritatea pisălogilor — nu da decât o relativă atenţie celor pe care-i obliga să-i suporte prezenţa. Vedea că sunt în faţa lui, că fiziceşte stau alături de el, şi atât îi era de ajuns. Sentimentele şi gândurile lor nu-l interesau câtuşi de puţin. Această indiferenţă, dublată de arzătoarea lui sociabilitate, reprezentau însăşi puterea lui. Era astfel în stare să-şi adulmece victimele şi să le tortureze, fără nici un fel de remuşcare. În fond, dacă s-ar întâmpla ca lupul să ţină seama de sentimentele mielului, ar fi peste putinţă să nu devină vegetarian. Lupul însă nu ţine seamă de nimic. Se gândeşte numai la foamea lui şi la gustul pe care-l are carnea de miel. Tot aşa se întâmpla şi cu John Peddley. Incapabil să-şi dea seama de groaza pe care o inspira victimelor lui, de chinurile morale prin care trebuiau să treacă, îşi vedea de drumul lui, fără să se oprească şi fără să simtă nici un fel de remuşcare.

Prima impresie pe care mi-a făcut-o John Peddley n-a fost în defavoarea lui. E adevărat că chiotul lui de bunăvenire cu care salută pe Herbert în timp ce-l aştepta în marginea cheiului şi noi ne făceam loc prin mijlocul mulţimii de oameni care se înghesuiau spre pasarelă, ca să poată ajunge cât mai curând la ţărm, mi se păru de o cordialitate exagerată. Chiar înfăţişarea lui de om care se bucura de o robustă sănătate, când mi-l arătă Herbert de la distanţă, mi se păruse jignitoare. Nici după ce Herbert făcu prezentările nu am fost în stare să apreciez strângerea vehementă de mână şi volubilitatea cu care încerca să-şi manifeste simpatia. Pe de altă parte, se dovedi un om foarte atent şi cât se poate de bun. Scoase din buzunar un clondir de argint şi mă obligă să trag un gât zdravăn de coniac vechi. Văzând că sunt degerat de frig şi că-mi clănţăne dinţii în gură, a stăruit să îmbrac haina lui de blană. Pe urmă s-a repezit la oficiul vamal, ca să se întoarcă mai curând decât aş fi putut să-mi închipui cu hieroglifele oficiale ale

vizei, marcate cu tibişir pe bagajele noastre. La câteva minute după aceea, eram cu toţii aşezaţi în maşina lui şi ieşirăm din portul Dover, ca să apucăm cu toată viteza pe drumul ce ducea spre Canterbury.

Mă simţeam prea indispus pentru ca să mai fiu în stare să mă gândesc la ceva, aşa că nici prin gând nu mi-ar fi trecut că situaţia în care mă găseam era destul de stranie. Peddley aştepta pe cheiul debarcaderului, dar nu ne aştepta pe noi, căci sosirea noastră nu fusese anunţată dinainte. Prin urmare el aşteptase, dar pe cine oare? Întrebarea aceasta stărui tot timpul în mintea mea, dar fără prea multă persistenţă. Deocamdată nu puteam să mă gândesc la altceva în afară de răul de mare. Uitai cu totul să mă mai mir de ceea ce vedeam şi mă urcai în maşină ca să-mi iau locul, părându-mi-se cât se poate de natural să fiu aşteptat pe chei de către cineva care nici nu bănuia că noi venim. Aparenţa oarecum firească a acestei situaţii mi se părea confirmată şi de atitudinea tovarăşilor mei de drum. Peddley considerase chiar de la început ca de la sine înţeles ca noi să ne ducem să stăm în casa lui de la ţară. Herbert, pentru care era indiferent dacă stă într-un loc sau în celălalt, primise invitaţia fără să mai ezite. Eu începusem să protestez, dar fără prea multă convingere şi mai mult din politeţe decât în mod serios. Motivul era că nu trebuia să mă întorc numaidecât, în aceeaşi seară, la Londra, iar gândul drumului de la Dover, traversarea Londrei cu o maşină de piaţă, pe timp de noapte şi frig, sosirea acasă şi camerele pustii şi fără foc erau perspective care, în aceste clipe, nu mă ademeneau deloc. Primind invitaţia lui Peddley, însemna să intru în mai puţin de jumătate de ceas într-o cameră confortabilă, unde să mă pot odihni, fără să mă sinchisesc de nimic. Ispita aceasta era prea puternică pentru ca un călător care suferea de rău de mare să-i poată rezista, aşa că am cedat.

— Ei, dragii mei, începu Peddley cu glasul lui de trombon şi cât se poate de cordial, am noroc. Şi ridicând palma, mă lovi cu putere peste genunchi de parcă ar fi vrut să mângâie un cal. Un noroc neaşteptat. Ia gândeşte-te: să dau peste dumneata şi peste Herbert tocmai la puntea vaporului. Ca apoi să v-aduc aici, aşa dintr-o răsuflare. Mi se pare extraordinar! Ceva nemaipomenit.

Mă simţii încălzit de mulţumirea lui, care mi se părea sinceră. Era chiar sincer cu adevărat — mulţumirea sinceră a căpcăunului care dă peste un copilaş dolofan, rătăcit singur în adâncul pădurilor.

— Mi se pare extraordinar, continuă Peddley, ce de cunoştinţe poţi întâlni pe cheiurile din Dover. Mă duc în fiecare zi, de când stau la ţară, şi aştept sosirea vaporului de după amiază. Este un mijloc neaşteptat de variaţie, pentru a mai scăpa de singurătate. Te simţi exact ca într-un club din Londra, datorită variaţiilor pe care ţi le poate oferi o astfel de surpriză. Afară de asta, de fiecare dată înainte de plecarea trenului, ai posibilitatea să începi câte o plăcută conversaţie cu cineva. Tocmai acesta este amănuntul care mă determină să ţin atât de mult la acest district din Kent. Sunt în tratative cu proprietarul, ca să-mi vândă casa. Am reuşit aproape să-l conving.

— Ca pe urmă — interveni Herbert care din când în când avea darul să întrerupă tăcerea cu care se înconjura, cu câte o declaraţie simplă dar catastrofal de judicioasă, din acelea care fac atât de primejdioasă prezenţa copiilor în societatea oamenilor mai în vârstă şi plini de tact — să constataţi că toată lumea a început să umble numai cu aeroplanul. Va trebui să vinzi casa şi să te muţi în apropierea aeroportului din Croydon.

Peddley însă nu era omul care să poată fi demontat nici de cel mai teribil dintre aşa-zişii *enfants terribles.* Datorită lipsei lui de sensibilitate, aproape nu era în stare să-şi dea seama de temperamentul teribil al acestui copil.

— Ah, ripostă el. Eu nu cred în avioane. Acestea nu vor ajunge niciodată să fie destul de sigure şi nici destul de ieftine sau destul de confortabile, pentru a putea rivaliza cu vapoarele. În orice caz, noi nu vom ajunge să le putem vedea rivalizând cu acestea. Imediat după aceea începu un lung discurs despre helicoptere, giroscoape, despre golurile de aer şi despre costul benzinei.

În timpul acesta eu începusem să mă gândesc cu oarecare nelinişte ce fel de om ar putea fi gazda noastră, care părea să fie amabil, util şi ospitalier. Un om care, după cum spunea singur, se ducea în fiecare zi la Dover, pentru a aştepta sosirea vaporului de după-amiază, care se repezea în calea cunoştinţelor pe care întâmplarea i le scotea în cale şi care sufereau de rău de mare, pentru a începe o conversaţie, înainte de plecarea trenului şi care se bucura atât de intens de aceste distracţii postmeridiene pe cheiul portului, încât se simţea îndemnat să facă profeţii, întemeiate pe serioase dovezi tehnice, împotriva viitorului aviaţiei... Incontestabil, trebuia să fie un om straniu şi primejdios. În timpul acesta ecoul glasului său îmi vâjâia în urechi cu atâta stăruinţă, încât simţeam că mă apucă ameţeala. Acum era prea târziu, dar mă gândeam că ar fi fost mult mai bine dacă aş fi încercat să înfrunt drumul plicticos până la Londra şi întoarcerea în apartamentul rece, inospitalier şi pustiu, de acasă. Acum însă era prea târziu.

Am constatat după aceea că Peddley îşi petrecea întotdeauna vacanţele în apropierea nodurilor de cale ferată, în orăşelele din apropierea frontierei sau staţiunile internaţionale, unde avea ocazia să dea peste un număr respectabil de victime. Pentru week-end, vacanţele de Paşti şi de Rusalii întrebuinţa casa lui de la ţară pe care o avea în apropiere de Dover. De Crăciun se ducea întotdeauna să petreacă o săptămână sau zece zile pe Riviera. În timpul verii îşi satisfăcea pasiunea socială şi preferinţele pentru regiunile muntoase

ducându-se în munţi, unde ocupa câte o poziţie strategică în apropiere de frontiera franco-elveţiană, italo-franceză, eventual italo-elveţiană, aşa că-şi putea permite să facă lungi plimbări prin munţi şi se putea duce în gări, ca să aştepte trecerea trenurilor transcontinentale. Un an familia lui era instalată la Pontarlier, anul următor la Vallorbe, pe urmă la Modena, la Brigue şi după aceea la Chiasso. În timp de câţiva ani vizită toate oraşele mai principale de la frontieră din regiunea muntoasă a Europei central-meridionale. Cunoştea pentru fiecare dintre ele sezonul cel mai indicat. De pildă, Vallorbe trebuia vizitat chiar la începutul sezonului. În luna iulie şi pe la începutul lui august treceau un număr respectabil de englezi ca să-şi petreacă vacanţa în Elveţia. Când vedea că pe la sfârşitul lui august încep să se întoarcă acasă, Peddley pleca imediat şi el, ca să petreacă două săptămâni, într-un orăşel de la frontiera italiană, pentru a prinde turiştii care, în luna septembrie începeau să coboare spre Florenţa sau Veneţia. Punctul lui strategic cel mai preferat în acest sezon era Modena. În apropierea acestei localităţi sunt o mulţime de regiuni unde se pot face plimbări, iar în gara acestui orăşel trenurile se opresc pentru două ore şi jumătate. Cu obrazul îmbujorat de plimbările lungi în aer liber, Peddley apărea exact la ora indicată pentru sosirea expresului. Victima era aleasă de departe, prinsă în laţ şi condusă la bufetul gării, ca apoi timp de două ore Peddley să se lanseze în ceea ce el numea o „conversaţie plăcută".

Cercul cunoştinţelor lui Peddley era enorm. Între cei dintâi erau clienţii biroului său de avocat; datorită profesiunii lui era în contact cu tot felul de oameni. Pe urmă colegii de la Club; era membru la trei sau patru Cluburi pe care le frecventa în mod regulat. La acestea se mai adăuga şi casa lui întotdeauna ospitalieră: e extraordinar ce sunt în stare să înghită chiar cei mai bogaţi oameni, de

dragul unei mese gratuite. Era în relaţii de conversaţie cu sute, chiar cu mii de semeni de-ai lui. Prin urmare, de ce să te mai miri dacă se întâmpla să-l surprinzi căutând să găsească o faţă cunoscută în localul oficiului vamal din Modena. Se întâmpla însă destul de des ca zile întregi să nu întâlnească nici un cunoscut care să se îndrepte spre miazăzi. În astfel de ocazii Peddley îşi alegea, din mulţimea de călători, câte un străin care părea că se simte zăpăcit de ceea ce vede împrejurul lui şi se oferea să-l ajute. Amabilitatea, cel puţin la Peddley, era ceva cu totul sincer şi spontan; ai fi fost incapabil să-ţi dai seama de lupul care se ascunde sub pielea lui de oaie. El se simţea îndemnat de dorinţa sinceră de a face un serviciu şi a schimba câteva cuvinte, în timpul cât aşteptau împreună plecarea trenului. În orice caz, serviciul pe care-l făcea era incontestabil, dar, după ce se terminau formalităţile vamale şi treceau la bufet, străinul începea să-şi dea seama în timp ce asculta expozeul relativ la politica Suediei — cu care-l gratifica Pedidley — că ar fi fost mult mai bine să înfrunte singur, şi fără ajutorul nimănui, lăcomia hamalilor şi insolenţele funcţionarilor vamali.

În timpul cât ne trebui ca să ajungem la destinaţie, Peddley încă nu terminase cu expunerea motivelor pentru care el considera peste putinţă ca avioanele să ia definitiv locul vapoarelor la traversarea Canalului Mânecii.

— Iată c-am ajuns, declară el şi deschise uşa maşinii, ca să pot coborî. Dar cum vă spuneam, adăugă el întorcându-se spre Herbert, marele defect al giroscoapelor este greutatea lor şi rigiditatea pe care o opun funcţionării motoarelor. În orice caz, te asigur dragă băiete...

Dar am uitat cu totul ce fel de asigurări i-a dat. Singurul amănunt de care-mi aduc aminte este că el îl asigura mereu, chiar în clipa când intram în salon, unde aştepta doamna Pedidley cu copiii.

Chiar de la început doamna Grace Pedidley mi s-a părut o femeie încântătoare. Pozitiv şi hotărât fermecătoare. Totuşi femeia aceasta era chiar sora lui Herbert şi în oarecare măsură semăna cu el. Ceea ce dovedeşte încă o dată (amănunt de altfel destul de evident) că suntem dispuşi ca la sexul advers să tolerăm şi să admirăm calităţile care ne scot din sărite, când se întâmplă să le constatăm la indivizi de acelaşi sex cu noi. Pe Herbert îl consideram pisălog; din pricină că spiritualiceşte era şters, fără nici o suprafaţă, pentru că nu avea nici un fel de iniţiativă şi pentru că se lipea de mine şi nu mă mai slăbea deloc. Doamna Grace însă, al cărei caracter în multe privinţe se asemăna foarte de aproape cu al lui Herbert, mi se părea încântătoare, cu toate că, sau mai bine zis probabil tocmai din cauza acestor calităţi care mă determinaseră să clasez pe fratele ei printre măruntele calamităţi ale existenţei mele.

Dar cred că dragostea şi ura noastră nu este inspirată numai de calităţile morale şi spirituale ale semenilor noştri. Sunt sigur că Herbert nu mi s-ar fi părut nici pe departe atât de plicticos, dacă ar fi fost un om mai mic de statură, mai puţin greoi şi fiziceşte n-ar fi fost matahala care era în realitate. Omul acesta prea mi se părea o sfidare a concepţiei mele despre ceea ce trebuie să fie un bărbat. Din punct de vedere fizic, doamna Grace semăna foarte puţin cu fratele ei. Adevărat că era înaltă, dar era sveltă şi avea mişcările uşoare. Herbert însă era gras, voinic şi se mişca greu, pe picioarele grele ca de plumb. Dacă făceai abstracţie de anumite proporţii fizice exagerate, Herbert nu era un bărbat urât. Avea profilul frumos, nasul şi bărbia lui erau de efigie romană, în linii nobile. De la distanţă s-ar fi putut să-l iei din greşeală drept un mare Caesar plin de energie şi gata de acţiune. Dar când te apropiai de ajuns, ca să-i poţi vedea ochii şi să poţi descifra expresia pretenţioasă a feţei lui bucălate îţi dădeai seama,

începeai să-ţi dai seama că, deşi profilul lui era roman, reprezenta totuşi tipul cel mai banal posibil între romani.

Grace nu era câtuşi de puţin importantă sau clasică. Dar ar fi fost peste putinţă, fie că te uitai la ea de aproape, fie că te uitai din depărtare, să o consideri drept mama Gracchilor. Trăsăturile ei erau foarte delicate şi oarecum nedefinite încă, întocmai ca trăsăturile unui copil. Avea un păr bogat de culoare castanie roşcată, pe care — pe vremea aceea moda mai admitea ca femeile să poarte şi păr — îl purta strâns în formă de spirale peste fiecare ureche, ceea ce făcea ca chipul ei de copil să pară şi mai palid decât era în realitate. Ochii ei rotunzi şi cenuşii te priveau miraţi de sub coroana aceasta de păr şi luau o expresie de mirare şi perplexitate. Faţa ei era faţa unei fete urâţele, dar cu toate acestea drăguţe. Când începea să zâmbească, era fermecătoare. Herbert zâmbea şi el în felul acesta — un zâmbet neaşteptat, plin de blândeţe şi de bunătate. Tocmai din cauza acestui zâmbet, ar fi fost peste putinţă — mai ales pentru mine — să-l tratez cu brutalitate, aşa cum de fapt ar fi meritat. La amândoi în surâsul acesta se manifesta un fel de bunătate sfioasă şi nebănuită, dar care în cazul lui Herbert era caracterizată de o rusticitate greoaie. El rămânea tot o matahală până şi în accesele lui de bunătate. Zâmbetul doamnei Grace era vag, dar în acelaşi timp avea ceva de rafinament înnăscut, ceea ce lui Herbert îi lipsea cu totul. Erau frate şi soră, dar cu toate acestea sufletul ei era de o esenţă mai superioară, mai aristocratică.

Lipsa de orice calitate practică a bunătăţii doamnei Grace se putea vedea mai ales din raporturile care existau între ea şi copiii ei. Îi iubea, dar nu ştia nici ce să facă nici cum ar trebui trataţi copiii. Era un mare noroc, nu numai pentru ea ci şi pentru copii, că-şi putea permite să ţină dădace şi guvernante. Ar fi fost peste putinţă ca să

reuşească să-şi crească singură copiii. Fie că ar fi murit de mici, fie că dacă ar fi reuşit să supravieţuiască primilor doi ani de hrană neregulată şi cu totul lipsită de higienă ar fi devenit nişte sălbatici. Aşa cum se prezentau lucrurile însă, copiii ei erau foarte bine crescuţi, datorită educaţiei primite de la persoane de profesie, erau sănătoşi şi se purtau foarte frumos în lume, ceea ce nu înseamnă că se purtau frumos şi faţă de mama lor.

Pe mama lor o considerau drept o fiinţă din altă specie — fiinţă drăguţă şi adorabilă — dar nici pe departe atât de serioasă ca Sara sau Miss Phillips; o fiinţă care nu ajunsese încă la maturitate, ceva pe jumătate copil şi deci, nefiind copil complet, trebuia să fie mai mult un fel de zână. Mama lor era pentru ei un fel de fiinţă supranaturală care le dădea voie şi chiar le sugera uneori cele mai flagrante infracţiuni la regulile obişnuite de viaţă. De pildă, ea inventase sportul datorită căruia în timpul verii puteai face duşuri sub strecurătoarea stropitoarei cu care udau iarba pajiştilor din grădină. Tot ea îi învăţase admirabilul joc — pe care Miss Philips, sora şi tatăl lor îl dezaprobaseră atât de categoric — de a-i muşca, în timp ce stăteau la masă, pâinea în formă de floare, de inimă, de pod, de o literă din alfabet, un triunghi sau o locomotivă. O adorau, dar nu o luau în serios, cum s-ar fi căzut să ia o persoană care avea o autoritate asupra lor, şi niciodată nu le-ar fi trecut prin gând să o asculte, când le spunea să facă ceva.

— Tu eşti o fetiţă, am auzit-o o dată spunându-i pe fetiţa ei care avea patru ani. Tu mămică eşti o fetiţă. Miss Philips însă este o doamnă respectabilă.

Doamna Grace s-a uitat la mine cu ochi mari şi miraţi:

— Poftim, zice ea cu glasul plin de deznădejde, dar în acelaşi timp mulţumită, ca şi

când acest amănunt ar fi dovedit în mod indiscutabil un amănunt despre care s-a vorbit până acum de nenumărate ori: Poftim! Ce-aş putea să fac cu copiii aceştia?

Nu putea să facă nimic. Dacă se întâmpla să rămână singură cu ei, copiii deveneau ca nişte pui de fiară sălbatică.

— Copii, n-auziţi, vă rog astâmpăraţi-vă! protesta ea. Nu e frumos să vă purtaţi în felul acesta. Dar cu toate protestele ei, îşi dădea destul de limpede seama că acestea ar fi avut acelaşi efect chiar asupra unui grup de ursuleţi sălbatici.

Uneori, când protestele ei deveneau mai energice şi mai disperate decât erau de obicei, copiii se opreau din jocurile sau nebuniile lor obişnuite şi se întorceau spre ea, ca să-i răspundă zâmbind:

— Am înţeles mămică, lasă că nu fac nimic, am înţeles.

Pe urmă doamna Grace nu ştia ce să le mai spună şi renunţa să stăruie.

Această lipsă de stăruinţă mi se părea insuportabilă la Herbert. Inaptitudinea sorei lui însă avea un anumit stil; până şi stângăcia ei avea o anumită graţie. Căci de fapt era o femeie stângace şi lipsită de îndemânare. Dacă se apuca de pildă să coasă, fiecare dintre degetele ei îşi asuma calitatea degetului mare. Când am cunoscut-o eu, ea renunţase de mult la cusut. Totuşi, considera drept o datorie de mamă din partea ei, să tricoteze şaluri călduroase de lână — altceva mai complicat decât şaluri nu îndrăznea niciodată să înceapă — pentru copiii ei. Tricota foarte încet, concentrându-şi cu multă greutate atenţia asupra lucrului pe care-l începuse, până când, ostenită de efortul mintal pe care trebuia să-l facă, ofta din greu şi lăsa lucrul din mână, ca să se odihnească puţin. Ca să poată termina un şal, îi trebuiau luni de zile, iar după ce-l termina, băgai

de seamă că este ceva extraordinar: nici mai mullt nici mai puţin decât o plasă de prins peşte.

— Mi se pare că nu a ieşit tocmai ce ar fi trebuit să iasă, spunea doamna Grace ţinând şalul cu braţul întins şi uitându-se la el. Totuşi, adăuga ea după aceea, lăsându-şi capul pe un umăr şi uitându-se cu atenţie la el, cu ochii micii, ca şi când ar fi examinat o pictură executată în puncte, parcă nu ar fi tocmai atât de rău.

În intimitatea sufletului ei se simţea foarte mândră de aceste şaluri pe care le făcea. Mândria ei era ca şi vanitatea unui copil care a reuşit să-şi scrie lecţia, sau a unei fetiţe care a reuşit să brodeze un desen pe canava, fără ajutorul dădacei. I se părea tot atât de extraordinar, să constate că este în stare să facă ceva, numai ea singură şi fără ajutorul nimănui.

Această lipsă de aptitudine plină de graţie din partea ei mă înveselea şi mă fermeca. Dar, evident, dacă aş fi fost obligat să mă căsătoresc cu ea, ar fi fost peste putinţă să o găsesc atât de încântătoare, afară de cazul când aş fi putut să-mi permit luxul să ţin un număr suficient de servitori şi de dădace care să contrabalanseze efectul prezenţei ei în viaţa conjugală şi de toate zilele. De asemenea, nu cred că farmecul absurd al spiritului ei vag ar fi putut să persiste şi după stabilirea unei intimităţi de lungă durată. Cât era de nehotărâtă femeia aceasta, cât era de vagă! De pildă era incapabilă şi ar fi fost peste putinţă să o înveţi să cunoască valoarea banului. Câteodată era risipitor de extravagantă şi ar fi fost în stare să cheltuiască guineele, de parcă ar fi fost pence. În clipa următoare însă cădea în cealaltă extremă şi supraestimând banul, întocmai cum nu se gândise înainte la adevărata lui valoare, ţinea cu dinţii de fiecare para, chiar atunci când trebuiau procurate articolele de primă necesitate pentru existenţă. Bietul Feddley venea câteodată de la birou şi constata că nu au altceva de mâncare decât linte. Un alt bărbat în locul lui ar fi devenit

violent şi s-ar fi supărat de-a binelea. La Peddley însă pasiunea pedagogică era mult mai puternică decât supărarea, prin urmare se mulţumea să debiteze câteva argumente în formă de discurs asupra valorii banului şi asupra înţelesului real al bogăţiei, urmate de o scurtă conferinţă asupra dieteticii şi teoria caloriilor. Grace asculta atentă şi sfioasă, dar cu toate acestea, oricât s-ar fi căznit, i-ar fi fost peste putinţă să-şi aducă aminte de un singur cuvânt din tot ce i-a spus, sau mai bine zis, îşi aducea aminte de unele cuvinte, fără nici o legătură între ele şi le dădea o interpretare tocmai pe dos. Frazele întrebuinţate de Peddley, pentru a debita un discurs raţional, se înşirau în mintea doamnei Grace, luând o înfăţişare cu totul lipsită de orice înţeles. Tot aşa se întâmpla şi cu ceea ce citea. Argumentele nu mai aveau nici un rost şi erau înşirate în mintea ei tocmai cu fundul în sus. Amănuntele lipsite de importanţă erau tocmai acelea de care-şi aducea mai limpede aminte, iar pe cele care ar fi trebuit să le reţină le uita cu totul. Datele erau pentru ea cu totul lipsite de semnificaţie. Biata Grace, Era dureros de conştientă de lipsa ei de capacitate intelectuală şi ar fi dorit mai mult decât orice să poată deveni o femeie erudită, cu autoritate şi capabilă. Dar cu toate că citea numeroase cărţi foarte serioase — şi le citea cu sinceră plăcere, nu numai pentru a fi citite — nu reuşea să profite de pe urma acestei lecturi. În capul ei totul era val vârtej. Părea că în capul ei s-a sălăşluit cine ştie ce spiriduş, care se distra căutând să sfâşie şi să rupă în bucăţi tot mozaicul de ştiinţă şi geniu, adunat cu trudă, ca pe urmă să adune toate aceste fragmente laolaltă — după ce a eliminat o bună parte dintre ele — şi să le prezinte într-o fantastică şi ridicolă lipsă de legătură între ele.

Conştientă de aceste defecte ale ei, admira cu entuziasm pe cei care se distingeau cu aceste calităţi pozitive pe care ea nu le avea. Sânt sigur că

tocmai această admiraţie o determinase să se mărite cu Peddley. Era foarte tânără când el s-a îndrăgostit de ea şi a cerut-o îm căsătorie — avea optsprezece ani, faţă de cei treizeci şi patru pe care-i avea el — foarte tânără (abia ieşită din şcoală, cu amintirea examenelor la care căzuse şi obsedată de reproşurile primite de la profesoare) deci foarte susceptibilă faţă de propriile ei defecte şi de calităţile celor care nu erau la fel cu ea. Peddley îşi făcu apariţia în viaţa ei. Siguranţa cunoştinţelor lui, întemeiate pe date certe, despre îngrăşămintele artificiale, şi sistemul bancar din Elveţia, o făcu să se uite la el mirată. E adevărat că pe ea nu o interesau prea mult aceste subiecte, dar aici se condamna numai pe ea însăşi şi nicidecum pe el. Pentru ea omul acesta era nici mai mult nici mai puţin decât personificarea erudiţiei şi a înţelepciunii — un bărbat conştient, un fel de enciclopedie pe două picioare.

Se întâmplă destul de des ca fetele de şcoală să se îndrăgostească de profesorii lor mai în vârstă. Dragostea aceasta este tributul tinereţii — tinereţea entuziastă, mereu în fierbere, dar tinereţe adevărată — faţă de un spirit superior. Grace însă nu avusese noroc. Spiritul cel mai strălucit cu care avusese ocazia să se întâlnească până la vârsta de optsprezece ani era al lui Peddley. Se simţi înfiorată de admiraţie şi de spaimă în faţa spiritului formidabil şi newtonian al acestui om. Iar când intelectul acesta newtonian îi căzu la picioare rămase în primul moment mirată — cum era posibil ca Peddley, atotştiutorul, să se înjosească în faţa ei care de trei ori la rând căzuse în mod atât de ruşinos la examenele de sfârşit de an la facultatea din Cambridge — pe urmă se simţi măgulită şi profund recunoscătoare. Dar afară de asta Peddley, tocmai contrar profesorului tradiţional, nu avea nici baribă albă şi nici nu era decrepit. Era în floarea vârstei, foarte activ, sănătos şi plin de energie; în plus, mai era şi un bărbat destul de

simpatic, judecându-l după tipul caracteristic al omului priceput în afaceri pe care-l vedem reprodus în cataloage şi în revistele ilustrate, ca pe un individ lat în umeri, rumen la faţă şi cu bărbia masivă. Fiind cu totul lipsită de orice experienţă în acest domeniu, îşi închipui că recunoştinţa ei şi emoţia de fată abia ieşită din şcoală nu erau altceva decât adevărata pasiune despre care se vorbea în romane. Îşi închipuia că este îndrăgostită de el, dar foarte probabil amănuntul acesta nu ar fi avut prea mare importanţă, chiar dacă nu s-ar fii gândit la el. Atenţiile neostenite ale lui Peddley faţă de ea ar fi sfârşit în orice caz prin a o face să accepte propunerea lui. Grace nu era un temperament energic şi putea fi determinată să facă orişice. În cazul de faţă însă nu era nevoie decât de foarte puţină stăruinţă. Când îi propuse pentru a doua oară ca să o ia în căsătorie, ea se învoi. Astfel, în anul 1914, probabil cu o lună sau chiar două înainte de izbucnirea războiului, îşi celebrară căsătoria.

O căsătorie care începea o dată cu războiul era ceva cu totul neobişnuit şi putea să devină o căsătorie catastrofală. Dar, în realitate, pentru soţii Peddley războiul acesta nu avea nici o importanţă şi nici nu putea avea nici un fel de legătură cu viaţa lor. În primul an de război Peddley acceptă drept motto *Business as Usual.* Pe urmă, după ce fu respins din cadrele active ale armatei, din cauza miopiei de care suferea, se angaja în calitate de birocrat temporar. Cu această ocazie se dovedi foarte priceput în diverse însărcinări pe care le avu, iar când alegerea Consiliului de Revizie deveni mult mai severă pentru selecţionarea celor care trebuiau să fie trimişi pe front, el ajunsese indispensabil la Oficiul de Raţionalizare a Zahărului, şi sfârşi în calitate de O.B.E. (Officer of the British Empire). În timpul acesta Grace stătea foarte liniştită acasă şi născu, trei ani la rând, câte un copil. Grija copiilor acestora îi era tocmai de

ajuns ca să aibă o ocupaţie, aşa că războiul aproape nu exista pentru ea. Nu luase cunoştinţă nici de tragediile lui şi nici de farsele înfrigurate şi sordide pe care le juca semenilor ei. Tot atât de puţin ştia şi despre temerile, aşteptările, durerile pe care le pricinuia, pe cât ştia el despre extravaganţele dezlănţuite, despre beţiile nebune, plăcerile uşoare şi dezmăţul feroce care se desfăşurau paralel cu chinurile aşteptărilor şi privaţiunilor de fiecare zi, aproape amestecându-se şi împletindu-se cu ele. Grace încerca să-şi îngrijească cei trei copii, într-un fel cu totul lipsit de orice pricepere, aşa că puteai foarte bine să admiţi că femeia aceasta trăieşte în secolul al optsprezecelea.

Pe vremea când eu am întâlnit-o pentru prima dată, Grace era măritată de şase ani. Copilul ei cel mai mare avea cinci ani, iar cel mai mic, doi. După cât puteam eu să-mi dau seama, Peddley era şi acum îndrăgostit de ea, în felul lui bineînţeles. Pasiunea nebunească şi nestăpânită care-l determinase să încheie această căsătorie nu tocmai potrivită, o pasiune de ordin fizic, înainte de orice, mai persista şi acum. Nu mai era nebun de dragoste după ea, dar continua şi astăzi să o dorească. În afară de asta, obişnuinţa contribuise ca să devină pentru el şi mai necesară, făcând-o să devină indispensabilă în viaţa lui. Ar fi fost foarte greu să-şi închipuie că ar mai putea continua existenţa lui de astăzi fără ea. Dar, cu toate acestea, între ei doi nu exista nici un fel de legătură sufletească reală. Era incapabil să-şi descarce sufletul în faţa ei şi prin urmare nici el nu se aştepta la aşa ceva din partea soţiei lui. Nu ştia nici ce să răspundă când, totuşi, se întâmpla câteodată ca soţia lui să-i facă câte o mărturisire. Nu ştiu dacă Grace a încercat vreodată să se mărturisească în faţa lui, dar dacă totuşi a încercat, sunt convins că foarte curând a renunţat, văzând că este o încercare care nu poate duce la nimic. Ar fi fost acelaşi lucru ca şi cum ar fi încercat să-şi

descarce sufletul în faţa unui gramofon. Oricât ai fi încercat să sufli în trompeta aparatului gândurile tăinuite care te preocupă, acesta ar fi fost incapabil să-ţi redea altceva decât expozeul asurzitor al politicii financiare din Suedia, restricţiile alimentare sau articolele legii asigurărilor sociale, după cum ise întâmpla să ai mai la îndemână discul pe care să-l aşezi pe aparatul pus în mişcare. În căminul spiritual al soţilor Peddley, nu era decât un singur dormitor şi o singură sală de conferinţe — lipsea însă budoarul confidenţelor sentimentale şi biroul liniştit pentru studiu, care din când în când să fie violat de plăcuta apariţie feminină, la anumite intervale. Între intimitatea fizică din dormitorul comun şi legăturile dintre elev şi profesorul care-şi debitează conferinţele sonore în sala de lectură care trepidează de ecouri nu era nici un fel de raport. Dar afară de asta, ce conferinţe erau cele pe care i le debita Peddley!

Grace, care mai credea şi acum în spiritul strălucitor al soţului ei, continua să se condamne pe ea însăşi, din cauză că-l găseşte plicticos. Conferinţele pe care i le ţinea, însă, o plictiseau şi acesta era un amănunt pe care îl recunoştea şi ea. Practica îndelungă, din timpul anilor de căsătorie, o obişnuise cu un fel de surditate spirituală. Discursurile lui Peddley nu-i mai puneau nervii la încercare, din cauză că acuma nu le mai asculta.

Am văzut-o de multe ori stând pe un scaun, cu ochii mari întorşi în partea unde era Peddley, pe obraz cu o expresie, în aparenţă, de concentrată atenţie, încât îţi făcea impresia că-i soarbe fiecare cuvânt pe care-l spune. Probabil tot aşa stătuse şi în primele luni ale căsătoriei lor, când îl ascultase cu adevărat, când îşi dăduse toată silinţa pentru a se interesa de ceea ce spune şi a-şi aduce aminte exact cuvintele lui. Totuşi, îmi închipui că la acea epocă ar fi fost peste putinţă ca pe obrazul ei să se oglindească o seninătate atât de desăvârşită. Fără îndoială, încrunta din sprâncene pentru a se putea

concentra şi se căznea din toate puterile să-şi stăpânească îndemnul de a căsca. Astăzi însă pe obrazul ei se oglindea o linişte deplină, liniştea netulburată şi absolută a indiferenţei.

Mi-am dat seama de taina pe care o ascundea atitudinea ei chiar din prima seară a cunoştinţei noastre. John Peddley, care fără îndoială aflase (presupun că de la Herbert) că, din punct de vedere mai mult sau mai puţin profesional, m-ar interesa muzica începu să facă în cinstea mea o lungă descriere a mecanismului pianelor. Mă simţeam aproape impresionat de efortul evident pe care-l făcea pentru a mă determina să mă simt spiritualiceşte la largul meu, şi cu toate că mă simţeam ameţit de stridenţa glasului său, îmi dădeam toată silinţa să-i dau să înţeleagă că mă interesează ceea ce-mi spune. În timpul unei pauze, până când Peddley îşi puse în farfurie nişte legume (ce binefacere neaşteptată să constataţi că ai putut scăpa cel puţin pentru o clipă de stridenţa glasului său care te scoate din minţi), m-am întors spre Grace şi, cu toată politeţea inerentă unui om proaspăt intrat în casa ei, am întrebat-o dacă şi ea se interesează de mecanismul pianelor, tot atât de mult ca şi soţul ei. A tresărit, ca şi când aş fi trezit-o din somn, şi s-a uitat la mine cu ochii mari şi speriaţi, apoi s-a făcut roşie ca para.

— De ce să mă interesez tot atât de mult ca şi John?

— De pianole.

— Ah, pianole!

Cuvântul acesta îl pronunţă atât de mirată şi de zăpăcită încât se vedea destul de limpede că ea n-avea habar de faptul că pianolele formau subiectul conversaţiei noastre de cel puţin zece minute.

— Pianole? repetă ea pe un ton de neîncredere. Totuşi mi se păruse că ne urmăreşte cu toată atenţia.

Îi admiram puterea aceasta de a se absenta, de a lipsi propriu-zis spiritualiceşte dintre noi. O admiram, dar în acelaşi timp o şi compătimeam. Căci de fapt este o situaţie vrednică de plâns să trăieşti într-un mediu de unde, în interesul autoconservării, este inexorabil necesar să te absentezi.

Dimineaţa următoare, profitând de privilegiul ce se acordă suferinzilor, mi-am luat dejunul în pat. Când am coborât din cameră, am constatat că Peddley şi Herbert plecaseră, împreună să facă o plimbare. Pe Grace am găsit-o singură, aranjând florile în glastre. Ne-am urat bună dimineaţa. După expresia obrazului ei mi-am dat imediat seama că prezenţa mea o înspăimântă. Un om străin, un intelectual, un critic muzical — cum ar putea să stea de vorbă cu el şi ce i-ar putea spune? Am băgat de seamă că îşi ia inima în dinţi şi în timp ce continuă să aranjeze florile, începe să-mi vorbească despre Bach. Îmi place Bach? Sunt de acord că este unul dintre cei mai mari compozitori? Mi-am dat toată silinţa să-i răspund, dar nu ştiu de ce mi se părea în dimineaţa aceea, că nu prea am ce-i spune despre Bach. Conversaţia noastră începu să lâncezească.

— Câte lucruri frumoase se găsesc în bucata *Clavecinul Temperat,* continuă ea, neştiind ce să mai spună. Ce zici de asta?

— Da, e foarte bună ca instrument de tortură pentru copiii care vor să înveţe pianul, răspund eu pe acelaşi ton ca şi ea, căci în astfel de împrejurări ironia este mijlocul cel mai potrivit pentru a ieşi dintr-o încurcătură.

Cuvintele mele însă treziră un ecou adânc în amintirea doamnei Grace.

— Instrument de tortură, repetă ea. Acesta este cuvântul indicat. Îmi aduc aminte de timpul când eram la şcoală...

În sfârşit ne pomenirăm discutând un subiect interesant, căci era vorba de ceva personal.

Grace ţinea tot atât de mult la vechea şi bătrâna ei şcoală ca şi fratele ei Herbert la a lui. Dar, ca toate celelalte femei cu ea de o seamă, Grace avea motive care scuzau această slăbiciune. Pentru multe femei anii petrecuţi în lumea puţin complicată de camaraderie şi de feminitate, din timpul cât au fost la şcoală, reprezintă cele mai fermecătoare zile din viaţa lor. Grace era şi ea una dintre aceste femei. Adora şcoala la care învăţase. Şi de zilele pe care le petrecuse între colegele ei îşi aducea aminte ca de o epocă de aur. Evident erau şi acolo nemulţumirile pricinuite de examenele de sfârşit de an şi profesoarele excesiv de pretenţioase, dar în orice caz nu exista un Peddley, nici naşterile care veneau cu regularitate matematică în fiecare an, nici obligaţiile mondene, nici datoriile casnice, nici banii pe care uneori îi risipea din larg, alteori îi ţinea prea strâns, nici slugile. Vorbea cu entuziasm şi eu o ascultam cu plăcere.

La un ceas şi jumătate după aceea, când cei doi pisălogi se întoarseră acasă, aprinşi la faţă şi rupţi de foame, din cauza plimbării pe care o făcuseră, regretarăm amândoi că prezenţa lor ne-a întrerupt conversaţia. Aflasem o mulţime de amănunte relative la Grace, de pe vremea când era fată. Între altele că suferise din cauza unei nenorocite dragoste pe care i-o inspirase una dintre profesoarele externe care ţinea lecţii de muzică la şcoală; că una dintre prietenele ei primise o scrisoare de dragoste de la un băiat de cincisprezece ani, care începea aşa: „În *Sketch* am văzut o fotografie a dumitale, plimbându-te prin parc, la braţ cu mama dumitale. Voi putea oare s-o uit vreodată?". Am aflat că a suferit de otită şi că a zăcut cinci săptămâni; că pe o noapte cu lună s-a urcat pe acoperişul casei, îmbrăcată numai în pijama, şi că la hochei nu-i decât o nătăfleaţă.

Din când în când cei mai mulţi dintre noi simt nevoia, uneori urgentă şi imperioasă, de a vorbi

despre ei înşişi. Simţim dorinţa de a ne afirma personalitatea, de a stărui asupra unui amănunt despre care simţim că este în primejdie de a fi uitat de lumea dimprejurul nostru — asupra amănuntului că mai existăm şi că suntem noi înşine. La unii oameni acest îndemn este atât de cronic şi atât de puternic, încât nu sunt în stare să se oprească de a vorbi mereu despre ei. În loc să stea binişor, încep să-ţi depene o mulţime de intimităţi dintre cele mai umilitoare şi mai puţin demne de încredere pentru reputaţia lor. Grace nu suferea de nici unul dintre îndemnurile acestea atât de perverse şi extravagante; în firea ei nu era nimic exhibiţionist. Dar îi plăcea şi ei să vorbească din când în când cu cineva despre sufletul, despre trecutul şi despre viitorul ei. Îi plăcea să stea de vorbă, dar numai rareori i se oferea ocazia. În mine găsise un auditor şi un comentator plin de bunăvoinţă. Spre sfârşitul dimineţii Grace începuse să vorbească cu mine, cum ar fi vorbit cu unul dintre vechii ei prieteni. În ceea ce mă priveşte pe mine, eu o găseam o femeie încântătoare. Chiar atât de încântătoare, încât de dragul lui Grace aş fi fost în stare să suport până şi discursul lui Peddley despre legea privitoare la Asigurările Sociale.

La câteva săptămâni după cunoştinţa noastră, ajunserăm să considerăm amândoi drept lucrul cel mai firesc din lume să ne întâlnim mereu. În astfel de ocazii discutam foarte mult, despre noi înşine, despre viaţă, despre dragoste — subiecte care nu pot fi discutate, cu maximul de plăcere şi profit, decât de către persoane care fac parte din sexe diferite. Trebuie să recunosc şi eu că Grace n-avea de spus nimic important despre nici unul dintre aceste trei subiecte. Trăise foarte puţin şi nu iubise niciodată; prin urmare ar fi fost peste putinţă ca ea să se cunoască pe sine pe deplin. Dar , tocmai această ignoranţă şi felul ei inocent şi plin de încredere cu care se exprima mi se păreau încântătoare.

— Am început să mă simt bătrână, spunea ea. Bătrână şi uzată. Întocmai ca pălăriile acelea de paie şi rochiile cu mâneci în „pulpă de berbec" pe care le vezi în volumele legate ale revistei *Illustrated London News,* adăuga ea, pentru a exprima mai limpede gândul ce o preocupa.

— Dumneata eşti o femeie absurd de tânără, i-am răspuns eu râzând, şi nici nu ţi-ai început propriu-zis viaţa.

A clătinat din cap şi a oftat.

Când vorbeam despre dragoste, lua o atitudine tristă şi plină de scepticismul caracteristic oamenilor ajunşi la maturitate.

— Oamenii atribuie o importanţă ridicol de exagerată sentimentului acestuia.

— Pe bună dreptate.

— Dar sentimentul acesta nu merită importanţa ce i se acordă, stăruia Grace. În realitate nu o merită. El nu poate să o aibă, dincolo de paginile unui volum..

— Cum se poate? răspund eu. Cred că vei fi cu totul de altă părere în ziua când vei constata că aştepţi de două sau trei ceasuri întoarcerea cuiva care nu vrea să se mai întoarcă şi când vei constata că nu poţi dormi din cauza gândurilor care te fac să te întrebi unde poate fi şi cu cine — şi-ţi vine să plângi şi începi să tremuri, de parcă te-ar scutura frigurile.

— Bine, dar asta nu înseamnă dragoste, ripostă Grace pe tonul caracteristic omului care este sigur de temeinicia afirmaţiilor lui.

— Dar atunci ce este?

— Este... Grace ezită şi se aprinse la faţă... Este... este ceva fizic.

Mi-ar fi fost peste putinţă să nu râd cu hohote. Grace păru jignită de atitudinea mea.

— Cum adică, îţi închipui că nu e adevărat? stărui ea cu încăpăţânare.

— Este perfect adevărat, consimţii eu. Dar de ce adică tocmai aceasta să nu fie iubire? adăugai

eu, convins că în felul acesta voi reuşi să aflu părerile lui Grace despre subiectul pe care-l discutam.

N-a ezitat deloc să mi le spună. Dar părerile ei mi s-au părut categoric danteşti. Nu-mi mai rămânea decât să presupun că ardoarea lui Peddley a lăsat-o rece şi chiar a dezgustat-o.

Viaţa şi dragostea însă nu erau singurele subiecte pe care le discutam împreună. Ignoranţa doamnei Grace şi reticenţa mea firească ne împiedicau să discutăm aceste probleme destul de pe larg, pentru a putea profita ceva de fiecare dată de pe urma acestor discuţii. Din timp în timp, ca şi John Peddley, mă mărgineam şi eu să joc rolul de pedagog. Datorită observaţiilor banale pe care le făceam eu din când în când, Grace îşi dădu seama, cu totul pe neaşteptate, de anumite lucruri a căror existenţă până acum nici nu o bănuise — fapte cum ar fi de pildă pictura şi literatura contemporană, muzica tinerilor compozitori şi noile teorii despre artă. Pentru ea toate acestea au fost o revelaţie. I se părea că toate eforturile şi toate încercările făcute de ea, pentru a-şi însuşi o cultură, s-au pierdut fără folos. Încercase din toate puterile să urce spre culmea, unde în realitate nu trebuia să ajungă niciodată, pentru a-şi croi drumul spre un sanctuar greşit. În vârful acestei culmi, dacă ar fi reuşit să o ajungă vreodată, ce ar fi putut oare găsi în această Sfântă a Sfintelor — cel mult o colecţie caraghioasă de pălării de paie mâncate de molii şi nişte mâneci în „pulpă de berbec" cum sunt cele din *Illustrated London News.* Era o situaţie îngrozitoare şi plină de umilinţe. De astă dată însă avea ocazia să întrezărească un alt sanctuar al cărui interior era tapetat de Martin şi îmbogăţit de calităţile spirituale ale lui Poiret şi Lanvin; un sanctuar al modei actuale; un Olimp de ultimă oră. Era nerăbdătoare să urce această culme şi să intre în sanctuar.

Asumându-mi rolul femeilor care odinioară au făcut parte din înalta societate şi care în schimbul unei recompense acceptă să introducă parveniţii în lumea bună, am încercat s-o pun pe doamna Grace în contact cu tot ce este mai modern şi mai distins în lumea intelectuală, îi dădeam lecţii de etichetă intelectuală şi încercam să o feresc de *gafele* estetice. Asculta cu toată atenţia şi în curând se simţi destul de degajată în mijlocul acestei lumi pe care nu o cunoştea — învăţă ce ar trebui să spună când se va întâmpla să asculte pe cineva citindu-i un poem dadaist, sau când se va găsi în faţa unui tablou de Picasso, a unei sculpturi de Arohipenko sau când va asculta un cvartet de Schoenberg.

Pe vremea aceea lucram în calitate de critic muzical şi de două sau trei ori pe săptămână o luam cu mine şi pe Grace la concertele la care trebuia să mă duc. Nu mi-a trebuit mult pentru ca să pot constata că este dotată cu un simţ muzical foarte redus şi că din punct de vedere analitic este incapabilă să înţeleagă muzica. Totuşi, în ipocrizia ei se prefăcea că o adoră. Dar de vreme ce mă plictisea îngrozitor să fiu obligat să mă duc singur ca să ascult concertele pianiştilor de mâna a doua care executau aceleaşi eterne şi vechi bucăţi ale lui Liszt şi Chopin, ale violoniştilor de mâna a doua care scârţâiau cu indiferenţă melodiile lui Tartini şi Wieniawski sau ale contraltiştilor cu glasul dogit care gâlgâiau în guşă cântece de Schubert şi Brahms, mă prefăceam că sunt convins de sinceritatea entuziasmului doamnei Grace faţă de muzică şi o duceam la recitalurile cele mai penibile. Dacă sala era goală — ceea ce de obicei se întâmpla întotdeauna, spre eterna cinste a publicului iubitor de muzică — ocupam şi noi un scaun în fund, departe de restul puţinilor ascultători răspândiţi în largul sălii, şi discutam foarte mulţumiţi, tot timpul cât dura concertul.

La început Grace fu grozav de scandalizată, când constată că după ce ea ascultase luând o atitudine critică primele trei acte din *Du bist wie eine Blu-me* sau *Trillo del Diavolo,* eu încerc să leg un subiect de conversaţie. Femeia aceasta poseda o tehnică perfectă a amatorului de concerte şi asculta muzica executanţilor cu aceeaşi expresie de devotament ca şi când ar fi fost într-o biserică şi urmărea fiecare punct al programului. Conversaţia mea, care se desfăşura pe şoptite, i se părea un sacrilegiu. Abia după ce am asigurat-o în calitate de profesionist şi *ex cathedra* că scârţâielile la care venisem nu merită să fie ascultate, a consimţit, deşi la începutul acestor distracţii ale noastre, numai cu multă părere de rău, să ia şi ea parte la conversaţie. După foarte puţin timp însă se obişnui şi ea cu acest ultragiu, şi se obişnui atât de mult, încât dacă se întâmpla ca muzica ce se executa să fie bună (amănunt pe care simţul puţin muzical al doamnei Grace nu-i dădea posibilitate să-l înţeleagă), trebuia să-mi asum eu rolul de paracliser şi să-i domolesc vîltoarea conversaţiei în sala care devenise cu totul pe neaşteptate un fel de sanctuar. La urma urmelor s-a obişnuit să-şi acomodeze purtarea după felul atitudinii mele — să se prefacă şi ea că ascultă cu devotament, când mă vedea pe mine că ascult, şi să înceapă să vorbească, dacă se întâmpla ca eu să vorbesc.

Într-un rând, împins de maliţiozitate, m-am prefăcut că ascult cu entuziasm pe un nepriceput care scârţâia o bucată de Rabmaninov. După ce s-a uitat repede la mine cu coada ochiului, Grace a luat şi ea numaidecât o atitudine de extaz şi se uita la pianistul care cânta, cum s-ar fi uitat de pildă Sfânta Tereza la Sfânta Sfintelor, când preotul iese cu potirul în faţa altarului. Când s-a terminat toată comedia, a întors spre mine o pereche de ochi luminoşi şi strălucitori.

— A fost măreţ, nu-i aşa? întrebă ea.

Am constatat că puterea autosugestiei este atât de mare încât concertul îi pricinuise o adevărată plăcere.

— A fost cel mai revoltător concert ce mi-a fost dat vreodată să-l ascult, i-am răspuns eu.

Biata Grace se făcu roşie ca para şi ochii i se umplură de lacrimi. Ca să n-o văd, s-a uitat în altă parte:

— Mie mi s-a părut că a fost un concert foarte bun, stărui ea cu îndrăzneală. Dar, evident, eu nu sunt o persoană care să poată judeca aşa ceva, adăugă ea, ceva mai sfioasă.

— Fireşte, nu este tocmai atât de prost pe cât ţi-am spus. Omul mai exagerează câteodată, mă grăbii eu s-o liniştesc.

Văzând adânca deznădejde întipărită pe obrazul ei, simţeam o profundă părere de rău. Intenţia mea fusese să fac pur şi simplu o glumă, dar vedeam că o jignisem adânc. Aş fi dorit din tot sufletul să nu fi făcut o glumă atât de tâmpită, căci a trebuit să treacă multă vreme, până să mă poată ierta.

Mai târziu, după ce am reuşit să o cunosc mai bine, mi-am dat seama care a fost motivul că ea a luat atât de tragic gluma făcută de mine. În mod brutal şi cu totul neaşteptat, gluma mea sfâşiase una dintre încântătoarele imagini pe care Grace şi le făcea despre ea însăşi şi după care încerca să-şi modeleze felul de viaţă. Ceea ce pentru mine fusese o simplă glumă, pentru ea era nici mai mult nici mai puţin decât un asasinat.

Grace era din naştere un temperament *vizual.* De pildă, am constatat la ea ceea ce Galton numeşte o „figură numerică". Dacă se întâmpla să aibă de făcut vreo operaţie aritmetică, ea vedea numaidecât cifrele aranjate în faţa ei, una după alta în spaţiu. Dacă cifrele acestea treceau peste sută, începeau să se tulbure, acesta era motivul, că i se părea atât de greu să facă operaţii cu cifre mari. Pentru ea diferenţa între trei mii, treizeci de mii şi

trei sute de mii nu era ceva ce ar fi putut să pară imediat evident, din cauză că fiind vorba de cifre atât de mari, nu era în stare să vadă nimic; cifrele acestea pluteau distincte şi se amestecau între ele în figura ei numerică. Când era însă vorba de un milion, pe acesta îl vedea destul de limpede; locul acestei cifre era sus de tot, în partea stângă, deasupra capului, ei şi era reprezentată de un maldăr enorm de benzi dintre acelea ce se întrebuinţează de către bănci la legatul teancurilor de bancnote — mii şi mii de benzi, fiecare dintre ele cu inscripţia UN MILION, imprimată cu caractere mari negre. Tot procesul ei spiritual era o succesiune de imagini vizuale şi aceste imagini vizuale erau atât de vii, încât puteau rivaliza în strălucire şi limpezime cu imaginile recepţionate cu ajutorul ochilor. Ceea ce nu era în stare să-şi reprezinte în felul acesta era, pur şi simplu, ceva la care era incapabilă să se gândească.

În ce mă priveşte pe mine, eu dispun de o facultate vizuală foarte redusă. De pildă, mi-ar veni foarte greu să vă descriu din memorie mobilierul ce se găseşte în camera mea. Ştiu că în această cameră sunt multe scaune, multe mese, multe uşi, multe rafturi cu cărţi şi aşa mai departe, dar nu am viziunea limpede a înfăţişării lor. Când fac un calcul aritmetic, mi-ar fi peste putinţă să văd numere colorate. Cuvântul *Africa* nu trezeşte în mintea mea, cum îmi spunea Grace că ei i se întâmplă întotdeauna, viziunea unei regiuni acoperite de nisipuri, de palmieri şi de lei. Când fac planuri pentru viitor, eu nu mă văd ca pe scenă, jucând un rol într-o dramă imaginară. Gândurile mele se desfăşoară fără imagini, în mod abstract şi în gol. Tocmai acesta este motivul pentru care nu am pretenţia că pot scrie cu deplină înţelegere despre funcţiunea imaginaţiei la doamna Grace. Un surd din naştere nu poate fi judecător în materie de muzică. Prin urmare, eu nu pot face

altceva decât să bănuiesc şi să reconstruiesc aceste funcţiuni din ceea ce-mi aduc aminte.

Din ceea ce mi-am putut da seama despre ea, în timpul conversaţiilor pe care le-am avut împreună, îmi închipui că doamna Grace avea obiceiul să se vadă pe sine însăşi în tot felul de situaţii. Unele dintre aceste situaţii nu aveau nici un fel de legătură cu viaţa ei reală, ci erau situaţiile pur fantastice şi ipotetice ale visurilor ei treze. Altele însă erau reale, sau cel puţin situaţii reale din punct de vedere potenţial. Trăind felul ei de viaţă, se vedea pe sine însăşi trăind cu adevărat şi jucând un rol categoric şi bine determinat în scenele banalei drame cotidiene. Astfel când i se întâmpla să facă din când în când câte o plimbare pe câmp, se vedea pe sine mergând drept înainte — o femeie care face ascensiuni — clocotind de forţă şi de energie. Când îl însoţea pe Peddley în excursiile ce le făcea în fiecare an pe Riviera, se vedea pe sine urcându-se în *wagon-lits,* sau înotând pe Promenade des Anglais sub înfăţişarea unei milady extrem de bogate, pizmuite de adunătura de *canaille,* o femeie mândră care se ridică şi pluteşte departe deasupra lor, întocmai ca un astru. Chiar la ea acasă, cu ocazia recepţiilor mai de seamă, această notă caracteristică a caracterului ei parcă ar fi încercat să se'manifeste. Am avut ocazia ca la începutul cunoştinţei noastre să văd şi eu pe această milady. Mai târziu însă, această milady a devenit o foarte parisiană *grand dame,* nuanţă *vingtième-cum-dix-huitième siècle.* Dar despre asta vom vorbi la timpul său.

În vedeniile acestea care o reprezentau pe ea însăşi, Grace era foarte mult ajutată de rochiile ei. Îmbrăcată în costumul cu care făcea o plimbare de trei kilometri prin Kerut, putea traversa chiar şirul munţilor Anzi. Şi îmbrăcată în oricare dintre rochiile ei, indiferent de ocazie, puteai constata imediat aceeaşi adaptare dramatică. Păcat numai că nu era în stare să-şi schimbe şi trăsăturile feţei,

aşa cum îşi schimba rochiile. Înfăţişarea ei, fie că tândălea pe plajele din Riviera, fie că purta ghete cu talpă groasă, o fustă scurtă şi un sveter ca să urce un deal din Kent, era întotdeauna aceeaşi — obrazul unei fete mai mult urâtă decât frumoasă, dar foarte simpatică; un obraz care privea lumea din jurul ei cu ochii mari şi miraţi şi care, din când în când, pe neaşteptate şi pentru o clipă fugară, luminat de farmecul zâmbetului plin de bunătate, putea deveni adorabil.

Vedeniile lui Grace despre ea însăşi nu erau numai momentane şi ocazionale. De obicei îşi crea un rol predominant, pe care-l juca de multe ori timp îndelungat. De pildă, în timpul primilor patru ani de căsătorie, se vedea pe sine în rolul de soţie şi de mamă. Dar incapacitatea ei evidentă de a juca în mod desăvârşit oricare dintre' aceste două roluri îi spulberase încet entuziasmul de la început. Intenţia ei fusese să-şi conducă singură casa şi se vedea pe sine alergând de colo până colo, petrecută de clinchetul mănunchiului de chei pe care-l purta la brâu şi dând ordine oamenilor de serviciu; în realitate însă, de câte ori se întâmpla să se amestece în treburile bătrânei lor bucătărese, totul ieşea pe dos. Îi erau dragi copiii ei şi-i vedea mari, cuminţi şi sănătoşi, datorită îngrijirilor ei, dar de câte ori încerca să-i îngrijească ea singură, copiii se îmbolnăveau şi se purtau ca nişte sălbatici, când încerca să-i domolească. Pentru o femeie care încerca să se vadă pe sine însăşi sub înfăţişarea unei matroane desăvârşite, de origine germanică, rezultatul acesta nu era deloc încurajator. În ziua când se născuse ultimul ei copil, ea renunţase de mult să mai facă astfel de încercări. Chiar de la început copilul fu lăsat, trup şi suflet, în seama dădacelor. Şi afară de cazurile când se simţea încolţită de grija banilor şi dădea poruncă la bucătărie să nu prepare altceva decât linte, nu se mai amesteca niciodată în treburile bătrânei bucătărese.

Pe vremea când am cunoscut-o eu, Grace nu se mai vedea pe sine în mod constant în nici unul dintre rolurile acestea predominante. Datorită înţepăturilor dureroase ale experienţei, matroana *se* dezumflase şi se fleşcăise; ori până acum această matroană nu avea încă nici o urmaşă. Rămasă fără nici un rol imaginar căruia ar fi trebuit să se conformeze, Grace recăzu din nou în atitudinea ei tulbure şi fără nuanţare de mai înainte, care atât la ea cât şi la Herbert părea să fie o atitudine cât se poate de firească. Se mai vedea şi astăzi pe sine destul de limpede, în situaţii deosebite pe care i le pricinuiau incidentele vieţii pe care o trăia, ca alpinistă sau bogată şi mândră milady. Nu mai era însă capabilă să vadă un personaj central şi permanent, în viaţa căruia s-ar putea produce aceste incidente de alpinism sau vizitele în lux şi belşug de pe Riviera. Dintr-un anumit punct de vedere, ea era un fel de succesiune de puncte, nu o linie dreaptă.

Datorită legăturilor de prietenie dintre noi, în conştiinţa ei îşi făcu apariţia o nouă şi permanentă imagine despre ea însăşi. În tovărăşia mea descoperi un rol nou, în realitate nu atât de important şi nici atât de bogat în posibilităţi, ca cel de matroană, dar în orice caz un rol de vedetă feminină. Trăise atâta vreme fără nici un fel de personalitate, încât fu foarte bucuroasă, să poată profita de ocazie, pentru a adopta una, indiferent de faptul că aceasta ar fi incongruentă. Căci, de fapt, acest rol nou era incongruent, bizar şi cu totul nepotrivit cu ea. Grace începuse să se vadă pe sine în rolul de critic muzical.

Schimbarea aceasta a caracterului ei se datora concertelor pe care le frecventam împreună — concerte la care ne duceam în calitate de profesionişti. Dacă s-ar fi întâmplat ca eu să nu fiu ziarist, dacă am fi plătit biletele de concert, în loc să fim admişi în sală gratuit, datorită biletelor mele de favoare, ei nu i s-ar fi năzărit niciodată să se

vadă pe sine în rolul de critic. Simplii muritori care sunt obişnuiţi să plătească pentru plăcerile ce li se oferă sunt întotdeauna impresionaţi când văd un bilet de favoare. Acel *jus primae noctis* al criticului li se pare ceva demn de invidiat. Beneficiind de acest minunat privilegiu, Grace începu să-şi închipuie că este obligată să participe şi la obligaţiile de a aprecia producţia, care reveneau criticului. Se vedea pe sine. Se vedea pe sine aplaudând şi dezaprobând — auditoare încântată, când spectacolul merita să fie ascultat cu atenţie, sau una guralivă şi dispreţuitoare, când se întâmpla să fie tocmai dimpotrivă. Identificându-se cu mine — nu cu *eul* meu real ci cu un *eu* exaltat — se imagina pe sine în rolul de arbitru definitiv în materie de reputaţie muzicală. Mica mea glumă plină de maliţiozitate contribuise la dărâmarea acestei încântătoare imagini pe care şi-o făcuse despre sine. Criticul care începuse să se manifeste într-însa fu asasinat cu totul pe neaşteptate.

În momentul acela nu mi-am dat seama care este motivul că biata Grace se simte atât de profund rănită. Abia în lumina constatărilor făcute mai târziu am fost în stare să-mi dau seama de natura sentimentelor ei de atunci. Tot aşa abia mai târziu am reuşit să înţeleg şi semnificaţia curioasei pantomime pe care o juca întotdeauna când se întâmpla să intrăm împreună într-o sală de concert. Langoarea cu care traversa vestibulul, târându-şi picioarele cu un fel de părere de rău, ca şi când ar fi venit să-şi îndeplinească o datorie neplăcută, oftatul şi coborârea obosită a pleoapelor, în timp ce aştepta cu răbdare ca să ni se controleze biletele în faţa intrării, atitudinea ei, după ce intram în sală, ca şi când s-ar fi simţit la ea acasă şi ea ar fi fost stăpâna localului (avea obiceiul să-şi pună piciorul pe scaunul din faţa ei), surâsul ei de dispreţ suveran, surâsul de plăcere prefăcută pe care-l afişa (după ce reuşea să-şi înfrângă convingerea că ar comite un sacrilegiu), cu care reacţiona în

timpul unui concert prost executat la cuvintele mele murmurate în şoaptă — toate acestea erau o atitudine, o îngăduinţă dusă la extaz, sentimentul posesiv de a fi în elementul tău, dispreţul criticului încercat.

Şi ce enormă cantitate de note cumpăra pe vremea aceea, fără ca să le cânte vreodată. Împrumuta de la bibliotecă nenumărate volume de critică şi biografii muzicale. Pe urmă, gravele sentinţe pe care le arunca peste masă în timpul dineului: „Beethoven a fost cel mai mare dintre toţi", şi aşa mai departe în acelaşi stil. Toate acestea le-am înţeles mai târziu. Şi din ce înţelegeam mai bine, îmi părea tot mai rău de gluma mea răutăcioasă. În calitate de critic se simţise atât de fericită. Gluma pe care o făcusem risipise această fericire. Începuse să devină neîncrezătoare şi să-şi dea seama de rolul în care se complăcea şi pe care-l juca cu aceeaşi sfială ca şi un actor, şi cu toate că n-am mai repetat niciodată faţă de ea gluma de la început şi ulterior am căutat cu toate mijloacele să o încurajez şi să o fac să creadă în calităţile ei de cunoscătoare a muzicii, ea totuşi n-a mai reuşit niciodată să se vadă pe sine jucând din toată inima acest rol, cum i se întâmplase înainte de asta.

Dar cât de şters era acest rol de critic pe care îl juca, până şi în momentele ei cele mai favorabile. Era un rol prea abstract, prea intelectual şi prea impersonal pentru a putea fi cu adevărat satisfăcător. Nu mă îndoiesc câtuşi de puţin, şi nu m-am îndoit nici pe vremea aceea, că ar fi în puterea mea să-i atribui un alt rol, mult mai bun şi mai corespunzător — cel de soţie vinovată. E adevărat că atunci când am cunoscut-o eu Grace era o tânără femeie pe deplin virtuoasă. Virtutea ei însă nu era întemeiată pe nici un principiu mai trainic — cum ar fi de pildă o adâncă dragoste faţă de soţul ei — sau pe forţa unei prejudecăţi religioase. Era un fel de virtute care în realitate nu

avea rădăcini adânci în fiinţa ei. Dacă se întâmplase ca ea să fie o femeie virtuoasă, această împrejurare se datora mai mult unui accident, decât unui principiu sau unei necesităţi psihologice. Realitatea era că până acum nu avusese nici o ocazie de a nu fi femeie virtuoasă. Ar fi fost foarte uşor să o determini să devină infidelă, tiranizând-o sau alintând-o, exact cum o tiranizase şi o alintase Peddley, ca să o determine să-i devină soţie. Grace plutea în neştire pe suprafaţa vieţii, fără busolă şi fără destinaţie dinainte cunoscută. Ar fi fost suficient să o convingi că adulterul este Eldorado şi s-ar fi îndreptat imediat spre limanul acesta magic. Nu era nevoie decât să-i prezinţi situaţia sub o înfăţişare destul de atrăgătoare. La această epocă, ea mai păstra încă bunele prejudecăţi ale admirabilei educaţii de care se bucurase în calitate de membră a burgheziei mijlocii înstărite; aceste prejudecăţi însă nu aveau rădăcini prea adânci. În sufletul lui Grace nu exista nici un sentiment destul de adânc înrădăcinat, pentru a nu putea fi extirpat cu uşurinţă.

Mi-am dat seama chiar de pe atunci de toate aceste amănunte. Dar n-am vrut să profit de ele. Adevărul este că, deşi Grace îmi plăcea foarte mult, totuşi n-am simţit niciodată faţă de ea o dragoste imperioasă. Este de asemenea adevărat că e foarte plăcut şi foarte impresionant să joci rolul de amant, în sensul limitat şi tehnic al cuvântului, fără să fii însă nebun de dragoste. Dacă amândoi cei interesaţi sunt în stare să-şi garanteze echilibrul emoţiilor, micile senzualităţi sentimentale de felul acestea ne vor fi fără îndoială foarte plăcute. Echilibrul emoţiilor însă nu poate fi garantat niciodată. Mai curând sau mai târziu, inimile puse în cumpănă vor înclina aproape inevitabil fie spre dragoste, fie spre ură. La urmă de tot una dintre senzualităţile sentimentale începe să devină pasiune — nu interesează dacă aceasta este dorinţă

sau dezgust — şi astfel vei fi determinat să renunţi pentru totdeauna la nădejdea de a putea trăi liniştit. N-aş îndrăzni să fac această declaraţie de faţă cu Kingham, dar de fapt mie îmi place viaţa liniştită. Pentru mine jocul de-a dragostea, fără dragoste adevărată, nu face doi bani. Chiar în calitate de simplu hedonist, aş încerca să mă stăpânesc. Afară de asta mai am şi alte motive de a-mi stăpâni pornirile — motive pe care o pasiune adevărată le-ar înlătura — dar care sunt totuşi de ajuns pentru a înfrâna o simplă senzualitate modestă. N-am fost niciodată amantul lui Grace, nici amantul autentic întemeiat pe dreptul ce ţi-l dă pasiunea, nici amantul tehnic, întemeiat pe accidentul posesiunii fizice. N-am fost niciodată amantul ei. Soarta răutăcioasă mi-a rezervat un rol mult mai puţin glorios — rolul nu de amant ci de mijlocitor care înlesneşte drumul amanţilor. Cu totul fără intenţie eu eram predestinat să joc rolul bunului unchi Pandarus, faţă de doamna Grace care era Cresida[{1}]. Şi în cazul meu există doi Troilus.

Primul n-a fost nimic mai puţin — sau probabil ar fi mai potrivit dacă aş zice „n-a fost mai mult", căci reputaţia lui mi se pare ridicol de exagerată — decât Clegg, *domnul* Clegg, pictorul Rodney Clegg. Pe Rodney Clegg îl cunoşteam de ani de zile şi-mi era simpatic, dintr-un anumit punct de vedere — cum ar putea să-i fie cuiva simpatic clownul Grook sau Little Tich sau fraţii Fratellini: în cadrul unui spectacol comic. Ştiu foarte bine că acesta nu este felul cel mai indicat de a-i găsi pe oameni simpatici. Dar faţă de Rodney aceasta era singura atitudine posibilă. N-aveai ce face, decât fie că-l simpatizai ca pe un element care te distra cu caraghioslâcurile lui, fie că-l detestai ca om. În orice caz, aceasta era senzaţia pe care mi-o dădea întotdeauna prezenţa lui. Mi-am dat toată silinţa să-l cunosc mai de aproape şi să-l apreciez în intimitate — sau cum am zice, în afară de scenă. Dar n-am reuşit

niciodată. La urmă de tot am renunţat cu desăvârşire şi am început să-l consider, în mod definitiv şi sincer, drept un comic de varieteu, astfel că am reuşit în consecinţă să mă pot bucura pe deplin de tovărăşia lui. De câte ori mi se întâmplă să mă simt cum s-ar simţi un om de afaceri când a lucrat din greu, mă duc să-l văd pe Rodney Clegg.

Probabil în calitate de amant Rodney se deosebea de felul lui obişnuit de a fi. Probabil în astfel de cazuri renunţa la vanitatea lui şi la mondenitate. Probabil devenea cu totul pe neaşteptate, umil şi dezinteresat, îşi uita de snobism, nu mai tânjea după succesele ieftine şi-şi închipuia că o dragoste merită sacrificarea lumii. Zic probabil. Sau poate şi mai probabil, cred eu, el rămânea şi în această împrejurare la fel cu cel care fusese întotdeauna, şi numai Grace era în stare să vadă într-însul un Rodney cu totul deosebit de cel a cărui conversaţie şi caraghioslâcuri reuşeau să distreze pe omul de afaceri plictisit care trăia în mine. Care era oare viziunea corectă dintre cele două pe care ni le făceam despre el, a mea sau a ei? Eu cred că nici una nici alta.

Cred că în primăvara anului 1921 s-a întâmplat pentru prima dată s-o conduc pe Grace la atelierul lui Rodney. Pentru ea această vizită era un eveniment; avea pentru prima dată în viaţă ocazia de a vedea un om celebru. La această epocă se întâmpla ca Rodney să fie celebru, mai ales că ziarele vorbeau foarte mult despre el. Ultima lui expoziţie fusese foarte mult discutată. Criticii, cu un superior dispreţ faţă de exactitatea profesională, acordaseră pânzelor lui epitetul de postimpresioniste, cubiste, futuriste şi jonglau cu aceste epitete, care le treceau prin minte cum ar fi jonglat cu nişte proiectile de pavaj în timpul unei manifestaţii de stradă. Tablourile lui erau considerate nu numai drept picturi necuviincioase ci şi revoluţionar de moderne. Revistele

duminicale îşi trimiseseră moraliştii profesionişti ca să le vadă, toţi aceştia se întorseseră la redacţii clocotind de indignare profesională. Evident, Rodney nu putea să fie decât încântat. Pentru el aceasta era celebritatea şi încă o celebritate care echivala cu prosperitatea. Ţipătul de alarmă al moraliştilor profesionişti nu putea împiedica vânzarea pânzelor lui. Reuşise să facă o afacere cât se poate de bună.

Convertirea lui Rodney la arta „modernă", în loc să-l ruineze, deveni pentru el un izvor de câştig mai ridicat şi un mijloc de reclamă folositoare. Datorită cunoştinţelor lui intuitive şi sigure despre ceea ce doreşte publicul, reuşise să inventeze o formulă în care contopise modernismul cu graţia mult mai ispititoare a literaturii şi a pornografiei. De pildă, nimic n-ar fi putut să fie mai academic decât nudurile lui. Acestea erau monstruos de prelungi, culoarea era aplicată pe pânză la întâmplare; nu exista o modelare în jocul dintre lumini şi umbre; forma omenească era redusă pur şi simplu la o siluetă de hârtie. Ochii erau rotunzi ca nişte nasturi negri de ghete, sânii nişte căpşuni de culoare magenta; buzele nişte inimi însângerate, iar părul era reprezentat de nişte linii negre, şerpuite. Criticii din vechea şcoală vociferau deznădăjduiţi că tablourile lui ar putea să le picteze şi un copil de zece ani. Dar acest copil de zece ani, care ar fi pictat astfel de tablouri, trebuia să fie un copil extrem de pervers. În comparaţie cu el, micul Han al lui Freud ar fi un înger de castitate. Căci (nudurile lui Rodney, oricât de puţin realiste ar fi fost, erau savuroase şi voluptoase; erau chiar pozitiv indecente. În opera postimpresioniştilor francezi ceea ce derutase publicul n-a fost falsificarea şi absenţa realismului, ci, mai mult, respingătoarea austeritate, ascetismul intelectual, care excludea atât ispita dintre sexe cât şi pe cea a anecdotei. Rodney găsise formula cu care să poată înlătura aceste două lacune. Nudurile savuroase pe

care le picta el nu erau prezentate în gol — dacă s-ar putea întrebuinţa această expresie — ci în tot felul de situaţii curioase şi amuzante — cum ar fi: scoţându-şi bilet de tren la ghişeul gărilor, încălecate pe biciclete, sau la câte o masă de cafenea, în faţa unui pahar de *crème de menthe* şi în fund cu un *jazz* de negri. Toţi cei care-şi închipuiau că trebuie să facă parte din curentul zilei, că este o ruşine să nu-ţi placă arta modernă, descoperiră, spre marea lor mulţumire, că Rodney Clegg este un artist modern pe care-l pot admira cu adevărat şi sincer. Tablourile lui se vindeau ca brânzoaicele calde.

Convertirea la modernism însemnă începutul adevăratului succes pentru Rodney. Nu pentru că ar fi fost'necunoscut sau dureros de sărac înainte de această convertire. Un om care dispunea de abilitatea socială şi instinctul de popularitate atât de dezvoltat ca Rodney ar fi fost peste putinţă să se zbată cu adevărat în obscuritate şi sărăcie. Dar în lume toate sunt relative; înainte de convertirea lui, Rodney fusese mai obscur şi mai sărac decât ar fi meritat. Pe vremea aceea nu cunoştea nici o ducesă şi nici o milionară; nu avea nici depozit la bancă, ci cel mult un cont curent care creştea şi scădea foarte capricios, întocmai ca un izvor de munte. Convertirea lui a schimbat pe de-a-ntregul această situaţie.

Când Grace şi cu mine ne-am dus la el pentru prima dată, el începuse deja să urce poteca spre culmile succesului.

— Cred că nu va fi prea formidabil, îmi spuse Grace în timp ce ne îndreptam spre Hampstead, ca să ajungem la el. Ea se simţea întotdeauna puţin intimidată când era vorba să viziteze oameni pe care nu-i cunoştea.

Am început să râd.

— Depinde de motivul care te face să te sperii, zic eu. Te temi că vei fi tratată de el cu superioară condescendenţă sau că-ţi vei lăsa

virtutea în atelierul lui. N-am auzit pe nici o femeie spunând că l-ar fi găsit formidabil de la prima vedere...

— În cazul acesta totul este în perfectă regulă, răspunse Grace şi păru mai uşurată.

Era cert că Rodney nu avea nimic prea formidabil în felul în care arăta. La vârsta de treizeci şi cinci de ani îşi mai păstrase încă înfăţişarea de băiat frumos (pe care şi-o cultiva cu cea mai mare grijă). Era mic de statură şi bine făcut, svelt şi cu multă agilitate în mişcări. Sub o claie de păr castaniu, numai inele, care părea întotdeauna de o pitorească şi studiată neglijenţă, obrazul lui părea obrazul unui Heruvim drăguţ şi impertinent. Obrazul acesta neted şi rotund, aproape fără nici o zbârci tură, mai păstra încă rotunjimile de copil. (Pe măsuţa de toaletă a lui Rodney puteai găsi întotdeauna o mulţime de borcane cu creme de obraz). Avea ochii albaştri, strălucitori şi expresivi. Avea dinţi sănătoşi şi când zâmbea făcea gropiţe în obraji.

Ne deschise chiar el uşa atelierului. Îmbrăcat într-o salopetă albastră de măcelar, părea încântător. Ceva instinctiv parcă te îndemna să-l mângâi pe creştetul capului şi să spui: „Nu găseşti că este încântător, travestit în costumul acesta care-i dă înfăţişare de lucrător?!" Până şi eu m-am simţit îndemnat să fac un astfel de gest. Pentru o femeie şi o mamă a mai multor copii dolofani ispita aceasta trebuie să fi fost irezistibilă. Rodney părea foarte cordial.

— O, dragul meu Dick! exclamă el şi mă bătu pe umăr. Nu-l mai văzusem de câteva luni; iarna şi-o petrecuse în străinătate. — Ce plăcere să te revăd. (Îmi făcea impresia că ţine la mine cu adevărat).

L-am prezentat doamnei Grace. El i-a sărutat mâna.

— Foarte amabil din partea dumneavoastră c-aţi venit la mine. Ce inel admirabil aveţi, adăugă el

(plecând ochii şi uitându-se la mâna ei pe care o ţinea într-a lui). Daţi-mi voie să mă uit la el.

Grace zâmbi şi se aprinse la faţă de plăcere când i-l dădu:

— L-am cumpărat la Florenţa, zise ea. Sunt încântată că-ţi place şi dumitale.

Era un admirabil exemplar dintre vechile bijuterii italiene de altădată. Îmi adusei aminte cu tristeţe că eu o cunoşteam pe Grace destul de aproape, şi de mai bine de şase luni, şi totuşi nu numai că nu spusesem nimic în legătură cu inelul ei, dar nici cel puţin nu-l văzusem. Nu e deci de mirare că de obicei eu nu am niciodată noroc în dragoste.

Am găsit atelierul plin de specimene care reprezentau ultima invenţie artistică a lui Rodney. Femei goale încălţate în ghete galbene, ducând la plimbare în laţ câte un câine zbârlit sau îmbrăţişându-se emoţionate în mijlocul unei naturi moarte, formate din sticle, o ghitară şi ziare (vechea şi cunoscuta natură moartă modernă, devenită acceptabilă pentru marele public şi uşor de vândut, datorită introducerii nudurilor echivoce); alte nuduri de femei încălecând biciclete (acestea erau subiectul favorit al lui Rodney sau, cum s-ar zice, brevetul său), femei goale care cântau la acordeon; altele care prindeau fluturi galbeni în plase enorme. Rodney scotea tablourile unul câte unul. Din fotoliul ei aşezat în faţa şevaletului, Grace se uita la aceste tablouri; pe obrazul ei se reflecta aceeaşi expresie plină de religiozitate pe care o văzusen de atâtea ori în sălile de concert.

— Sunt adorabile, murmura ea, pe măsură ce pânzele se alternau pe şevalet, încântătoare!

Uitându-mă la aceste tablouri, mă gândeam că anul trecut Rodney picta melodramatice tablouri care reprezentau crucificarea, în stilul lui Tiepolo, Pe vremea aceea era creştin convins.

— Arta nu poate trăi fără să aibă o religie, spunea el. Va trebui să ne întoarcem la religie.

Şi cu obişnuita lui uşurinţă Rodney se întorsese la ea. O, tablourile acestea. Te revoltau cu adevărat din cauza desăvârşitei lor lipse de sinceritate. Păreau atât de emoţionante şi de dramatice dar cu toate acestea erau cu desăvârşire false şi lipsite de semnificaţie. Vedeai cât de colo că alegându-şi aceste subiecte fusese condus de căutarea aceluiaşi efect pe care-l caută Industria cinematografică în filmele pe care le produce. În tablourile lui descopereai întotdeauna pete mari de întuneric şi scăpărări de lumină blândă şi senină, un suflu de culori vii şi grupuri de siluete sinistre. Îmi aduc aminte că admiratorii lui Rodney spuneau despre aceste tablouri că „sunt foarte puternice". Pentru gustul meu era cel puţin cu jumătate mai „puternice" decât ar fi trebuit.

Rodney aşează un alt tablou pe şevalet.

— Pe acesta l-am numit „Bicicletă pentru doi", zise el.

Tabloul reprezenta o negresă şi o femeie blondă, cu trupul alb ca porţelanul, încălecând un *tandem,* în faţa unor tufe uriaşe de trandafiri roşii şi galbeni. În planul din faţă, pe dreapta, se vedea o tavă cu fructe, aplecată, spre spectator, în stilul caracteristic „modern". Un ogar cenuşiu alerga alături de bicicletă.

— Este cu adevărat..., începu Grace în extaz. Dar, negăsind un sinonim pentru cuvântul „adorabil" pe care-l pronunţase despre toate celelalte tablouri, se opri fără să mai continue şi se mulţumi să profereze obişnuitul murmur de apreciere care este întotdeauna mult mai mulţumitor decât vorbele articulate, atunci când nu ştii ce să spui unui artist despre operele lui. Se întoarse şi se uită la mine: Nu este aşa...? întrebă ea.

— Da, absolut... aşa este, răspunsei eu aprobând din cap. Pe urmă adăugai cu oarecare

maliţiozitate: Ascultă Rodney, zic eu, mai pictezi şi acum tablouri cu subiecte religioase? Îmi aduc aminte de o măreaţă Coborâre de pe Cruce la care lucrai nu tocmai de mult.

Dar maliţiozitatea mea nu atinse scopul urmărit de mine, căci Rodney nu păru deloc supărat din cauză că-i aduceam aminte de vechile lui crime pe care le ascundea din faţa admiratorilor lui de acum. Începu să râdă.

— A, tabloul acela, răspunse el. L-am acoperit cu vopsea şi pe deasupra am pictat altceva. Şi aşa nu l-ar fi cumpărat nimeni. Ar fi peste putinţă să serveşti în acelaşi timp şi pe Dumnezeu şi pe Mammon, şi începu din nou să râdă de spiritul pe care-l făcuse.

Începu imediat să-şi debiteze repertoriul cu această glumă. Avea obiceiul să introducă el însuşi în conversaţie subiectul picturii lui religioase, pentru a avea ocazia să întrebuinţeze această frază, căutând să parodieze cu o nouă comică obtuzitatea clericală, la sfârşitul povestirii lui. În timpul celor câteva săptămâni care au urmat după aceea l-am auzit repetând-o de trei sau patru ori, faţă de diferiţi oameni.

— Dumnezeu şi Mammon, repetă el şi începu să râdă din nou, nu se împacă unul cu altul.

— Numai Zeiţele şi Mammon, ripostai eu cu înţeles şi făcui semn din cap spre tablou.

Nu mult după aceea am avut onoarea să ascult cuvintele mele încorporate în peroraţia lui Rodney. Avea o memorie admirabilă, care putea reţine orice.

— Da, răspunse el. Zeiţele, şi sunt foarte mulţumit că o pot spune, ale unei religii mult mai răspândite. Dumneavoastră, doamnă Peddley, sunteţi o credincioasă? întrebă el şi ridică din sprâncene, uitându-se la ea, apoi zâmbi. Eu sunt credincios convins. Eu sunt *croyant* şi (accentuă pe acest *şi* pentru a-i da o semnificaţie specială) *pratiquant.*

Grace începu să râdă puţin enervată, căci nu ştia ce să-i răspundă la această întrebare.

— Bine, dar eu îmi închipui că suntem cu toţii credincioşi.

Nu era obişnuită cu galanterii de felul acestora. Rodney îi zâmbi din nou, dar de astă dată mult mai impertinent.

— Cât aş fi de fericit, declară el, dacă v-aş putea converti şi pe dumneavoastră.

Grace începu să râdă din nou, pentru a-şi ascunde nervozitatea şi, ca să schimbe subiectul, începu să vorbească despre tablouri.

Am stat câtva timp în atelier, discutând în faţa ceştilor de ceai şi fumând ţigări. Pe urmă am scos ceasul; era şase jumătate. Ştiam că în seara aceea Grace era invitată la masă.

— Va trebui să plecăm, căci altfel vei întârzia la masă, zisei eu.

— Pentru Dumnezeu, ţipă Grace când îi spusei cât e ceasul şi sări imediat în picioare. Trebuie să plec în goană. Închipuie-ţi că aş face-o pe bătrâna Lady Wackerbath să aştepte.

Începu să râdă, dar silit, şi era palidă la faţă din cauza spaimei.

— Vă rog, vă rog mai staţi, o imploră Rodney. Lăsaţi-o să aştepte.

— Nu îndrăznesc.

— Dragă doamnă, stărui el, dumneavoastră sânteţi tânără, aveţi dreptul — aş fi gata să spun că aveţi chiar datoria, dacă acest cuvânt nu ar fi prea grosolan şi prea masculin — să nu fiţi punctuală. La vârsta dumneavoastră trebuie să faceţi tot ce poftiţi. Cred că vă face plăcere să mai întârziaţi, nu-i aşa? adăugă el ca într-un fel de paranteză.

Se uită la el şi-i zâmbi şi ea.

— Sigur că da.

— În cazul acesta mai staţi; faceţi tot ce vreţi; ascultaţi numai de capriciile dumneavoastră. La urma urmelor aceasta este singura justificare a vieţii pe care o trăim, să putem face ce ne place.

Rodney era un perfect cunoscător al Eternului Feminin. Grace clătină din cap.

— La revedere! Mi-a făcut multă plăcere această vizită.

— Dacă v-ar fi făcut atâta plăcere cât spuneţi, răspunse el, sau atâta cât mi-a făcut mie, atunci nu mi-aţi spune la revedere. Dar dacă trebuie... Zâmbi seducător; albul dinţilor îi străluci şi gropiţele din obraji apărură numaidecât. Îi luă mâna, se plecă asupra ei şi i-o sărută mişcat. Va trebui să veniţi din nou, adăugă el, cât mai curând, şi — întorcându-se spre mine mă bătu pe umăr — fără prietenul meu Dick.

— Este un om extrem de amuzant, nu-i aşa? întrebă Grace, imediat ce părăsirăm atelierul.

— Extrem, încuviinţai eu, subliniind cu emfază acest adverb.

— Şi mi se pare cât se poate de amabil, adăugă ea.

Nu mai zisei nimic.

— Şi un pictor admirabil, continuă ea. Cu totul pe neaşteptate îmi dădui seama că nu-l puteam suferi pe Rodney Clegg. Mă gândii la adevăratele mele calităţi spirituale şi sufleteşti şi mi se păru scandalos că oamenii şi în general femeile, iar Grace în special, să poată fi impresionate, înşelate şi fermecate de acest mic şarlatan între două vârste, cu obrazul lui de păpuşă îmbătrânită şi cu manierele lui elegante şi impertinente de bărbat care ştie dinainte cum trebuie să capteze o femeie. Mi se părea o situaţie umilitoare. Eram gata să-mi dau drumul indignării; dar mi-am dat seama tocmai la timp că ar însemna să mă fac ridicol, fără nici un motiv. Nimic nu poate fi mai ridicol decât o scenă de gelozie, mai ales când această scenă este provocată de cineva care nu are nici un drept să o provoace şi nici motive care să justifice atitudinea lui. Am tăcut din gură. Indignarea mea împotriva lui Rodney se potoli; îmi venea să râd de mine însumi. Dar în

timp ce traversam cartierul plin de casele sărace din Camden Town mă uitai cu atenţie la Grace şi mi se păru mai fermecătoare decât de obicei, chiar o femeie demnă de a fi dorită. Aş fi avut poftă să-i spun acest lucru şi spunându-i să o sărut. Nu aveam însă îndrăzneala necesară pentru aşa ceva, mă îndoiam de capacitatea mea de a duce la bun sfârşit această întreprindere amoroasă. N-am zis nimic şi n-am făcut nici un gest. Dar m-am hotărât ca, în clipa când ne vom despărţi, să-i sărut mâna. Ar fi fost un gest pe care eu nu-l făcusem niciodată până acum. În ultimul moment însă mă gândii că, sărutându-i mâna, poate-şi va închipui că nu fac decât să maimuţăresc prosteşte gestul făcut de Rodney Clegg. Mă temeam să nu creadă despre mine că exemplul dat de el mi-a inspirat curajul necesar. Ne-am despărţit deci ca întotdeauna, cu obişnuita noastră strângere de mână.

La cinci sau şase săptămâni după vizita pe care o făcusem la atelierul lui Rodney, eu am plecat în străinătate pentru şase luni, pe care trebuia să le petrec în Franţa şi Germania. În timpul acesta Grace şi Rodney se întâlniră de, două ori, prima dată în apartamentul meu la un ceai şi a doua oară în casa ei, unde ne invitase pe amândoi la masă. Rodney a fost strălucitor în ambele cazuri. Poate puţin chiar prea strălucitor — ca zâmbetul unui om cu dinţii falşi — gândeam eu. Grace însă era încântată. Până acum nu cunoscuse nici un bărbat care să se fi putut compara cu el. Admiraţia ei făcea pe Rodney să se simtă în al şaptelea cer.

— Inteligentă femeie, declară el, după ce se ridică de la masă, şi părăsirăm casa împreună.

La câteva zile după aceea eu plecai la Paris.

— Făgăduieşte-mi că-mi vei scrie, zise Grace emoţionată, în ziua când m-am dus la ea să-mi iau rămas bun.

I-am făgăduit şi am făcut-o şi pe ea să-mi făgăduiască. Nu ştiam tocmai limpede de ce ar

trebui ca noi să ne scriem şi nici despre ce ne-am putea scrie, dar cu toate acestea mi se părea important ca noi să avem un schimb de scrisori. Obiceiul de a scrie scrisori a obţinut un ciudat prestigiu sentimental, care în domeniul prieteniei l-a exaltat şi l-a ridicat deasupra unei simple conversaţii, probabil din cauză că de la distanţă suntem mai puţin sfioşi unii faţă de alţii decât în cazul când stăm faţă în faţă, (pentru că în cuvintele scrise îndrăznim să spunem mai mult decât am îndrăzni în cele vorbite).

Grace a fost cea dintâi care şi-a ţinut făgăduiala:

DRAGĂ DICK, îmi scria ea, îţi mai aduci aminte ce-mi spuneai despre Mozart? Că muzica lui la suprafaţă pare atât de veselă — de veselă şi fără nici un fel de grijă, dar dincolo de această suprafaţă e tristă şi melancolică, aproape deznădăjduită. Mi se pare că în fond şi viaţa este tot aşa. Totul se petrece cu o grabă înfrigurată; dar care este ţelul spre care ne îndreptăm? Şi cât este de trist, cât este de trist! Te rog, nu trebuie să te amăgeşti cu gândul că eu sunt în starea aceasta sufletească din cauză că dumneata eşti plecat — deşi în realitate îmi pare rău că nu eşti aici lângă mine, ca să vorbim despre muzică, despre oameni, despre viaţă şi toate celelalte. Nu, să nu te amăgeşti cu gândul acesta, căci de fapt eu mă simt de ani de zile, aproape de totdeauna, în această stare sufletească. Sentimentul acesta, ca să spun aşa, reprezintă muzica de bas a vieţii mele; acesta drămuieşte măsura tot timpul, indiferent de întorsătura pe care o ia melodia, fie că e o melodie de dans, menuete, mazurci sau valsuri ca Dunărea Albastră, basul rămâne întotdeauna acelaşi. Ştiu că acesta nu este un bun contrapunct, dar cred că dumneata înţelegi ce vreau să spun! Copiii au plecat de la mine din cameră abia adineauri, ţipând. Phylis a spart iepuraşul acela oribil de

porţelan de Copenhaga pe care mi l-a dat de Crăciun mătuşa Eleanor. De fapt sunt foarte mulţumită, dar în realitate n-ar trebui să spun aşa ceva. Dar, de altfel, de ce trebuie ca ei să se distreze întotdeauna cu astfel de apucături? Trist, e foarte trist. Dar istoria lui Lecky *Despre obiceiurile din Europa* este mult mai tristă. Este o carte în care niciodată nu sunt în stare să mă orientez unde am rămas. Pagina 100 mi se pare la fel cu pagina 200. Nu există nici un punct de orientare. Astfel — ştii foarte bine cât sunt eu de conştiincioasă — sunt obligată întotdeauna să încep din nou de la început. Nu e deloc încurajator. Astă seară îmi lipseşte curajul să încep din nou de la cap. În loc de asta, m-am apucat să-ţi scriu dumitale. Dar peste câteva clipe va trebui să mă duc şi să mă îmbrac pentru dineu. A sosit asociatul lui John, crede-mă, nimeni nu are dreptul să fie atât de chel. Mai vine şi Sir Walter Magellan, care este un important personaj în Ministerul Comerţului şi are obiceiul să facă spirite, vine cu Lady M... care face atâta paradă de afecţiune. Are un fel al ei de a mă săruta, cu totul pe neaşteptate şi îndelung, întocmai ca un şarpe când te loveşte cu colţii plini de venin. Când vorbeşte, te umple de salivă. Mai vine şi Molly Bone care este atât de drăguţă, dar cum se face oare că nu reuşeşte să se mărite? Sunt invitaţi şi soţii Robson, despre care n-am ce-ţi spune. Absolut nimic. Nimic, nimic, nimic! Aceasta este starea mea sufletească faţă de evenimentele de acum. Voi îmbrăca rochia cea veche neagră şi nu voi pune nici un fel de bijuterii. La revedere.

GRACE

Citind această scrisoare, am regretat mai mult decât orice lipsa mea de îndrăzneală şi spirit de întreprindere din seara aceea când ne întorsesem împreună cu maşina, venind din atelierul lui

Rodney. Acum îmi făcea impresia că îndrăzneala mea nu ar fi fost deloc riscantă.

I-am răspuns cu o scrisoare de consolare, peste o săptămână i-am scris din nou, la zece zile încă o dată şi încă o dată, furios, la două săptămâni după aceea. În sfârşit, mi-a venit şi mie o scrisoare. Mirosea a lemn de santal şi plicul era de culoare galbenă. Înainte de asta scrisorile lui Grace nu aveau nici un parfum şi plicurile erau de culoare albă. M-am uitat la scrisoare şi am mirosit-o bănuitor, pe urmă am desfăcut-o şi am început să citesc:

Sunt mirată, dragul meu Dick, începea scrisoarea, că nu ne cunoşti mai bine. N-ai învăţat până acum că femeilor nu le place să audă cuvinte ca *trebuie* şi *eşti obligată.* Noi nu putem suporta să auzim pe cineva că face apel la simţul nostru al datoriei. Acesta este motivul pentru care nu am răspuns la nici una dintre scrisorile dumitale impertinente. Prea erau pline de cuvinte ca „trebuie să-mi scrii" şi "mi-ai făgăduit". Ce mă interesează pe mine ce ţi-am făgăduit? Asta s-a întâmplat de mult. Astăzi sunt cu totul altă fiinţă. Din ziua aceea eu am fost mii de fiinţe cu totul diferite una de alta — o fiinţă renăscută după fiecare capriciu ce mi-a trecut prin minte. Acum, în sfârşit, din bunătate şi amabilitate, m-am hotărât să mă îmbunez. Iată o scrisoare de la mine. Dar fereşte-te să mă mai tiranizezi, nu încerca să-mi şantajezi din nou conştiinţa. De data viitoare voi fi mult mai neîndurătoare. Acesta este un avertisment. Nu cumva încerci cu descrierea petrecerilor şi plăcerilor dumitale să mă faci să invidiez Parisul în care te găseşti? Dacă aceasta a fost intenţia dumitale, atunci află că n-ai reuşit. Avem şi noi plăcerile noastre — chiar aici la Londra. De pildă, zilele trecute am avut un bal mascat cât se poate de distins. Era ceva ca Veneţia lui Longhi sau ca Cytera lui Watteau — şi dă-mi

voie să mai adaug că în anumite momente, mai ales pe terminate, semăna aproape cu Veneţia galantă a lui Casanova sau cu *grivoise* Arcadie a lui Buches. Dar să nu vorbim de asta. Balul s-a dat în Chelsea, mai multe nu vreau să-ţi spun. Cine ştie, poate la noua noastră petrecere vei apărea şi dumneata în sală şi vei face o strâmbătură, din cauză că orchestra nu cântă muzică de Bach şi dansatorii nu vorbesc despre *Critica Raţiunii Pure.* Adevărul este, dragă Dick, că dumneata eşti un om prea solemn şi prea serios în timpul distracţiilor pe care ţi le acorzi. Va trebui să te ţin din scurt, după ce te vei întoarce. Va, trebui să te învăţ să fii ceva mai uşuratic şi să ai mai multă fantezie. Ca să-ţi spun adevărul, dumneata ai un temperament prea Victorian. Dumneata ai rămas şi astăzi la formula că „viaţa-este-o-realitate-şi-trebuie-luată-în-serios, la viaţă-simplă-şi-gândire-superioară". Dumitale îţi lipseşte curajul instinctelor. Aş vrea să te văd mai frivol şi mai sociabil, mai zburdalnic şi mai lasciv, dragul meu Dick. Dacă aş fi şi eu liberă, ca dumneata, ce mai epicuriană aş deveni. Caută şi te pocăieşte, pentru felul de viaţă pe care-l duci, dragă Dick, înainte de a fi prea târziu şi înainte de a îmbătrâni prea mult. Altceva nu-ţi mai scriu. Mă aşteaptă o urgentă dorinţă de plăceri, în altă parte.

GRACE

Am citit de mai multe ori această extraordinară epistolă. Dacă scrisul dezordonat şi neciteţ n-ar fi fost caracteristic lui Grace, poate m-aş fi îndoit că scrisoarea este trimisă de ea. Acest neruşinat limbaj *dix-huitième siecle,* sentimentele acestea neo-rococo nu erau ale ei. N-am auzit-o niciodată pronunţând cuvintele „capriciu" şi „plăcere" şi nici nu avea obiceiul să generalizeze atât de abject cuvântul „noi femeile". Ce s-a întâmplat oare cu femeia aceasta, de la ultima scrisoare pe care mi-a trimis-o? Am încercat să compar cele două scrisori. Ce s-a întâmplat cu ea?

Mister. Pe urmă, cu totul pe neaşteptate mi-am adus aminte de Rodney Clegg şi acolo unde până acum nu vedeam decât întuneric se făcu lumină.

Trebuie să recunosc fără înconjur că lumina aceasta, şi mai ales primele ei scăpărări de zori, mi s-a părut extrem de neplăcută. Am simţit un nou val de gelozie care m-a cutremurat pentru prima dată când am auzit-o pe Grace exprimându-şi admiraţia faţă de caracterul şi capacitatea lui Rodney. Şi o dată cu gelozia, o trezire şi mai violentă a dorinţelor mele. Un obiect, pe lângă care până acum am trecut indiferenţi, poate deveni pentru noi de o valoare inestimabilă numai datorită faptului că a trecut în mod irevocabil din stăpânirea noastră în posesia altuia. Din clipa când am început să bănuiesc că Grace a devenit amanta lui Rodney, am început să-mi închipui că eu sunt îndrăgostit nebun de ea. Mă chinuiam cu gândurile dureroase pe care mi le trezea fericirea lor şi-mi făceam reproşuri că am scăpat ocazii care nu se vor mai întoarce niciodată. La un moment dat m-am gândit chiar să alerg la Londra, cu nădejdea că voi putea smulge din ghiarele lui Rodney acest tezaur devenit pe neaşteptate atât de preţios pentru mine. Călătoria însă ar fi fost prea costisitoare şi din fericire eu tocmai atunci se întâmpla să nu prea am parale. La urmă m-am hotărât să stau acolo unde eram. Timpul trecea şi eu începui să-mi vin în fire. Am început să-mi dau seama că dragostea mea era numai imaginară, că mi-o creasem singur, datorită autosugestiei. Încercam să-mi imaginez ce s-ar fi întâmplat dacă m-aş fi întors la Londra, stăpânit de acest sentiment ireal. Arzând în dogoarea artificială, aş fi apărut într-o atitudine dramatică în faţa lui Grace, ca imediat după aceea să constat că eu nu sunt câtuşi de puţin îndrăgostit de ea. O dragoste imaginară nu poate trăi decât atunci când se găseşte la o anumită distanţă de subiectul extazului, realitatea limitează zborul închipuirii şi o pune la locul ei. Îmi închipuiam că

eu am început să mă zbucium din cauza că Grace s-a dat lui Rodney, dar vedeam că situaţia ar fi fost mult mai penibilă dacă, întorcându-mă la Londra, aş fi reuşit să o captez eu şi pe urmă aş fi constatat că oricât mi-ar fi plăcut de ea şi oricât de încântătoare mi s-ar fi părut, eu totuşi nu o iubeam deloc.

Fără îndoială, era deplorabil că ea s-a putut lăsa ademenită de un şarlatan ca Rodney. Faptul că n-a preferat să mă adore pe mine, cu o pasiune care nu putea să fie cu nimic răsplătită, era o dovadă de prost gust din partea ei. În orice caz, aceasta era însă o chestiune care o privea numai pe ea şi nu pe mine. Dacă ea îşi închipuia că ar putea să fie fericită cu Rodney... ce tâmpită, asta e treaba ei. Şi aşa mai departe. Acestea erau gândurile cu care încercam să mă consolez, pentru a putea deveni indiferent şi simplu spectator. La câteva zile după aceea, când Herbert veni să mă viziteze la hotel, fusei în stare să-l întreb ce mai face Grace, fără să mă simt câtuşi de puţin emoţionat.

— O, Grace face tot ce a făcut şi până acum, răspunse Herbert.

Ce dobitoc! Am început să-i pun tot felul de întrebări: Nu pleacă de acasă mai des decât înainte de asta? Nu merge la baluri şi la spectacole mondene? Am aflat că ar fi devenit o personalitate foarte obişnuită la recepţiile de tot soiul!

— Se poate, răspunse Herbert, dar eu n-am observat nimic special.

Ar fi fost inutil să mai stărui. Mi-am dat seama că dacă vreau să aflu ceva va trebui să fac apel la proprii mei ochi şi la capacitatea mea de judecată. În acelaşi timp i-am trimis o scrisoare în care-i spuneam că sunt foarte mulţumit aflând că ea se simte fericită şi că se distrează. Mi-a răspuns cu o disertaţie lungă şi afectată asupra „plăcerilor". După scrisoarea aceasta corespondenţa noastră a început să se rărească.

La câteva luni după aceea — eu abia mă întorsesem la Londra — Rodney dădu în atelierul său o serată la care, am participat şi eu. Ultima capodoperă a lui Rodney ne privea de pe un şevalet care fusese aşezat în fundul lungii lui camere. Era o caraghioasă pastişă indecentă după un tablou de Douanier Rousseau. Tabloul era intitulat „Nunta" şi reprezenta un cortegiu nupţial: la mijloc mirele şi mireasa, iar în jurul lor rudele şi invitaţii, grupaţi ca în faţa aparatului unui fotograf de provincie, în fund se vedea o coloană drapată, probabil un raft de cărţi, un pod rustic, câţiva molizi cu ramurile încărcate de zăpadă, iar pe cer un uriaş dirijabil trandafiriu. Singurul amănunt excentric al tabloului era faptul că mirele şi ceilalţi bărbaţi din cortegiu erau îmbrăcaţi cumsecade, în hainele cele mai bune de sărbătoare, iar femeile erau goale complet, afară de ghetele din picioare şi pălăriile din cap. Cei mai buni critici erau de părere că „Nunta" reprezintă culmea cea mai înaltă pe care a atins-o geniul lui Rodney până acum. Cerea patru sute cincizeci de lire pentru ea şi la câteva zile după aceea am aflat că a şi reuşit să le obţină.

În faţa privirilor fixe şi rigide ale cortegiului nupţial, invitaţii lui Rodney se veseleau. Prietenii obişnuiţi ai casei erau aşezaţi pe scaune, pe jos sau stăteau în picioare şi beau vin alb sau whisky. Două tinere femei veniseră la serată îmbrăcate în bluze şi pantaloni de catifea neagră, identice cu ale *Debardeurs*-ilor lui Gavarni. O altă doamnă fuma dintr-o pipă scurtă. Când am intrat în cameră, am auzit un tânăr spunând cu emfază:

— Suntem ultramoderni, nu-i aşa? Cine poftеşte, n-are decât să ia pe soţia mea, căci eu n-am nimic împotrivă. E liberă să facă ce vrea şi tot atât de liber sunt şi eu. Asta este ceea ce înţeleg eu să fii modern.

Ar fi fost peste putinţă să nu mă întreb care este motivul că el consideră *modernă* o astfel de

atitudine. Mie mi se părea mai mult o atitudine primitivă — aproape pre-umană. La urma urmelor, dragostea este o invenţie de dată mai nouă, iar promiscuitatea concupiscenţei este chiar geologiceşte de dată veche şi prin urmare demodată. Oamenii adevărat moderni, îmi ziceam eu, sunt ca soţii Browning.

Am dat mâna cu Rodney.

— Nu fi prea dispreţuitor faţă de micile noastre plăceri londoneze, îmi spuse el.

Am zâmbit. Mi se părea plin de haz să aud din gura lui acelaşi cuvânt pe care îl cunoşteam atât de bine din scrisorile lui Grace.

— Sunt tot atât de bune ca şi plăcerile pe care ţi le poate oferi Parisul, în orice împrejurare, răspunsei eu şi privind în largul camerei, printre invitaţi, dădui cu ochii de Grace.

Cu o atitudine spirituală şi fizică perfect liniştită, trecea de la un grup de invitaţi la altul. Vedeam că în apartamentul lui Rodney lumea o considera drept amfitrioană. Stăpâna casei. (Păcat, îmi ziceam eu, că nu pot participa şi eu la această mică farsă a lui Rodney; s-ar fi bucurat de participarea mea mai mult decât a oricăruia). În pauzele conversaţiei pe care o începusem, o urmăream cu toată curiozitatea, în minte o comparam pe Grace cea de astăzi cu imaginea lui Grace pe care o cunoscusem altădată. Felul ei de a se legăna în timpul mersului — întocmai cum se mlădie un şarpe când aude flautul vrăjitorului — mi se părea cu totul nou. Tot atât de nou mi se părea şi felul în care-şi ţinea mâinile: stânga o ţinea în şold, iar dreapta la înălţimea pieptului, cu palma deschisă şi între degete cu o ţigară. Pe urmă, când ducea ţigara la gură, avea un fel cu totul nou de a ridica obrazul în sus şi a repezi fumul aproape în linie perpendiculară spre tavan, o mişcare cât se poate de impresionantă şi de artistică. Mândra milady de odinioară dispăruse, pentru a face loc unui nou gen de aristocrată — o varietate veselă,

impresionantă, teribilă, de femeie care a trecut de mult hotarul, ce desparte concepţia binelui de rău.

Din când în când frânturile conversaţiei ei ajungeau până la mine. Bârfeli, întotdeauna scandaloase, critici relative la ultimele expoziţii de tablouri, amintiri sau prevederi în legătură cu „încântătoare serate" — acestea erau subiectele de predilecţie şi care în gura lui Grace nu mi se păreau deloc obişnuite. Dar obrazul, obrazul acela cu trăsături nedefinite al fetiţei simpatice, dar urâţele, ochii miraţi şi zâmbetul intermitent atât de plăcut şi plin de o vagă bunătate — erau mereu aceleaşi pe care le cunoşteam. Dar când am auzit-o spunând uneia dintre noile ei prietene, despre o cunoştinţă comună: „Este aproape exagerat de ospitalieră... se afirmă despre ea că ţine pat deschis", îmi venea să mă tăvălesc de râs, atât de absurd incongruente mi se păreau aceste cuvinte pipărate cu obrazul, cu ochii, cu zâmbetul ei, căci se vedea cât de colo că erau împrumutate de la cineva şi nu-i aparţineau.

În timpul acesta, Rodney, care era aşezat la masă, începuse să facă unul dintre faimoasele lui desene „dintr-o trăsătură" — un cap, o scenă întreagă pe care o executa fără să ridice creionul de pe hârtie. Era în mijlocul unui grup de admiratori.

— E încântător, nu-i aşa?

— Adorabil!

— Minunat!

Cuvintele explodau în jurul lui ca nişte rachete.

— Gata! declară Rodney şi se îndreptă în scaun.

Desenul fu trecut din mână în mână, ca să fie admirat de toată lumea. Era un desen cât se poate de ingenios şi dintr-o singură linie sinuoasă reda o luptă între un taur şi trei femei goale care erau toreadoare. Toată lumea începu să aplaude şi-i ceru să continue.

— Ce vreţi să vă mai desenez? întrebă Rodney.

— Câţiva bufoni bicielişti, propuse cineva.

— E subiect învechit, ripostă el.

— Un autoportret.

— Ar fi vanitate, răspunse Rodney şi clătină din cap.

— Adam şi Eva.

— Mai bine Solomon şi Gluckstein, propuse cineva.

— Sau cei doisprezece Apostoli.

— Am găsit, strigă Rodney, făcând un gest triumfător cu creionul. Regele George şi Regina Mary.

Se plecă asupra blocului de desen şi în două minute, dintr-o singură linie, făcu portretul Majestăţillor Lor Britanice. Un hohot general se ridică din mijlocul invitaţilor.

Grace îmi aduse şi mie desenul ca să-l văd:

— E extraordinar, nu-i aşa? întrebă ea şi se uită la mine cu o nerăbdare plină de sfială, ca şi când ar fi vrut să obţină aprobarea mea pentru alegerea pe care o făcuse, ca o binecuvântare sacerdotală.

De la întoarcerea mea nu o văzusem decât o singură dată, pentru câteva clipe lipsite de intimitate. Nu pomenisem nici unul dintre noi numele lui Rodney. Astă seară însă presimţeam că voi deveni confidentul ei. Mă ruga, fără cuvinte, dar destul de elocvent, să-i spun dacă a făcut bine ceea ce a făcut. Nu ştiu care era motivul că dorea tocmai binecuvântarea mea. Mi se părea că ea mă consideră drept un fel de Polonius, un bătrân unchiaş cu părul cărunt. (O părere nu tocmai măgulitoare pentru mine, ţinând seama de faptul că eu eram cu câţiva ani mai tânăr decât Rodney). Aprobarea mea pentru ea era nici mai mult nici mai puţin decât aprobarea înţelepciunii întrupate.

— Nu ţi se pare extraordinar? repetă ea. Cunoşti vreun alt artist în viaţă, afară doar de

Picasso, care să fie în stare să improvizeze ceva similar în glumă — pentru a se distra?

I-am întins desenul. În ajun se întâmplase să mă găsesc prin apropiere şi am trecut pe la atelierul lui Rodney. Tocmai începuse să deseneze, dar când m-a văzut a închis blocul şi s-a ridicat să mă întâmpine. În timp ce stăteam de vorbă a venit instalatorul şi Rodney a ieşit până în camera de baie, ca să-i dea nişte dispoziţii. M-am ridicat de pe scaun şi m-am plimbat prin cameră, examinând noile lui tablouri. Probabil datorită unei excesive indiscreţii, am deschis şi blocul de desen la care lucra în momentul sosirii mele. Carnetul, afară de primele trei-patru pagini, era neîntrebuinţat. Acestea erau acoperite de desene „dintr-o trăsătură". Am numărat şapte variaţiuni ale taurului cu toreadorii femei şi cinci — de fiecare dată corectate şi ameliorate succesiv — portrete ale Regelui George şi Reginei Mary. În clipa aceea m-am mirat cum de-şi pierde timpul făcând exerciţii într-un gen de artă atât de ciudat, dar nefiind câtuşi de puţin interesat în cauză, la întoarcerea lui în atelier am uitat să-l mai întreb. Acum însă vedeam motivul, şi-l înţelegeam.

— Extraordinar, răspund eu lui Grace, întinzându-i desenul. Cu adevărat extraordinar.

Zâmbetul ei de recunoştinţă şi de plăcere mi se păru atât de încântător încât mă simţii ruşinat de indiscreţia datorită căreia descoperisem micul secret al lui Rodney.

Atât eu cât şi Grace locuiam în Kensington, aşa că după terminarea seratei am condus-o acasă cu maşina.

— Ne-am distrat admirabil, declarai eu după ce ne instalarăm în maşină.

Trecusem cel puţin pe lângă o duzină de felinare până când o auzii că-mi răspunde:

— Ascultă Dick, sunt atât de fericită, declară ea.

Îmi puse o mână pe genunchi şi neştiind ce să-i răspund, am mângâiat-o uşor. După aceste cuvinte urmă din nou o lungă tăcere.

— Dar care este motivul că ne dispreţuieşti pe toţi? întrebă ea pe neaşteptate şi se întoarse spre mine.

— Nu-mi aduc aminte să-ţi fi spus vreodată că te dispreţuiesc, protestai eu.

— O, astfel de lucruri nu e nevoie să fie spuse. Ele se manifestă singure, fără să le mai formulezi.

Am început să râd, dar mai mult din cauză că mă simţeam stânjenit, decât din cauză că m-aş fi distrat.

— Intuiţie feminină, nu-i aşa? răspunsei eu în glumă. Dragă Grace, mie totuşi mi se pare că mergi prea departe. Intuiţia dumitale văd că descoperă şi lucruri care nu există.

— Cu toate acestea ne dispreţuieşti.

— Deloc. De ce să vă dispreţuiesc?

— Tocmai. De ce să ne dispreţuieşti?

— De ce? repetai eu.

— Pe ce temei? adăugă ea repede. Şi cu ce compari atitudinea noastră, ca să o poţi găsi atât de demnă de dispreţ? Îţi voi spune eu. Pentru motive imposibile şi neumane. În comparaţie cu ceva ce nici nu există. Crezi că este prostie, că mai există şi o viaţă reală, cu toate plăcerile pe care ţi le oferă? — Din nou acest cuvânt care este al lui Rodney! Mi se părea că pronunţându-l glasul ei avea o mlădiere specială, o intonaţie aproape onctuoasă — Atât de încântătoare, de bogate şi de variate! Dar dumneata ridici nasul în vânt şi răspunzi că toate acestea nu sunt decât vanitate şi prostie. Nu-i aşa? stărui ea.

— Nu este, i-am răspuns eu. Puteam să-i răspund că viaţa nu înseamnă numaidecât serate la care invitaţii beau vin alb şi whisky, unde se debitează prostii mondene, vorbe pipărate şi se cleveteşte. Aş fi putut să-i răspund, dar oricât aş fi

încercat eu să generalizez, era evident că vorbele mele ar fi fost interpretate (în fond pe bună dreptate) drept o erupţie în termeni nepoliticoşi a nemulţumirilor mele personale. Nu voiam însă să mă cert cu Grace şi nici să o jignesc. La urma urmelor mă duceam şi eu la seratele organizate de Rodney. Eram complice. Farsele lui mă distrau şi mi-ar fi venit greu să renunţ la ele. Obiecţiile mele erau numai teoretice, căci în realitate făceam şi eu exact ceea ce nu-mi plăcea să văd pe alţii făcând. Nu aveam dreptul să iau atitudine de pontif şi să anatemizez pe nimeni.

— Da de unde, sigur că nu e adevărat, repetai eu.

— Evident, nu mă aştept câtuşi de puţin ca dumneata să aprobi ce facem noi, răspunse Grace şi oftă. Dar la urma urmelor, adăugă ea cu o veselie forţată şi nefirească, puţin îmi pasă dacă mă dispreţuieşti. Când se întâmplă să fii bogat, îţi poţi permite şi luxul ca ceilalţi oameni să nu fie de acord cu tine. Ori după cum bine ştii, eu sunt femeie bogată. Am fericirea, plăcerile — tot ce doresc. Şi afară de asta, continuă ea pe un ton din care se vedea că este dispusă să discute, sunt femeie. Ce-mi pasă mie de noţiunile dumneavoastră ridicole şi masculine pe care le aveţi despre viaţă. Fac tot ce vreau şi ce-mi place.

Citaţia aceasta din Rodney mi se păru că sună cam fals. Urmă o nouă tăcere.

Mă întrebam ce o fi zicând Rodney de toate acestea şi dacă bănuiala despre ceea ce se întâmplă în jurul lui a reuşit să răzbească prin carapacea osificată a insensibilităţii lui.

Dar, ca şi când ar fi vrut să răspundă la întrebarea mea neformulată, Grace începu din nou şi pe un ton cât se poate de serios:

— Afară de asta mai e şi cealaltă viaţă a mea, care se desfăşoară paralel. Trebuie să ştii că ceea ce fac eu nu are mici o legătură cu ea şi nu o

schimbă întru nimic. Pe John îl iubesc tot aşa ca înainte de asta. Evident, şi pe copii.

O altă tăcere foarte lungă. Apoi dintr-o dată, fără să-mi dau seama de motiv, mă simţii profund întristat. Ascultând pe femeia aceasta care-mi vorbea despre amantul ei, aş fi vrut să fiu şi eu îndrăgostit de cineva. Până şi „plăcerile" începură să joace prin faţa închipuirii mele cu o nouă strălucire care mă ispitea. Viaţa mi se părea deşartă. Mă pomenii gândindu-mă la melodia pe care o cântă contesa în Nunta lui Figaro: *Dove sono i bei momenli di dolcezza e di piacer?*

Că această aventură a lui Grace influenţa foarte puţin sau chiar deloc restul vieţii pe care-l ducea am avut ocazia să judec chiar eu, în timpul unui week-end pe care l-am petrecut în Kent împreună cu soţii Paddley. Venise şi John, care era "în formă" cum spunea el însuşi, Grace cu copiii şi mama şi tatăl doamnei Grace. Ar fi fost peste putinţă să-ţi imaginezi ceva mai domestic decât această societate şi ceva care să semene cu serata lui Rodney şi să fie mai puţin „modernă". De fapt ar fi justificat să scriu ultimul cuvânt al acestei fraze chiar fără ghilimele. Era ceva în familia aceasta ce mi se părea extraordinar de depărtat şi necontemporan. Copiii erau geologic foarte depărtaţi, din cauza purtării lor copilăreşti — abia dacă trecuseră de pithecamthropus. Peddley era ca şi un astru, iar între el şi pământ erau abisuri fără hotar, de egoism şi indiferenţă, pe care cu nimic nu le puteai trece. Oricât de contemporane ar fi fost subiectele discursurilor lui, spiritual era totuşi independent de timp, întocmai ca un locuitor al spaţiilor virgine şi depărtate. Cât despre părinţii lui Grace, ei erau la o distanţă de o singură generaţie, dar Dumnezeu singur ar putea să-ţi spună de ce distanţa aceasta mi se părea atât de mare. Aveau părerile lor definitive despre socialism şi despre morala sexelor, despre gentlemeni şi despre ce trebuia sau nu trebuia să facă oamenii din lumea

bună — păreri inalterabile, înrădăcinate prin puterea obiceiului şi devenite păreri aproape instinctive, amănunt care-i făcea incapabili să înţeleagă şi să privească lumea contemporană cu indulgenţă.

Această afirmaţie se potrivea mai ales mamei lui Grace. Era o femeie înaltă şi frumoasă, de aproape cincizeci şi cinci de ani, cu un glas răsunător şi limpede, caracteristic omului care toată viaţa a fost obişnuit să dea ordine. Îşi crease o activitate constantă ocupându-se de operele de binefacere şi, în general, de menţinerea oamenilor săraci la locul lor. Spre deosebire de soţul ei care avea o asemănare cu caracterul stelar de depărtat al lui Peddley, -ea era foarte conştientă de contemporaneitate şi, în consecinţă, avea viguroase şi dese ieşiri împotriva ei.

Tatăl lui Grace, care moştenise o avere, îşi petrecea timpul făcând agricultură — fără profit — pe o mică proprietate, prezidând comitete şi citind cărţi în limba persană — talent cu care, în felul lui liniştit de a fi, se mândrea foarte mult. La el aceasta era o stranie meteahnă dezinteresată. În Persia nu fusese niciodată şi nici n-avea de gând să se ducă. Literatura persană nu-l interesa şi tot aşa nici istoria, şi simţea aceeaşi plăcere când citea o carte de bucătărie persană ca şi atunci când ar fi citit operele lui Hafiz sau ale lui Rucmd. Ceea ce-l pasiona era limba însăşi. Găsea o adevărată plăcere în descifrarea caracterelor pe care nu le cunoştea şi în căutarea cuvintelor în dicţionar. Pentru el limba persană era un fel de mister extrem de complicat. Se apucase să o studieze numai pentru a-şi omorî timpul şi a nu fi determinat să se gândească la ceva. Domnul Comfrey era un om şters şi cu totul lipsit de personalitate. Afară de asta avea un fel supărător de a te privi pe deasupra ochelarilor, pe obraz cu o expresie foarte intrigată, ca şi când n-ar fi înţeles tocmai bine ce vrei să spui, ceea ce de altfel şi în general se întâmpla întotdeauna. În

realitate domnul Comfrey era un om foarte încet la minte şi cunoştinţele lui de limbă persană se datorau celei mai extraordinare ignoranţe în domeniul tuturor celorlalte subiecte ce se pot găsi sub soare. "Mai spune o dată", stăruia el, când se întâmpla să nu priceapă nimic din ceea ce ai vorbit cu el.

Cât de straniu şi extrem de fantastic mi s-a părut acest week-end pe care l-am petrecut împreună cu ei. Îmi făcea aceeaşi impresie, ca şi când aş fi fost smuls pe neaşteptate din lumea contemporană şi aruncat într-un fel de închisoare.

Ultima meteahnă a lui John Peddley era acum teoria lui Einstein.

— E atât de simplă, ne spunea el în prima seară, în pauza dintre supă şi peşte. Nu am pretenţia că aş fi matematician şi nici ceva asemănător, şi cu toate acestea o înţeleg perfect. Pentru a o înţelege, nu-ţi trebuie altceva decât puţin bun simţ. Şi timp de o jumătate de oră după aceea, ne fu servită o avalanşă de bun simţ care se revărsa asupra noastră cu impetuozitatea notelor emise de un trombon.

Tatăl lui Grace se uită la el cu îndoială pe deasupra ochelarilor.

— N-ai vrea să-mi mai spui o dată? repetă el după tot a doua propoziţie pronunţată de ginerele său. Şi lui John Peddley i-ar fi fost peste putinţă să nu se simtă încântat, satisfăcându-i dorinţa.

La celălalt capăt al mesei Grace şi mama ei discutau despre copii, despre hainele lor, despre caracterul lor, despre educaţia şi despre bolile prin care au trecut. Ardeam de nerăbdare să pot lua şi eu parte la conversaţia lor. Dar chestiunile domestice simple nu erau pentru mine. Eu eram bărbat, soarta mea era John Peddley şi intelectualitatea. Cu mare părere de rău mă întorsei deci spre stăpânul casei.

— Ceea ce aş vrea eu să-mi explici, interveni tatăl lui Grace, este amănuntul cum se face că

timpul poate fi exact în unghi drept cu lungimea, lăţimea şi adâncimea. Care este locul exact unde intervine el? Cu ajutorul a două furculiţe şi un cuţit îi indică cele trei dimensiuni spaţiale: Unde se mai găseşte loc pentru alt unghi drept?

John Peddley începu să-i explice. Fu înspăimântător.

În timpul, acesta în cealaltă ureche îmi vâjâiau cuvintele lui Grace care începuse să vorbească despre nişte vecini nepoftiţi care închiriaseră o casă alături de casa lor din Campden Hill. Un bărbat şi o femeie care trăiau împreună, fără să fie căsătoriţi. Grădina din dosul casei era proprietate comună, pe care o întrebuinţau toţi locatarii. Ce situaţie! Lăsând pe Peddley şi pe bătrânul gentleman să găsească singuri locul indicat pentru al patrulea unghi drept, mi-am concentrat definitiv atenţia asupra doamnelor. Ca să-mi facă plăcere, mama lui Grace a început să-mi povestească de la început îngrozitoarea întâmplare. Am ascultat-o cu toată simpatia.

Doar o dată, pentru o singură clipă, am întâlnit privirea lui Grace. Mi-a zâmbit şi aproape imperceptibil a ridicat din sprâncene. Această mică strâmbătură era profund semnificativă. În primele luni ale prieteniei noastre, am, văzut-o adeseori împreună cu tatăl şi mama ei şi atitudinea ei în astfel de ocazii m-a impresionat întotdeauna. Nu mi s-a întâmplat niciodată să cunosc o tânără femeie, ajunsă la maturitate în timpul războiului, care să se simtă atât de la îndemână alături de oameni mai în vârstă decât ea şi care să se complacă cu mai desăvârşită uşurinţă în atmosfera lor morală şi spirituală ca Grace. Pe tatăl şi mama ei îi considera drept fiinţe a căror personalitate nu se poate discuta iar concepţia lor despre viaţă drept concepţii evidente şi fireşti pe care trebuie să le împărtăşească orice om cu mintea sănătoasă. Sfiala — care în zilele, noastre se manifesta mai mult decât în orice epocă precedentă — caracteristică

tineretului, când se găseşte faţă în faţă cu oameni mai în vârstă, după cât am putut eu constata, nu afectase niciodată atitudinea lui Grace. Acest zâmbet de scuză şi de indulgenţă uşor dispreţuitoare, această ridicare a sprâncenelor, indica o simptomatică schimbare. Grace devenise contemporană epocii în care trăia şi chiar „modernă" (menţinând cuvântul între ghilimele).

În afară însă nu se vedea la ea nici o schimbare. Cele două lumi mergeau paralel, nu se întâlneau nici atunci când Rodney venea la masă *în familie,* şi nici chiar atunci când John îşi conducea soţia la una dintre seratele „artistice" mai puţin agresive ale lui Rodney (care între ghilimele înseamnă cam tot aceea ca şi „modern"). Poate ar fi mai potrivit să afirm că lumea lui Rodney se întâlnea cu cea a lui John, dar a lui John nu întâlnea niciodată pe a lui Rodney. John ar fi reuşit să constate că lumea lui este cu totul deosebită de a oamenilor cu care el era în contact poate numai în cazul când Rodney ar fi fost un kafru şi prietenii lui ar fi fost chinezi. Deosebirea de ordin spiritual care exista între ei era prea mică, pentru ca el să-şi poată da seama de ea. El trecea prin viaţă înconjurat din toate părţile de propria lui atmosferă; acest mediu opac şi intens refractar nu putea fi, străbătut decât de razele care erau extrem de puternice. Pentru John, amicul meu Rodney şi prietenii lui erau oameni ca toţi ceilalţi, oameni pe care puteai să-i bagi în buzunar şi să le vorbeşti despre sistemul bancar din Elveţia, despre teoria lui Einstein şi despre raţionalizarea producţiei zahărului. E adevărat că uneori i se păreau cam neserioşi, iar manierele uneori cam violente. John mai constatase că în anumite ocazii întrebuinţau cuvinte grosolane în faţa doamnelor — iar dacă se întâmpla ca prietenii lui Rodney să fie chiar doamne, atunci acestea discutau grosolan în faţa domnilor.

— Ciudaţi oameni sunt tinerii aceştia, declară el într-o seară când ne întorceam de la Rodney. Ciudaţi, repetă el clătinând din cap. Nu ştiu dacă sunt în stare să înţeleg destul de bine mentalitatea lor.

Printr-un interstiţiu al atmosferei în care trăia, pătrunsese viziunea de o clipă a unei lumi care trăia dincolo de această atmosferă; constatase ceva, nu o refracţie ci o realitate. John însă nu era curios din fire. Fără să se mai sinchisească de importanţa ei, alungă numaidecât această viziune neobişnuită.

— Nu ştiu care este părerea dumitale despre arta modernă, continuă el, lipsindu-mă astfel de comentariile lui posibile relative la oamenii moderni, dar uite ce zic eu.

Şi începu să-mi înşire cu nemiluita.

Arta modernă deveni o nouă placă de gramofon care se adăugă la repertoriul său. Acesta fu rezultatul net al întâlnirii cu Rodney şi prietenii acestuia în timpul seratei.

În timpul celor câteva luni care urmară după aceea i-am văzut foarte rareori pe Grace şi tot aşa şi pe Rodney. Am cunoscut-o pe Catherina şi eram prea ocupat cu dragostea pentru ea, ca să mai fiu în stare să mă gândesc şi la altceva. Ne-am căsătorit pe la sfârşitul anului 1921 şi viaţa începu treptat să devină din nou normală, în ceea ce mă priveşte pe mine.

Catherina şi Grace se împrieteniseră chiar de la început. Grace o admira pe Catherina pentru calmul ei, pentru felul liniştit de a duce până la capăt tot ce începea, pentru fermitatea caracterului; o admira şi o iubea. Afecţiunea Catherinei faţă de Grace era un sentiment de protecţie, ceva ca dragostea unei surori mai în vârstă, dar în acelaşi timp Grace i se părea puţin caraghioasă. Afecţiunea nu poate fi alterată de faptul că este subliniată din când în când de câte un hohot de râs binevoitor. Dimpotrivă, cred că aş putea spune, în

general, că adevărata afecţiune este subliniată întotdeauna de râsete. Afecţiunea implică intimitate; or ar fi peste putinţă să devii intim cu cineva fără să descoperi ceva de care să poţi face haz în caracterul prietenei sau prietenului tău. Aproape toate personajele de roman, care sunt cu adevărat virtuoase, au şi o uşoară nuanţă de ridicol, probabil din cauză că creatorii lor ţin atât de mult la ele. Catherina a descoperit imediat partea comică — de un comic impresionant — în caracterul lui Grace, dar asta n-a determinat-o deloc să ţină la ea mai puţin, poate chiar dimpotrivă, acest amănunt a determinat-o să o iubească mai mult. Căci acest comic era ispititor: o anumită notă copilăroasă care te făcea să râzi.

În timpul căsătoriei mele Grace juca rolul „eternului feminin" cu mai multă ardoare decât oricând, începuse să se îmbrace foarte elegant, aproape excentric şi întotdeauna întârzia la întâlniri, nu întârzia prea mult (căci din fire era prea politicoasă pentru aşa ceva), dar tocmai de ajuns ca să poată spune că a venit grozav de târziu şi că i-ar fi fost peste putinţă să procedeze altfel, întârzierea făcea parte din însăşi firea ei — fire de femeie. Pe Catherina o condamna din cauză că se îmbrăca prea discret.

— Trebuie să te îmbraci în toalete mai vesele, mai fantastice, mai capricioase, spunea ea. Îmbrăcându-te aşa cum îţi spun, *te vei simţi* mai fantastică. Felul tău de a vedea este prea masculin.

Pentru a o încuraja să gândească mai feminin, îi cumpără şase perechi de mănuşi albe de piele, admirabil galonate cu şuviţe din piele de altă culoare şi cu manşete cu franjuri. Dar probabil amănuntul cel mai feminin şi mai fantastic al acestor mănuşi era faptul că pentru mâna Catherinei erau prea mici.

De la un timp încoace Grace devenise mult mai vorbăreaţă şi-şi schimbase stilul conversaţiei. Exact ca şi rochiile conversaţia ei era acum mult

mai fantastică decât înainte. Principiul pe care se întemeia conversaţia ei era foarte simplu: vorbea despre tot ce-i trecea prin minte. Or prin mintea ei tulbure şi lipsită de simţul responsabilităţii treceau tot felul de ciudăţenii. Pe câmpul vizual al mentalităţii ei se proiectau tot felul de fantasmagorii, care se schimbau după fiecare impresie nouă şi la fiecare asociaţie de idei provocată de cuvintele celui cu care sta de vorbă. Exprima în cuvinte tot ce se întâmpla să vadă, în orice moment. De pildă, mi s-a întâmplat să pomenesc de numele muzicianului Palestrina:

— Da, sigur, răspundea Grace, ce admirabil muzician. Pe urmă, la reacţia pricinuită de imaginea Italiei, adăuga dintr-o răsuflare: Gândeşte-te la felul lor special de a *bea* macaroanele. Parcă ar fi legendele pe care le vezi ieşind din gura personajelor în revistele umoristice. Îţi aduci aminte... Uneori îmi aduceam. Încercam să trec peste aceste enorme elipse ale felului ei de a gândi prin aluzii, ca să pot înţelege la ce se referă. Uneori, când asociaţia ideilor ei era exclusiv personală, eram incapabil să o înţeleg. Noua ei tehnică mă zăpăcea puţin, dar era întotdeauna amuzantă, din anumite puncte de vedere. Observaţiile ei neprevăzute şi totala lipsă de sens a acestora aveau efectul surprizei care te determina să le consideri spirituale.

Pe vremea când Grace era mică şi încerca să vorbească la întâmplare şi în felul acesta fantastic, o certau întotdeauna. „Nu vorbi prostii", se răstea guvernanta la ea, când la lecţiile de geografie declara că nu-i place America de Sud, din cauză că seamănă cu o pulpă de berbec la capac. „Vino-ţi în fire, nu fi proastă". Grace fusese învăţată să-i fie ruşine de felul fantastic în care vorbea. Încerca să vorbească normal — în sensul în care guvernantele concepeau noţiunea de a vorbi normal — dar îi venea greu şi renunţa să mai spună ceva. Peddley era şi mai normal — în accepţiunea pe care o

dădeau guvernantele acestui cuvânt, îngrozitor de normal. Omul acesta era incapabil să admită imaginaţia. Dacă Grace ar fi încercat să-i spună motivul pentru care nu-i place America de Sud, el ar fi rămas intrigat şi i-ar fi cerut să se explice. Iar după ce ar fi aflat că prejudecata lui Grace se datoreşte faptului că acest continent are pe hartă forma unei pulpe de berbec, ar fi început să-i înşire date statistice despre dimensiunile reale ale Americii de Sud, ar fi adăugat că acest continent se întinde de la tropice aproape până în regiunea antarctică, i-ar fi spus că are cel mai mare fluviu, şi munţi dintre cei mai înalţi din lume, că Brazilia produce cafea şi Argentina este celebră pentru, crescătoriile de vite şi că prin urmare, considerând faptele reale, continentul nu seamănă deloc cu o pulpă de berbec. În faţa lui Peddley, lui Grace nu-i rămânea altceva decât fie să vorbească normal, fie ,să nu mai spună nimic.

În societatea lui Rodney însă constată nu numai că darul ei special de a spune prostii era apreciat, dar era şi aplaudat. În calitate de entuziast al fantasticului şi al „femininului", Rodney o încuraja să vorbească la întâmplare, în conformitate cu imaginaţia ei asociativă. La început Grace îşi dădu drumul cu oarecare neîncredere, conversaţia ei avu un succes imediat. Frazele dezlânate şi fragmentare erau considerate drept ultimul cuvânt în materie de spirit modern. Aşa zisele ei *bons mots* începură să circule. Puţin intimidată de ceea ce se întâmplase, Grace se pomeni cu totul pe neaşteptate în mişcarea care o puse chiar în fruntea avangardei forţelor ce luptau pentru contemporaneitate. În secolul al optsprezecelea, când logica şi ştiinţa erau la modă, femeile încercau să vorbească aşa cum vorbeau bărbaţii. Secolul al douăzecelea inversase acest procedeu. Rodney făcu lui Grace onoarea de a-şi apropia cele mai strălucite dintre extravaganţele ei.

Succesul o făcu pe Grace să aibă încredere în ea însăşi. Înarmată cu această încredere, trecu înainte triumfătoare, spre alte succese. Situaţia de acum îi dădea o senzaţie nouă şi îmbătătoare. Trăia într-o stare de cronică ebrietate spirituală.

— Cât de proşti sunt oamenii că nu caută să se simtă fericiţi! spunea ea, de câte ori se întâmpla să discute aceste eterne subiecte.

Catherinei, care în viaţa ei ocupa acum locul de confident pe care-l avusesem eu, dar unul mult mai intim şi mai confidenţial, îi vorbea despre dragostea ei şi despre Rodney.

— Nu pot înţelege care este motivul că oamenii încearcă să se simtă nenorociţi din cauza dragostei, spunea el. De ce nu iubeşte toată lumea cu entuziasm şi în toată libertatea, aşa cum facem noi? Dragostea celorlalţi oameni mi se pare neagră şi cleioasă, întocmai ca un sos de Devonshire, făcut cu cerneală. A noastră este ca şampania. Aşa trebuie să fie iubirea, ca şampania. Nu eşti de aceeaşi părere?

— Mi se pare că eu aş prefera să fie limpede ca apa de izvor, răspundea Catherina. Faţă de mine, în această privinţă, şi-a exprimat îndoiala ceva mai târziu, spunându-mi: Toată şampania şi veselia aceasta se reduce la faptul că Rodney este un tânăr care dispune de sentimentul salutar al spaimei faţă de orice complicaţie sentimentală.

— Toate acestea noi le-am ştiut, răspunsei. Cred că nu ţi-ai închipuit că el ar putea să fie îndrăgostit de ea?

— Eu speram că aceasta este realitatea, răspunse Catherina.

— Asta din cauză că nu-l cunoşteai pe Rodney. Acum îl cunoşti. Şampanie — exact formula întrebuinţată de tine. Dar problema care interesează este Grace.

Îl iubea oare cu adevărat? Am discutat această chestiune împreună cu Catherina. Eu eram de părere că este îndrăgostită de el.

— Când Rodney, care este un fluture pribeag, îşi va lua zborul, ea va rămâne năucită şi toată viaţa îi va fi distrusă, declarai eu.

Catherina clătină din cap.

— Îşi închipuie şi ea că-l iubeşte. Ceea ce o face să fie fericită sunt tocmai emoţiile pricinuite de viaţa aceasta agitată, atât, şi la aceasta se mai adaugă noutatea aventurii, sentimentul importanţei ce i se acordă şi succesul de care se bucură, încolo, nici un fel de pasiune mai adâncă pentru Rodney. Probabil ea îşi închipuie că aceasta este pasiunea — o pasiune şampanizată, dacă vrei. Dar în orice caz nu reală. Nu este pasiune, este o simplă şampanie. Pe ea a determinat-o să cadă în braţele lui numai prestigiul, de care se bucura Rodney în calitate de pictor şi plictiseala în mijlocul căreia trăieşte. Astăzi o leagă de el numai succesul de care se bucură ea însăşi şi distracţia pe care i-o procură această aventură.

Întâmplările care se succedară după aceea fură menite să confirme afirmaţiile Catherinei sau, cel puţin, să dovedească limpede că ea este mult mai aproape de adevăr decât mine. Dar înainte de a vă descrie aceste întâmplări trebuie să vă spun cum s-a întânplat că Kingham a reintrat în lumea mea. Eu am fost cel care a făcut primii paşi pentru a termina cearta noastră ridicolă. Poate aş fi făcut mai de mult această încercare, dacă nu s-ar fi întâmplat ca el să lipsească din Europa. La puţin timp după discuţia noastră el plecase în Africa de Nord şi de aici spre Orient, cu misiunea de a scrie o serie de articole despre această călătorie. O dată sau de două ori am mai primit ştiri despre el de la cei care-l văzuseră la Tunis, Colombo şi Canton. I-am citit articolele, articole admirabil de originale, aşa cum apăreau la intervale, în coloanele revistei care-i dăduse această însărcinare. N-am avut însă nici o legătură directă cu el, înainte de toate pentru că nu eram sigur că scrisoarea ce i-o voi trimite va putea ajunge la destinaţie. Dar, în orice caz, chiar

dacă am fi reuşit să punem capăt prin scrisoare motivelor de supărare dintre noi, la ce ne-ar fi putut folosi? Împăcările dintre doi oameni pe care-i desparte o distanţă de opt mii de mile geografice nu sunt niciodată mulţumitoare. Am aşteptat până în ziua când am aflat că s-a întors la Londra şi atunci i-am trimis o scrisoare. La trei zile după aceea, era la noi la masă.

— Ceea ce văd e foarte bine, declară el. E admirabil! Îşi roti ochii în largul camerei şi dintr-o privire rapidă îşi notă tot ce putea fi văzut — mobilierul, cărţile, Catherina, eu —, pe urmă ochii lui vii şi lucitori se opriră asupra mea: E bine, seamănă a ceva statornic şi definitiv.

— O, să sperăm că nu va fi tocmai atât de definitiv, răspunsei eu şi mă uitai în partea unde era Catherina.

— Te invidiez, continuă el, pentru că ai reuşit să pui mâna pe ceva statornic, ceva solid şi absolut, e impresionant. Dragostea de familie, căsătoria, este în realitate un fapt cât se poate de apropiat de absolut, şi singurul de care suntem capabili. Afară de asta, are cu atât mai multă valoare pentru un om care a vânturat lumea, cum am făcut eu. Lumea asta îi dovedeşte că nimic în viaţă nu poate avea importanţă, decât cel mult în raport cu altceva. Binele, răul, justiţia, civilizaţia, cruzimea, frumuseţea. Îţi închipui că semnificaţia acestor cuvinte o cunoşti. Probabil o şi cunoşti cu adevărat, aici în Kensington. Dar ar trebui să te duci în India sau China. Acolo nu mai ştii nimic. La început ţi se pare neplăcut, dar pe urmă constaţi că este impresionant şi începi să-ţi trăieşti viaţa mai larg şi mai variat. Tocmai din motivul acesta simţi nevoia de ceva statornic şi definitiv, un fel de absolut care să nu fie numai imaginar ci să-şi găsească aplicare şi în viaţa reală. Aici este cazul să intervină dragostea şi viaţa de familie. Fără să mai ţii seama de Dumnezeu, de moarte, de nemurirea sufletului şi toate celelalte. Când trăieşti

singur într-o bojdeucă, mulţumit de tine, toate acestea ţi se par absurde şi de prisos. Nu apreciezi nici cel puţin mulţumirea în care trăieşti. Dar ia să încerci să te multiplici călătorind, o călătorie dă peste cap toate vechile convingeri certe pe care le-ai avut, toate prejudecăţile şi felul obişnuit de gândire, abia atunci începi să-ţi dai seama de mulţumirea casnică, să apreciezi realitatea şi importanţa stabilităţii.

Vorbea cu toată înflăcărarea pasiunii lui cunoscute. Ochii lui aveau aceeaşi lucire înfrigurată, aproape supranaturală. Obrazul lui care, ultima dată când îl văzusem, fusese neted şi palid, acum era brăzdat de creţuri şi ars de soare. Arăta mai matur, mai învârtoşat şi mai puternic decât înainte de asta.

— Da, te pizmuiesc, repetă el.

— Atunci de ce nu te căsătoreşti şi dumneata? întrebă Catherina.

Kingham începu să râdă.

— Adevărat, de ce nu mă căsătoresc... Întreabă-l mai bine pe Dick. Cred că el mă cunoaşte destul de bine, ca să-ţi poată răspunde singur.

— Nu dragul meu, răspunde-i tu.

— Ar fi un caz de cruzime faţă de animale, răspunse el clătinând enigmatic din cap, şi începu să vorbească despre altceva.

— Te invidiez, declară el din nou, ceva mai târziu în aceeaşi seară, după ce Catherina se dusese să se culce şi noi rămăseserăm singuri. Te invidiez. Dar tu nu eşti omul care să merite ceea ce are. Tu nu ţi-ai câştigat dreptul la o viaţă familială în mod absolut, cum mi l-am câştigat eu. Eu mi-am dat seama în mod intim şi personal de fluxul, de interdependenţa şi de relativitatea lucrurilor; prin urmare eu cunosc şi apreciez semnificaţia şi valoarea stabilităţii. Tu însă — tu eşti tot atât de casnic pe cât eşti de moral; tu eşti un om moral şi domestic din fire, în mod inconştient şi instinctiv,

fără să fi cunoscut şi contrariul acestor situaţii, ca astfel să poţi aprecia semnificaţia acestei atitudini — exact ca o albină lucrătoare sau ca o căpăţână de varză care creşte pentru că n-are încotro.

Am început să râd:

— Ştii că-mi place felul în care vorbeşti despre flux şi relativitate, când în fond tu eşti antiteza constantă şi neschimbată a acestor situaţii. Acelaşi Kingham care era şi altădată. Tu eşti stabilitatea în mişcare. Absolutul în carne şi oase. Cunosc şi eu destul de bine aceste adevăruri primordiale, care ţie, de pildă, îţi sunt atât de dragi.

— Asta însă nu înseamnă câtuşi de puţin că n-ar fi adevăruri, ripostă el râzând, dar în acelaşi timp cam plictisit de cuvintele mele. Dar afară de asta eu m-am schimbat. Părerile mele s-au schimbat din toate punctele de vedere. Un om cu bun simţ ar fi peste putinţă să facă un drum în jurul lumii şi să se întoarcă acasă cu aceeaşi concepţie despre viaţă cu care a plecat.

— Da, dar se poate întoarce cu acelaşi temperament, acelaşi fel de a simţi şi cu acelaşi fel instinctiv de a reacţiona.

Kingham îşi trecu mâinile prin păr şi începu din nou să râdă şiret:

— Da, presupun că asta se poate, admise el cu părere de rău.

Cuvintele pe care i le spusesem erau destul de întemeiate. La câteva zile după reluarea vechii noastre intimităţi, am constatat că amicul meu Kingham mai păstra şi astăzi vechiul lui cult pentru "scene" şi că aprecia, ca şi mai înainte, luxul unei băi fierbinţi de emoţii. Într-o dimineaţă m-am pomenit că intră la mine ca o furtună, ca să-mi povestească despre o violentă discuţie pe care o avusese în seara precedentă cu un student oarecare — mi se pare conlocutorul său fusese şi puţin ameţit de băutură — care-i spunea (cu profundă perspicacitate, amănunt pe care trebuie să-l admit, ţinând seama de starea în care se găsea) că el,

Kingham, este sau lipsit de sinceritate sau un isteric.

— Partea cea mai îngrozitoare este tocmai amănuntul că omul acesta ar putea să aibă dreptate, conchise el după ce termină de povestit. Probabil că eu sunt nesincer, şi începu să alerge de colo până colo prin cameră. Din când în când îşi scotea o mână din buzunar şi începea să facă gesturi sau şi-o trecea prin păr. Probabil că eu nu sunt decât un mic farsor, continuă el, un negustor de vorbe goale, un palavragiu. (Se vedea cât de colo că suferă din cauză că se sfâşie pe sine însuşi în felul acesta, dar suferinţa îi făcea plăcere). Oare simt eu adânc adevărul cuvintelor pe care le afirm sau mă înşel pe mine însumi, prefăcându-mă că aceste lucruri despre care discut m-ar interesa cu adevărat? continuă el. Toată atitudinea mea să nu fie altceva decât simplă minciună? (Operaţia aceasta de autodisecţie continua la infinit).

Studentul cel ameţit de băutură diagnosticase că boala de care suferă el este lipsă de sinceritate sau isterie. Aveam acum posibilitatea să-l scap pe Kingham de groaza care-l chinuia, din cauza afirmaţiei că este lipsit de sinceritate, spunându-i că, după toate probabilităţile, alternativa a doua din afirmaţiile studentului ar fi mult mai corectă. Dar mă îndoiam de efectul pe care l-ar putea avea asupra, lui acest fel de consolare şi afară de asta nici nu eram dispus, să încep să mă cert cu el. Tocmai de aceea am tăcut.

Pe Kingham nu l-am prezentat lui Grace, căci ştiind dinainte că el nutrea o violentă şi veche aversiune faţă de Rodney, mă temeam ca nu cumva, cu toate admonestările mele preliminare (sau poate tocmai din cauza asta, să dau ocazie la crearea unei situaţii insuportabile), să înceapă, de faţă cu Grace, o violentă recriminare împotriva amantului ei. Ar fi fost un risc la care nu merita să mă expun. Afară de asta îmi închipuiam că ar fi peste putinţă să se poată suporta unul pe altul.

Eram în relaţii strânse cu amândoi, dar căutam, cum am zice, să-i păstrez în compartimentele etanşe ale intimităţii noastre, pentru ca să nu poată ajunge în contact unul cu altul.

Într-o seară când m-am întors acasă la masă, Catherina m-a primit cu o veste neaşteptată:

— Rodney s-a făcut vinovat de infidelităţi, declară ea. Biata Grace a venit la mine la ceai. Se preface că nu o supără deloc — că suportă această situaţie cu indiferenţă şi cu veselie, deci cât se poate de modern. Şi totuşi am putut constata că este îngrozitor de consternată.

— Şi cine este fericita succesoare? întrebai eu.

— Doamna Melila.

— Deci încă o treaptă urcată pe scara socială, zisei eu. Mă gândeam la smaraldele, la perlele enorme care adăugau strălucirea lor la impunătoarea frumuseţe iudaică a doamnei Melila. Nu va trece mult şi-şi va face intrarea triumfală în societatea baronilor şi a nobilimii.

— Ce porc! declară Catherina indignată. Îmi pare grozav de rău de biata Grace.

— Dacă ar fi să judeci în conformitate cu teoria ta, ea nu-l iubeşte cu adevărat.

— Nu, ea nu-l iubeşte, răspunse Catherina. Nu-l iubeşte cu adevărat dar îşi închipuie că este îndrăgostită de el. Îşi va închipui cu atât mai mult, mai ales acum, când el o părăseşte. Afară de asta şi-a făcut atâtea planuri în legătură cu Rodney, aşa că acestea se vor spulbera toate dintr-o dată. Ea s-a dedicat trup şi suflet lui Rodney şi teoriilor rodneyste. Legătura pe care a avut-o cu Rodney dădea existenţei ei un fel de consistenţă. Înţelegi acum care este situaţia?

— Înţeleg perfect.

Îmi adusei aminte de zilele când Grace se vedea pe sine în rolul unui critic muzical şi de cruzimea cu care eu asasinasem această viziune a ei, cu gluma pe care am făcut-o la adresa

pianistului care cânta din Rahmaninov. Astăzi însă fusese asasinat un vis mult mai important, o viziune pe care ea o alintase pe ascuns în intimitatea sufletului ei.

După cum spunea Catherina, îşi da toată silinţa să considere această decepţie dintr-un punct de vedere cât se poate mai „modern". La câteva zile după aceea am întâlnit-o la una din seratele lui Rodney; fuma ţigară după ţigară şi bea pahar după pahar de vin alb, în timp ce continua să vorbească şi mai deşucheat decât o auzisem înainte de asta. Rochia ei dintr-o ţesătură de brocart de argint era strânsă pe trup şi în aşa fel făcută încât îţi făcea impresia că femeia care o poartă este mai mult goală decât îmbrăcată. Obosită din cauza nesomnului, ochii ei erau înconjuraţi de cearcăne negre, întocmai ca atunci când ar fi fost învineţiţi de lovituri. Ochii ei împreună cu roşul artificial de pe obraji şi de pe buze, îţi făceau impresia că sunt cu pleoapele anume fardate pentru ca să accentueze strălucirea privirilor şi să-ţi sugereze provocator oboseala voluptăţii şi a nopţilor de veghe lubrică. Avea foarte mult succes şi admiratorii ei păreau mai numeroşi decât altădată. Flirta cu neruşinare cu fiecare dintre ei. Chiar în timp ce vorbea cu mine, îşi închipuia că e nevoie să-mi arunce din când în când câte o privire languroasă şi să se plece spre mine, ca şi câmd ar fi căutat să-şi abandoneze toată fiinţa dorinţelor mele fizice. Uitându-mă la ea, puteam distinge destul de limpede sub aşternutul de fard, trăsăturile fetiţei simpatice, dar urâţele, de altădată; în aceste clipe mi se părea că este mai impresionantă decât de obicei.

Rodney se aşezase la masă, ca să-şi facă obişnuitele desene „dintr-o trăsătură".

— Ce-aţi vrea să vă desenez? întrebă el.

— Desenează-ne pe Jupiter, înconjurat de toate amantele lui, strigă doamna Grace, care părea că a început să se ameţească. Europa şi Leda,

Semele şi Danae, continuă ea bătând din palme la fiecare nume pe care-l pronunţa, Junona şi Clio, Dio şi Scio, Phipheo şi Auleo.

Gluma nu mi se păru tocmai strălucită. Dar cum cea mai mare parte dintre invitaţii lui Rodney băuseră mai mult decât ar fi trebuit şi se simţeau mai mult sau mai puţin ameţiţi de succesul seratei, începură cu toţii să râdă din toată inima. Doamna Grace râdea şi ea, pe un ton aproape isteric. Îi trebui un timp destul de lung ca să se poată stăpâni.

Rodney, care nu se pregătise pentru a improviza un desen cu amantele lui Jupiter, inventă un pretext pentru a putea refuza cererea şi sfârşi prin a desena pe doamna Eddy{2} urmărită de un Satyr.

Ştiindu-se părăsită de Rodney, doamna Grace îşi da toată silinţa să pară că ea l-a părăsit. Rolul de libertină capricioasă i se părea mult mai în armonie cu concepţia rodneyană despre eternul feminin şi în acelaşi timp mai puţin umilitor decât cel de victimă. Flirta deci cu toată lumea în mod provocator şi de faţă cu toţi. Îmi închipui că în primele zile ale acestei deznădejdi ar fi fost în stare să primească avansurile oricărui bărbat cât de puţin prezentabil. De pildă Masterman sau ziaristul Gane sau Levitsky — cu siguranţă unul dintre aceştia trei, îmi ziceam eu, va veni foarte curând la rând să se bucure de fericirea lui Rodney, judecând după ceea ce am văzut în timpul seratei acesteia.

A doua zi după serată Grace a venit din nou la Catherina şi i-a adus un mic puf de pudră. În schinb i-a cerut, fără să-şi exprime această cerere în cuvinte destul de limpezi, să o consoleze, să o sfătuiască şi înainte de orice să o aprobe. În timpul unei crize şi sub îndemnul momentului, Grace era în stare să devină de o impulsivitate îndrăzneaţă şi cu totul lipsită de cumpăt, dar după ce mai sta şi se gândea, când se întâmpla să pună la cale un plan studiat în toate amănuntele, începea să se teamă şi-

i era frică să nu rămână singură şi să trebuiască să-şi asume răspunderea. Îi plăcea să ştie dinainte că rolul pe care-l joacă se bucură de aprobarea anticipată a unui bun judecător în materie, în care ar fi putut să aibă încredere. Puful de pudră era un fel de ispită şi un argument. Un argument în favoarea eternului feminin, cu tot ce poate implica această noţiune, un mijloc pentru a câştiga simpatia celui în judecata căruia se încredea, un apel la simpatia lui, pentru a aproba sentimentele şi atitudinea ei. Grace încercase să-i expună situaţia:

— Marea greşeală pe care o fac oamenii este că se lasă robiţi de o pornire, întocmai ca paiaţele acelea de la cinematograf care răstoarnă găleata cu cauciuc lichid şi pe urmă calcă în el. Din principiu eu nu vreau să comit astfel de greşeli. Părerea mea este că nu trebuie să ai inimă, ci să cauţi să te distrezi cât mai mult, fără să te gândeşti la altceva. Nimic nu merită să-ţi faci sânge rău.

— Îţi închipui că cineva ar fi în stare să se distreze cu adevărat, numai din cauză că nu-şi face sânge rău şi că primeşte totul cu indiferenţă? întrebă Catherina. Vreau să zic că te-ai putea distra cu adevărat. Că te-ai putea simţi fericită, dacă-mi dai voie să întrebuinţez acest cuvânt demodat. S-ar putea poate, ca dumneata să te simţi fericită?

Catherina se gândea la Levitski, la Gane şi la Masterman.

Grace nu răspunse nimic; probabil tot la ei se gândea şi ea. Pe urmă făcu un efort.

— Da, răspunse ea cu un fel de veselie forţată. Cred că da, evident că se poate.

În după amiaza aceea eu fusesem la Queen's Hall. După terminarea concertului, la ieşire am dat cu ochii de Kingham în mijlocul valului de lume şi l-am oprit.

— Haide cu mine, să iei un ceai tardiv şi să rămâi şi la masă.

— De acord, răspunse el.

Ne-am urcat într-un autobuz şi ne-am îndreptat spre apus. Soarele tocmai coborâse dincolo de zare. În faţa noastră, la poala cerului se vedeau trâmbe de nori negri şi portocalii, dar pe deasupra lor se întindea un aşternut de un verde opalin, limpede şi nemişcat, ridicându-se până în Zenit. O bucată de drum îl făcurăm fără să ne spunem nimic, urmărind agonia unei noi zile din viaţa noastră.

— E admirabil, zise Kingham într-un târziu, indicându-mi seninul acestui apus cu un gest al mâinii lui frumoase şi expresive. Un spectacol fără pereche pentru oamenii de afaceri care sunt obosiţi de lucru. Le redă încrederea în ei înşişi şi-i face să uite mai uşor pungăşiile pe care le-au comis în timpul zilei şi toate matrapazlâcurile pe care le întrebuinţează în beneficiul lor. Un spectacol înviorător, nici nu îndrăznesc să afirm contrariul. Eu însă nu sunt un om de afaceri ostenit. Pe mine spectacolul acesta mă umple pur şi simplu de scârbă.

— Ei, haide, nu mai vorbi, protestai eu.

Kingham însă nu vru să mă asculte.

— Nu vreau să mi se bage cu sila pe gât versurile *Elegiei* lui Gray. Senzaţia mea de acum este ceva identic cu ce exprimă *Le Mariage du Ciel et de l'Enfer,* sau *Zarathustra* sau *Chants de Maldoror.*

— Uite ce, zisei eu pe un ton cât se poate de blând. Ar fi mai bine să faci acest drum în interiorul autobuzului, nu pe imperială, ca să nu mai trebuiască să te uiţi la apusul soarelui.

— Eşti un dobitoc, răspunse el cu dispreţ.

Când am ajuns, Grace nu plecase încă, ci sta în faţa măsuţei de ceai împreună cu Catherina. Constatarea aceasta mă nemulţumea, dar n-aveam ce face. Îl prezentai pe Kingham şi, fără să-mi dau seama, îmi asumai pentru a doua oară rolul de Pandarus.

Informaţiile de care dispun în legătură cu istoria aventurii a doua de dragoste a lui Grace, sunt destul de bogate. Înainte de toate, am avut ocazia să urmăresc chiar eu felul în care s-a desfăşurat, în timpul unei perioade destul de importante, atât cât a ţinut aventura lor. Am aflat, de asemenea, foarte multe amănunte şi de la Kingham. Căci Kingham nu era câtuşi de puţin un amant discret. El era tot atât de puţin capabil să păstreze în taină o astfel de legătură, pe cât de puţin era capabil să fie discret relativ la orice altă chestiune. Era obligat pur şi simplu să vorbească. Vorbind, emoţiile pe care le descria se reînnoiau şi se multiplicau, vorba crea pentru el noi emoţii — emoţii pe care nu le-a simţit înainte, dar, în timp ce-ţi descria scenele prin care a trecut, începea să-şi închipuie că le-a trăit cu adevărat şi pe acestea. Nu se sfia deloc să proiecteze aceste *sentiments d'escalier i*n sens invers şi anacronic, amestecându-le în scenele pe care le-a trăit şi să falsifice în felul acesta istoria, de dragul dramei viitoare. La amintirile despre o scenă petrecută între el şi Grace, el adăuga şi complicaţii emoţionale, pentru ca scena următoare să pară şi mai impresionantă. Cele mai frumoase înfloriturі pe care le inventa, pentru a corecta realitatea, îi treceau prin minte după ce se încălzea la vorbă. Povestea reală sau mai apropiată de realitate a celor întâmplate îmi venea de la Catherina, care o cunoştea de la Grace. În momente de criză (ori aventura aceasta de dragoste a fost chiar de la început o continuă serie de crize), Grace venea la Catherina pentru a găsi consolare şi sfat.

Aventura a început datorită unei neînţelegeri. Imediat după intrarea lui Kingham în casă, Grace, care până acum vorbise cu Catherina pe un ton cât se poate de simplu şi de firesc, adoptă neruşinata atitudine „modernă" pe care o avusese la serata despre care v-am vorbit şi începu, cu o îndrăzneală datorată disperării, să facă apel şi să provoace

atenţia şi dorinţele noului sosit. Numele lui Kingham îl cunoştea, fireşte, şi auzise tot ce se vorbea despre el. În cercul prietenilor lui Rodney toţi admiteau, deşi cu oarecare părere de rău, că este om de talent, dar îl compătimeau din cauza manierelor lui barbare.

— Este unul dintre pisălogii aceia, am auzit într-o zi pe Rodney plângându-se, care-ţi vorbeşte despre sufletul său — şi chiar despre al tău, ceea ce este aproape mult mai grav. E un tip îngrozitor, de felul celor de la „Armata Mântuirii", şi nu m-aş mira deloc dacă într-o duminică l-aş vedea în Hyde Park, vorbind în faţa unei adunări de oameni şi spunându-le ce ar trebui să facă pentru a-şi salva sufletul în viaţa de apoi.

Văzându-l, Grace probabil îşi închipuise că ar fi cu siguranţă foarte amuzant să poată determina într-o bună zi pe acest animal sălbatic să facă sluj în faţa ei şi să se dea tumba. (Nu se gândise însă nici un moment că s-ar putea întâmpla ca tocmai ea să fie cea care va face sluj). Kingham era o pradă care putea ispiti orice vânător-femeie. Totuşi, sunt gata să cred că ea ar fi fost în stare să se poarte tot atât de neruşinat faţă de oricare străin care i-ar fi ieşit în cale. Această atitudine provocatoare din partea ei — o atitudine care putea fi calificată drept una dintre infidelităţile cronice şi universale — era o replică faţă de cruzimea destinului şi infidelitatea lui Rodney. Îşi pusese în gând să captureze un nou amant — la rigoare chiar mai mulţi amanţi — pentru a dovedi lui Rodney şi tuturor, dar înainte de toate ei însăşi, (asta cu siguranţă) că este o femeie „modernă" şi că dragostea pentru ea este o chestiune pe care o ia foarte uşor şi în glumă, că o consideră drept o distracţie aleasă şi, cu un cuvânt, că puţin o interesează ceea ce s-a întâmplat. La altă femeie flirtul acesta atât de făţiş ar fi fost lipsit de gust şi chiar condamnabil. Dar în firea doamnei Grace era o nuanţă de inocenţă fundamentală, care făcea să ţi

se pară cu totul inofensivă o faptă ce, după toate regulile cunoscute, ar fi fost considerată drept condamnabilă. Autorii cărţilor de morală ar fi calificat-o drept vicioasă, când în realitate ea nu era decât cel mult patetică şi puţin caraghioasă. Manualele clasează fiecare faptă în ierarhia ei morală, iar autorii cărţilor morale judecă lumea în mod exclusiv după faptele lor. Metoda aceasta este grosolană şi fără justificare ştiinţifică. Căci în realitate există anumite caractere care au facultatea să neutralizeze o anumită faptă josnică, alţii însă au facultatea să infecteze şi să cangreneze fapte care, în conformitate cu teoria cărţilor de morală, sunt considerate drept fapte virtuoase. Cei mai severi judecători sunt tocmai cei care au rămas atât de profund hipnotizaţi de formulele cărţilor de morală încât nu mai sunt în stare, decât cel mult să discearnă cuvinte ca „virtute", „viciu", „depravare", „datorie", acestora însă le scapă existenţa reală a bărbaţilor şi femeilor.

Grace, după cum am spus, dispunea de un fond de inocenţă, care făcea să ţi se pară drept prostii toate cuvintele cu care ai fi putut califica faptele ei. Pentru oricine, afară de teoreticianul unui manual de morală, era evident că în această împrejurare faptele nu au nici o importanţă; inocenţa ei rămânea cu desăvârşire intactă. Tocmai această inocenţă îi dădea posibilitatea să-şi exprime — cu perfectă indiferenţă şi fără prefăcută îndrăzneală — aceste sentimente scabroase, aceste expresii care sunt mai mult decât ştiinţifice şi care în cercul prietenilor lui Rodney sunt *de rigueur î*n timpul oricărei conversaţii. Într-o limbă străină poţi vorbi despre anumite subiecte, poţi întrebuinţa cu indiferenţă anumite cuvinte, de care în propria ta limbă te-ai simţi foarte stânjenit să vorbeşti şi nici n-ai îndrăzni să întrebuinţezi astfel de expresii. Pentru Grace toate aceste cuvinte care erau părţi autentice din vechiul limbaj englez, toate aceste subiecte, oricât de strâns ar fi fost legate de numele

bărbaţilor şi femeilor cunoscute ale ţării, nu erau decât termeni străini, foarte vagi. Până şi limba universală a gesturilor de cochetărie era ceva cu totul străin pentru ea; îşi executa provocările şi insinuările cu o sinceritate care putea trece drept neruşinare, dacă şi-ar fi dat seama cu adevărat de ceea ce înseamnă procedeul ei. După ce Kingham intră în cameră, Grace îndreptă asupra lui bateriile de zâmbete şi priviri — şi începu bombardamentul de provocări. Eu însă cunoşteam pe Grace atât de bine, încât spectacolul acesta , mi se părea pur şi simplu absurd. Zâmbetele acestea, privirile languroase pe care i le arunca, tremurul pleoapelor ei, veselia provocatoare cu care căuta să-l întărâte pe Kingham, pentru a-i da atenţie, îmi făceau impresia că sunt cu totul contrarii caracterului ei, prin urmare caraghioase şi cu desăvârşire neconvingătoare. Da, neconvingătoare. Mi-ar fi fost peste putinţă să-mi închipui că ar exista cineva care să nu vadă limpede şi imediat ceea ce este Grace în realitate. Era oare posibil ca Kingham să nu-şi dea seama, tot atât de limpede ca şi mine, că spiritual şi după înfăţişare ea nu este altceva decât o fetiţă simpatică, una care-şi dă toată silinţa — fără prea mare succes, mai ales în rolul acesta — să treacă drept o persoană matură şi serioasă?

Mi se părea imposibil de crezut. Era cert însă că prietenul meu Kingham se lăsase prins. El o considera drept ceea ce părea că este în acest moment — o femeie care, cu un gest de aristocratică îndrăzneală, aleargă după distracţii sterpe, după plăceri şi emoţii şi care trepidează din cauza forţei reţinute. Faţă de sirena primejdioasă, cum i se părea lui, Kingham reacţiona cu emoţie complicată în parte de dispreţ plin de revoltă şi în parte de curiozitate amoroasă. În principiu Kingham era împotriva aşa ziselor *femmes fatales* de profesie, a sirenelor, a vampirilor — împotriva tuturor femeilor care consideră dragostea şi subjugarea bărbaţilor drept principala preocupare a

vieţii lor. El considera drept un ultragiu ca bărbaţi, demni de respect şi de folos, să poată cădea pe neaşteptate în ghearele acestor fiinţe primejdioase şi iresponsabile. Faptul că el însuşi se considera în mod constant o victimă a lor accentua şi mai mult indignarea lui morală. Tinereţea, vitalitatea, personalitatea robustă, viciul făţiş şi neînfrânat aveau asupra lui o putere de atracţie irezistibilă. Uneori i se întâmpla să cadă victimă celor mai vulgari posesori ai acestor însuşiri caracteristice. Presimţea că ceea ce face este nedemn de el, că este o umilinţă (şi totuşi, cine ştie, poate pentru Kingham tocmai această nouă senzaţie de umilinţă reprezenta o atracţie), destul că el devenea victima fără posibilitate de scăpare. Rezista, dar niciodată această rezistenţă a lui nu era suficient de categorică (căci la urma urmei o rezistenţă categorică i-ar fi stricat toată plăcerea). Rezista, capitula şi era învins şi supus. Dar trebuie să admit că dragostea lui, oricât ar fi fost de abjectă la începutul capitulării, era în general o răzbunare prin ea însăşi. Se întâmpla ca de multe ori Kingham să sufere, dar îşi dădea toată silinţa să pricinuiască şi el o suferinţă, tot atât de mare ca cea în care se zbătea. Şi în timp ce el, cel puţin parţial, se bucura spiritual de această suferinţă, oricât de acută şi de sinceră ar fi fost ea, călăul, pe care-l tortura şi el la rândul său, se întâmpla să fie de cele mai multe ori câte o tânără femeie destul de normală care nu era deloc obişnuită cu plăcerile ce le poate da suferinţa. Din această luptă el ieşea întotdeauna învingător, dar cu toate acestea continua să se considere pe sine drept victimă şi în consecinţă într-o stare de indignare morală cronică.

Această primă întâlnire îl convinse pe Kingham că Grace era tocmai femeia care încerca să-l determine (fără să mai ţinem seama că ea încerca să se convingă şi pe sine), să creadă că ea este o femeie vampir. Ca multă lume slabă de caracter şi lipsită de încredere în sine, Grace era

adeseori extrem de îndrăzneaţă. Fiind în general un temperament pasiv şi gata de consimţire, uneori i se întâmpla să se hazardeze nebuneşte în cele mai extravagante aventuri — nu datorită cine ştie cărui principiu de atitudine, ci (tocmai din cauză că ea nu ştia limpede ce înseamnă să ai o atitudine), din cauză că-i lipsea simţul responsabilităţii şi era incapabilă să-şi dea seama de natura irevocabilă a faptelor ei. Îşi închipuia că poate face orice, fără nici o răspundere şi fără să se compromită şi, neavând sentimentul intim al răspunderii, se apuca să facă o serie de fapte care — detaşate de ea şi devenite o parte din vastul mecanism al lumii — o târau, uneori de voie, altă dată de nevoie, dar găsind-o întotdeauna sincer mirată, spre situaţii cu totul neaşteptate. Datorită acestui impuls fără răspundere a caracterului ei incapabil de a lua hotărâri cumpănite (adăugat la fatala ei aptitudine de a se vedea jucând un rol care la prima vedere i se părea atrăgător), deveni la un moment dat propagandistă în serviciul partidului socialist, în timpul alegerilor municipale; altă dată fumătoare ocazională de opiu în sordida şi primejdioasa speluncă din apropierea Docurilor de Mărfuri, pe care o frecventa şi Tim Masterman, apoi amazoană — deşi se temea grozav să se apropie de cai — în timpul unei vânători, tot aşa altă dată, spre marea ei părere de rău, — dar pretinzând cu condamnabilă uşurinţă că ea nu ştie ce este pudoarea, aşa că nu mai putuse da înapoi — devenise model pentru unul din nudurile lui Levitski. Iar dacă acuma se atârna de gâtul lui Kingham (întocmai cum cu câteva seri în urmă se atârnase de gâtul lui Masterman, al lui Gane şi al lui Levitski) o făcea tot din lipsa simţului de responsabilitate, fără să ţină seama de consecinţele ce le-ar putea avea fapta ei şi fără să bănuiască cel puţin că această faptă ar putea avea şi consecinţe. Este adevărat că ea se considera drept o tânără femeie „modernă", iar faptul că fusese abandonată

de Rodney o determina — mai mult pentru salvarea prestigiului — să-şi găsească repede de tot un nou amant. Şi cu toate acestea ar fi greşit să afirmi că ea întrebuinţa armele provocatoare ale cochetăriei, pentru a obţine ceea ce urmărea. Nu luase încă nici o hotărâre, căci hotărârea implică ceva gândit şi dinainte calculat. Îşi da drumul fără să se mai gândească, exact ca atunci când începea să vorbească la întâmplare, despre tot ce-i trecea prin minte, fără să-şi mai dea seama ce face. Dar câtă vreme inconsecvenţa în logică este de importanţă extrem de redusă şi situaţiile intelectuale false pot fi trecute uşor cu vederea, efectele faptelor şi cuvintelor care implică o acţiune nu sunt atât de neglijabile. Aceasta pentru că o acţiune angajează trupul, amănunt mult mai important decât intelectul. Ca să poţi salva eul corporal dintr-o situaţie falsă, este o problemă grea şi de multe ori penibilă. Grace care era o fire nehotărâtă, o fiinţă pe care o puteai foarte uşor împinge la vorbe sau fapte, făcuse această constatare în paguba ei. Faptul acesta însă nu o împiedica niciodată să repete greşeala comisă. Acesta este un amănunt pe care experienţa nu-l exclude niciodată.

Kingham, după cum v-am spus, o lua drept ceea ce ea dorea să fie luată de el, fără să se mai gândească la urmările posibile pentru ea. El reacţiona instantaneu la toate gesturile pe care ea le înţelesese să fie provocatoare. El era o fire extrem de susceptibilă faţă de acest soi de manevre amoroase. Atât de susceptibilă încât interesul lui faţă de Grace nu părea să fie deloc un omagiu pentru stilul ei. Era de ajuns ca o femeie să-i arate interes ceva mai viu şi mai cupid, pentru ca amicul meu Kingham să sucombe aproape sigur în faţa atacului. Îmi aduc aminte că într-un rând la Paris a fost aproape luat pe sus de erupţiile stridente şi metalice ale unei dansatoare americane din trupa de la Folies Bergères.

Această primă impresie pe care i-o făcu Grace — în calitate de femeie „modernă", primejdios de provocatoare şi efectiv imorală — rămase adânc întipărită în mintea lui Kingham, aşa că nimeni nu o mai putea înlătura de acolo. În timpul acestei prime întâlniri dintre ei, el îşi fixă în mod definitiv atitudinea sentimentală faţă de ea şi o dată acest amănunt fixat, n-ar mai fi acceptat pentru nimic în lume să şi-l modifice, oricare ar fi fost dovezile, că el a comis o greşeală. Fie că renunţase la a mai face uz de inteligenţa lui şi devenise astfel incapabil de a-şi da seama şi de a recunoaşte faptele care ar fi răsturnat prejudecăţile lui, fie că închisese ochii, pentru a nu vedea ce nu voia să vadă, n-aş putea să vă spun nici eu exact. Presupun că o emoţie puternică avea pentru el un dublu efect, anume de a-l face în acelaşi timp stupid şi ingenios de pervers,

— Mi se pare că femeile din generaţia aceasta au ceva cu adevărat diabolic într-însele, îmi spunea el în felul lui repezit şi înflăcărat, la două sau trei zile după aceea. Ceva diabolic, repetă el, dar diabolic cu adevărat.

Era un obicei la el, atât în scris cât şi în vorbă, ca atunci când i se părea că un cuvânt sună bine să-l repete şi să-l întrebuinţeze până la saturaţie.

Am început să râd.

— Haide, haide, nu cumva , pe Catherina, de pildă, o găseşti neobişnuit de diabolică?

— Ea nu face parte din această generaţie, răspunse Kingham. Din punct de vedere spiritual ea nu-i aparţine.

Am râs din nou; cu Kingham era întotdeauna greu să discuţi. Îţi făcea impresia că l-ai strâmtorat într-un colţ şi că ridici măciuca argumentelor ca să-l zdrobeşti. Dar în timp ce i-o repezeai în cap, el se strecura imediat printr-o trapă pe care o inventa instantaneu şi dispărea definitiv, dincolo de posibilitatea oricărei discuţii. Ar fi fost peste putinţă să-i dovedeşti că greşeşte, pentru simplul

motiv că el nu păstra niciodată pentru timp mai îndelungat aceeaşi atitudine intelectuală, care să-ţi dea posibilitatea să dovedeşti ceva.

— Nu, aici nu este vorba despre Catherina, continuă el după o scurtă pauză. Eu mă gândeam la doamna Peddley.

— Grace? întrebai eu oarecum mirat. Grace, diabolică?

— Da, diabolică, repetă el şi dădu din cap în semn de aprobare.

Vedeam că acest cuvânt avea pentru el o enormă semnificaţie. Era nucleul în jurul căruia în această clipă se concentrau toate gândurile şi senzaţiile lui. Întregul său univers se grupa în figuri geometrice în jurul cuvântului „diabolic", în jurul ideii de diabolism în general şi în jurul diabolismului lui Grace în particular.

— Dintre toţi oamenii cei mai puţin diabolici pe care i-am cunoscut vreodată, protestai eu, Grace mi s-a părut întotdeauna superlativul.

— Tu n-o cunoşti, ripostă el.

— Eu o cunosc de ani de zile.

— Dar n-o cunoşti cu adevărat, stărui Kingham şi scăpă din nou printr-o invizibilă trapă din faţa argumentelor mele. Tu nu i-ai inspirat niciodată vreo concupiscenţă diabolică (mă gândii la Grace şi nu mă putui stăpâni să nu zâmbesc, dar zâmbetul acesta păru că-l scoate pe Kingham din răbdări). Haide, rânjeşte, zise el. Închipuieşte-ţi că eşti atotştiutor, dacă-ţi face plăcere. Dar uite ce zic eu: femeia aceasta nu şi-a pus niciodată cu adevărat ochii pe tine.

— Presupun că faci aluzie la seara trecută, când a încercat să se poarte stupid de cochetă, zisei eu.

— A fost diabolică, răspunse Kingham mai mult pentru sine şi dădu din cap. De o concupiscenţă diabolică.

— Dar te asigur, continuai eu, că toată atitudinea ei de seara trecută n-a fost decât prostie

curată. Ea este o femeie copilăroasă, nu diabolică. Ea se mai consideră şi astăzi ca şi cum ar evolua în atmosfera lui Rodney Clegg, atâta tot şi nimic altceva. Pe urmă, vrea să ne facă şi pe noi să credem că ea l-a părăsit pe el. Acesta este motivul pentru care încearcă să-şi găsească repede un nou amant — ca să-şi salveze prestigiul. Cât despre diabolism, ce să-ţi spun, ideea aceasta mi se pare absurdă. Ea nu este o femeie destul de bine definită, pentru a putea fi diabolică. Este exact ceea ce au făcut din ea împrejurările, propria ei imaginaţie şi oamenii între care trăieşte. Un copil şi nimic altceva.

— Probabil îţi închipui că o cunoşti, adăugă Kingham cu încăpăţânare, dar n-o cunoşti deloc. Cum ai putea să o cunoşti, când femeia aceasta nu a alergat după tine niciodată.

— Ce prostii vorbeşti, ripostai eu supărat.

— Ascultă ce-ţi spun eu, este o femeie diabolică, stărui el.

— Atunci ce te-a determinat să primeşti cu atâta entuziasm invitaţia la masă?

— Sunt anumite situaţii pe care nu le poţi evita, răspunse el pe un ton misterios.

— Renunţ să mai discut cu tine, declarai eu ridicând din umeri, căci simţeam că începe să mă scoată din fire. Cred că ar fi mult mai bine, adăugai eu, să te duci la diavolul tău şi să intri cât mai repede alături de el în căldarea cu smoală.

— Este tocmai ceea ce am de gând să fac, răspunse el şi, ca şi când i-aş fi adus aminte de o întâlnire, se uită la ceas. Ei comedie, adăugă el cu totul pe alt ton, mi se pare că va trebui să iau o maşină, ca să pot ajunge la timp.

Kingham părea profund nemulţumit, căci nu-i plăcea să cheltuiască bani în mod inutil. Astăzi câştiga destul de bine, dar continua să fie cât se poate de prevăzător — aproape zgârcit — obicei dureros, rămas din timpul copilăriei pe care şi-o petrecuse în mijlocul unor oameni din clasa

mijlocie şi din timpul sărăciei cumplite care caracterizase începuturile lui în publicistică. O invitase pe Grace să ia masa cu el la Soho, gest pentru care trebuise să facă un efort destul de mare. Acum trebuia să ia o maşină, ca să poată ajunge la timp şi să-i plătească această masă. Gândul acestei cheltuieli îl făcea să sufere. Suferinţa aceasta pentru ea, suferinţa unei dureri meschine, pe care nu o putea mărturisi nimănui şi nici nu-şi închipuia că s-ar putea aştepta la compătimirea cuiva, nici cel puţin la a lui proprie, era ultimul argument pentru care-şi închipuia că Grace este o femeie diabolică.

— Nu există scăpare, adăugă el încruntat, în timp ce-şi punea pălăria pe cap şi se pregătea de plecare. Pe obrazul lui se vedea întipărită o expresie de adevărată ferocitate. Nici un mijloc de scăpare, repetă el şi, întorcându-mi spatele, plecă.

— Biata Grace, gândii eu, după ce închisei uşa în urma lui şi mă întorsei în cabinetul meu. Ca şi pentru Kingham, nici pentru ea nu exista nici un mijloc de scăpare. Pe Kingham îl cunoşteam, prin urmare toată simpatia mea era concentrată asupra lui Grace.

Am constatat ulterior că avusesem toată dreptatea în privinţa obiectului simpatiei mele. Căci dacă s-a întâmplat vreodată ca cineva să aibă şi să merite simpatie, atunci acest cineva a fost biata Grace, în timpul lunilor acelora chinuitoare din anul 1922. Se îndrăgosti de Kingham; se îndrăgosti — deşi se dădea pentru a treia oară unui bărbat — pentru prima dată în viaţă se îndrăgosti dureros, disperat şi nebuneşte. Plănuise o nouă ediţie a aventurii pe care o avusese cu Rodney. Ceva care să nu fie decât o plăcută trecere de vreme, cu şampanie, sandvişuri şi conversaţii uşor înduioşate, în timpul pauzelor, un impresionant schimb de scrisori în stil dix-huitieme siecle, serate şi escapade vesele. Aceasta fusese de fapt aventura ei cu Rodney. Trebuie să recunosc că în dragostea

de felul acesta el era un virtuos, un om încântător. Grace îşi închipuise că va continua exact în felul acesta şi cu succesorul lui Rodney. Poate chiar ar fi reuşit, dacă succesorul ar fi fost Levitski, sau Masterman, sau Gane. Dar succesorul era amicul meu Kingham. Alegerea pe care o făcu se dovedi fatală, dar cu toate acestea, cele mai grave consecinţe ale ei ar fi putut să fie evitate, dacă nu se întâmpla să se îndrăgostească de el. Dacă nu l-ar fi iubit, ar fi putut să-l părăsească, imediat ce situaţia devenea insuportabilă pentru ea. Dar îl iubea şi, iubindu-l, însemna că este cu totul la discreţia lui.

King'ham declarase că nu este nici un mijloc de scăpare; ori dacă acesta era adevărul, atunci în cazul lui acesta se explică datorită impulsului perversităţii de a se supune din când în când emoţiilor puternice, necesităţii de a se umili şi a vedea pe alţii umilindu-se, de a suferi şi a face pe alţii să sufere. Ceea ce iubea Kingham era pasiunea însăşi şi nicidecum femeia care era cauza sau justificarea acestei pasiuni. Aceste orgii ocazionale de pasiune îi erau necesare, întocmai cum este necesar abuzul periodic de alcool pentru un dipsoman. După ce-şi acorda un anumit timp de consimţire, necesitatea fizică era satisfăcută şi se simţea capabil să se despartă de amanta la care nu ţinuse decât ca la un mijloc care-i stimula emoţiile şi nicidecum pentru ea însăşi. Kingham îşi putea satisface dorinţa, căci ea nu era decât un apetit, care putea fi domolit, dacă-i dădeai frâu liber. Dar, dorinţa lui Grace era una dintre dorinţele acelea nebuneşti care nu pot fi liniştite decât datorită unei minuni. Ea dorea, nici mai mult nici mai puţin, decât unirea desăvârşită cu o altă fiinţă, pe care să o cunoască pe de-a întregul şi care să nu aibă faţă de ea nici un secret. Ori o astfel de dorinţă nu poate fi satisfăcută decât atunci când se întâlnesc două iubiri egale, două temperamente minate de aceeaşi dorinţă de a se încrede şi a se da în

întregime unul altuia. În cazul ei însă nu putea fi vorba despre o astfel de întâlnire.

Kingham avea obiceiul să spună cunoştinţelor lui — mai curând sau mai târziu — ce părere are despre ele, un obicei care era întotdeauna neplăcut. Procedeul acesta îl numea „limpezirea atmosferei". Dar în realitate procedeul lui nu limpezea niciodată nimic, dimpotrivă, contribuia la întunecarea şi tulburarea ei, aşa că provoca tunete din senin. Evident, Kingham nu ar fi fost de acord să admită aşa ceva, dar de fapt intenţia lui iniţială era tocmai să provoace această furtună. Cerul senin îl plictisea şi din cauza asta prefera furtuna. Dar, de fiecare dată când reuşea să provoace o furtună, manifesta o sinceră mirare, văzând că oamenii sunt incapabili să suporte adevărul, oricât ar fi el de întemeiat şi de folositor pentru ei. Când vedea că vechii lui prieteni erau jigniţi de felul brutal de a vorbi, fără nici un înconjur, el îi acuza tocmai din cauză că se considerau jigniţi. Numai foarte puţine din dragostele şi prieteniile lui Kingham au fost în stare să supravieţuiască efectelor sincerităţii lui. Aventura cu Grace face parte dintre aceste puţine excepţii pe care le-am putut constata.

Chiar de la început Kingham a găsit cu cale să „limpezească „atmosfera". La prima lor întâlnire în casa mea, el a fost destul de nepoliticos. Ceva mai târziu a început să devină un fel de Timon atenianul. Voluptatea lui Grace, filosofia ei epicuriană despre viaţă, lipsa ei de consideraţie, „concupiscenţa ei diabolică" erau punctele caracteristice despre care îi spusese indignat ce părere are şi această părere şi-o exprimă cu toată pasiunea concentrată de care era capabil. A doua zi după dejunul lor la Saho l-am întâlnit la Queen's Hall.

— I-am spus ce părere am despre ea, declară el.

— Şi ce a zis de părerea pe care o ai despre ea? întrebai eu.

Kingham încruntă din sprâncene:

— Mi s-a părut mai mult mulţumită decât supărată, răspunse el. Iată forţa diabolică a acestor femei. Se mândresc pur şi simplu cu însuşirile de care ar trebui să le fie ruşine. Acest amănunt le face inaccesibile pentru orice faptă decentă. Inaccesibile şi prin urmare absolut lipsite de omenie şi de conştiinţă.

— Tu eşti un sentimental incorigibil, declarai eu în bătaie de joc.

După ce-i spusei — de altfel pe un ton destul de blând — ce părere am despre el, Kingham se ridică pe picioarele dinapoi, întocmai ca un cal pe care l-ai înţepat cu pintenii. Sinceritatea altora îl durea tot atât de mult cât îi durea şi pe alţii sinceritatea lui, poate chiar mai mult. Cu singura diferenţă că lui îi făcea plăcere să fie jignit.

— Ce prostii! începu el indignat.

Riposta aceasta dură cam tot atât cât pauza dintre punctele programului şi fu acoperită numai de sunetele asurzitoare ale uverturii din *Maeştrii Cântăreţi.* Care erau senzaţiile lui în timpul cât aşteptau încastrate în mijlocul acestei tăceri? Simţeam, o adevărată plăcere să mă pot gândi la acest amănunt. Variate, violente, stăruitoare şi adâncindu-se tot mai mult în mijlocul unor complicaţii din care nu se mai puteau descurca — nu erau oare ele tocmai antiteza spirituală a acestei muzici pe care o ascultam noi acum?

După ce tumultul wagnerian se linişti, Kingham îşi continuă protestele.

— Mi s-a părut destul de mulţumită.

Aceasta fusese, după părerea lui Kingham, reacţia lui Grace faţă de adevărurile pe care i le spusese. După ce mă mai gândii puţin, ajunsei la concluzia aproape sigură că constatarea făcută de el este justă. Deoarece Grace se vedea şi astăzi pe sine evoluând în atmosfera rodneyană — ca o

femeie „modernă" şi „dix-huitième siecle" (pare foarte ciudat cât de uşor pot fi schimbate între ele aceste două noţiuni) şi ceea ce-şi imagina Rodney că este „eternul feminin". Evident, nu se putea decât să fie mullţumită, văzând că amicul meu Kingham o consideră drept ceea ce pretinde ea că este — şi nu numai că o considera şi o accepta ca fiind ceea ce-şi închipuise ea însăşi, dar îi mai adăuga şi calificativul „diabolic" la cele pe care în modestia ei după cât putea să-şi dea seama acum, — modestia aceasta fusese exagerată — şi le atribuise singură. Acuzaţiile lui Kingham le considerase drept complimente, şi zâmbise cu neprefăcută plăcere când îi pomenise despre cruzimea ei de vampir, când îi reproşase concupiscenţa ei diabolică, faţă de sufletul chinuit de spaimă şi trupul stăpânit de consimţire al victimelor ei. În societatea lui Rodney temperamentul era în aceeaşi măsură *de rigueur* ca trena şi penele de struţ la o recepţie de la Curte. Grace se credea pe sine un temperament prodigios, dar avea nevoie ca această viziune despre ea însăşi să-i fie confirmată de un martor ocular. Adevărurile crude pe care i le servise Kingham îi confirmaseră părerea corectă pe care şi-o formulase. Cu cât Kingham devenea mai insultător, cu atât se simţea mai mulţumită şi ţinea la el mai mult. Vedea că el o lua în serios drept o femeie frivolă şi că o apreciază aşa cum merită. Aprecierea aceasta îi întărea încrederea în ea însăşi şi sub ploaia anatemei lui îşi putea juca rolul cu mai multă graţie şi cu artă mai desăvârşită. Atitudinea lui Grace, care-i asculta cu impertinentă mulţumire cuvintele cu care el îşi închipuise că o va răni, îl scotea pe Kingham din minţi. Se repezi deci la ea cu îndoită violenţă, cu cât devenea el mai violent, cu atât mai vaporos de senină devenea eterna, moderna ei feminitate dixhuitieme siecle.

În timpul acesta, pe nesimţite şi aproape fără să-şi dea seama, Grace se îndrăgosti de el.

L-am cunoscut pe Kingham în relaţiile lui cu mulţi bărbaţi şi femei. Dar nici pentru unul n-a fost un individ cu desăvârşire indiferent. Fie că-l detestau — în viaţa mea n-am văzut un om care să aibă duşmani mai mulţi şi mai înrăiţi decât el — fie că-l iubeau. (Aş mai putea adăuga că mulţi dintre cei care l-au iubit au început mai târziu să-l urască). Când încerc să-mi analizez propriile mele sentimente faţă de el, ajung la concluzia că dintr-un anumit punct de vedere am fost şi eu îndrăgostit de el. Căci altfel cum s-ar putea ca eu care-l cunoşteam atât de bine şi ştiam cât de nesuferit este, şi cum în general era de fapt, să-l pot totuşi suporta, fără să ţină seama de defectele lui? Şi ce mă determina să uit întotdeauna certurile pe care le aveam împreună? De ce nu l-am dat dracului — întru cât mă privea pe mine — căci mi se oferiseră destule ocazii? Sau, cel puţin, de ce n-am primit cu mulţumire înstrăinarea dintre noi, care a intervenit după discuţia cea mai violentă pe care am avut-o împreună — discuţia iscată din cauza bietului Herbert —, împăcându-mă cu gândul că această despărţire a noastră să se prelungească la infinit şi să devină permanentă? Singura explicaţie este că exact ca toţi ceilalţi care nu-l condamnau, şi eu nutream un fel de dragoste pentru Kingham. Pentru mine omul acesta era important, avea o profundă semnificaţie şi-mi era necesar. În prezenţa lui simţeam că fiinţa mea începe să ia dimensiuni mai impunătoare. Simţeam, dacă-mi este permis să întrebuinţez această expresie, un fel de flux în mine, în lungul canalelor sterpe şi înecate de nisip ale fiinţei mele, simţeam cum începe, cu totul pe neaşteptate, să gâlgâie viaţa binefăcătoare. Pentru mine Kingham avea efectul lunii care atrage apele fluxului şi acesta şi le revarsă în canalele de irigaţie ale deşertului.

Toţi cei care ne sunt simpatici exercită mai mult sau mai puţin efectul lunii asupra noastră, atrăgând fluxurile vieţii, pentru a fertiliza ceea ce

într-un mediu antipatic fusese arid şi deşert. Sunt însă anumiţi indivizi care, datorită apropierii lor, pun în mişcare un flux mult mai puternic şi pentru un număr mult mai mare de suflete decât ar fi în stare un bărbat sau o femeie de toate zilele. Kingham făcea parte dintre aceste fiinţe excepţionale. Pentru cei cărora le era simpatic, el era o persoană mult mai simpatică decât oricare dintre cele mai plăcute cunoştinţe ale lor. În jurul omului acestuia parcă ar fi pâlpâit o lumină de viaţă şi de strălucire. Era în stare să te farmece, chiar atunci când îţi spunea lucruri cu care nu erai de acord sau făcea fapte pe care nu le aprobai. Până şi duşmanii lui admiteau existenţa şi puterea farmecului său excepţional. Catherina, care propriu-zis nu-i era duşmancă, dar care dezaproba profund felul lui de viaţă şi de gândire, trebuia să admită că, de fiecare dată când voia şi îşi da silinţa, reuşea să-i amuţească, cel puţin pentru moment, toate prejudecăţile şi să o determine, ca atât timp cât este în faţa ei să i se pară simpatic. La început Grace se apropiase de el fără nici un fel de prejudecată — cel mult cu prejudecata părerii moştenite de la Rodney că el este un sălbatic, dar în fond sălbaticii sunt mai curând atrăgători decât respingători. Ea era o femeie pe care o puteai sugestiona şi se lăsa foarte uşor influenţată de cei care aveau o personalitate mai puternică şi mai definită decât a ei. Nu era deci de mirare că sucombase în faţa farmecului său, aşa că de la prima vedere i se păru simpatic şi pe urmă se îndrăgosti de el ca o nebună.

Totuşi trebui să mai treacă puţin timp până când Grace putu să-şi dea seama că s-a îndrăgostit de el. În primele zile ale intimităţii lor, ea era prea preocupată de rolul femeii moderne pe care-l juca, pentru a-şi da seama că a căzut victimă unei emoţii atât de puţin rodneyene. Dragostea, sentimentul în forma lui reală şi lipsită de cumpăt, nu se armoniza cu rolul pe care avea de gând să-l joace. Îi trebuia

o zguduitură neaşteptată şi bruscă, pentru a o face să uite în mod instantaneu că ea este „modernă" şi „feminină", în accepţiunea rodneyană a acestor cuvinte, şi pentru ca să devină — ce anume? Eram gata să afirm: „ea însăşi". Dar se poate oare afirma că ai devenit „tu însuţi", când în realitate ai fost transfigurat sau dureros de desfigurat de dragoste? Cât timp cineva este îndrăgostit nu se poate să fie „el însuşi" sau, dacă vreţi să prezentaţi situaţia mai romantic, inversând-o, atunci nimeni nu poate fi cu adevărat „el însuşi", câtă vreme este îndrăgostit. Ceea ce este pe de-a întregul cam aceeaşi situaţie. Deosebirea dintre Grace îndrăgostită şi Grace vindecată de această pasiune pare cu atât mai mare cu cât ea reprezintă deosebirea dintre „eternul feminin" în concepţia rodneyană şi o femeie — şi între o femeie kinghamizată aşa cum era ea astăzi. Căci chiar îndrăgostită fiind Grace continua să se vadă pe sine jucându-şi rolul, după concepţia amantului ei. Rodneyanismul ei dispăru, pentru ca să facă loc kinghamismului. Nu se mai vedea pe sine în rolul tinerei aristocrate moderne, ci ca pe o încarnaţie „pasională" primitivă (pasional, era calificativul favorit al lui Kingham) a idealului conceput de noul ei amant.

Intimitatea dintre ei dura de mai bine de o lună când Grace începu să-şi dea seama de natura adevărată a sentimentelor ei. Atenţiile lui Kingham faţă de ea continuau fără întrerupere. Acuzaţiile lui de diabolism făcuseră loc apelurilor de a-i deveni amantă. Grace considera aceste acuzaţii drept complimente şi la acestea îi răspundea la întâmplare, cu toate nebuniile ce-i treceau tocmai atunci prin minte. Răspunsurile ei fără nici o legătură, pe care i le da cu indiferenţă şi pe care Rodney le-ar fi considerat drept expresia ultimă a spiritului modern, pentru Kingham era ultima expresie de diabolism.

— Seamănă cu Nerone, când cânta din liră, în timp ce Roma cădea pradă flăcărilor, îmi spunea el

într-o zi.

Roma era el însuşi — centru al universului — încins de flăcări. În timp ce îl alinta, Grace se uita la el cum arde şi trăncănea prostii, până când el se prefăcea în scrum. Dar mai mult decât atât, ea nici nu dorea să-i stingă flăcările. Cu toată „concupiscenţa diabolică" ce i-o atribuise Kingham, în timpul primelor cinci sau şase săptămâni, ea refuză categoric să devină amanta lui. Reuşise să-l captiveze pe Kingham, ori asta îi era suficient pentru a-i reda încrederea în ea însăşi şi a reface acea fantastică imagine în care se vedea pe sine drept o sirenă modernă căreia nimic nu i se împotriveşte şi care în mod trecător fusese distrusă, datorită infidelităţii lui Rodney. Dacă i-ar fi căzut imediat în braţe, probabil ar fi făcut un gest care se armoniza cu imaginea ei *dix-huitième,* dar pudoarea ei înnăscută o împiedică să procedeze în mod consecvent.

Refuzul ei de a capitula imediat fu un nou motiv pentru Kingham de a o considera diabolică, în conformitate cu teoria lui, ea îşi impunea, această stăpânire de sine numai pentru a-l scoate din minţi. Un gust pervers pentru cruzime se adăugă la lista acuzaţiilor împotriva ei. Grace păru încântată de această blândă acuzaţie pe care i-o făcea.

Până acum atacurile lui Kingham împotriva ei i se păruseră mai mult distractive decât dureroase şi mai mult complimente decât insulte. Se mai simţea încă apărată de armura ei de indiferenţă. Constatarea că este îndrăgostită de el îi smulse foarte curând această armură şi spiritul ei rămas fără apărare deveni din ce în ce mai susceptibil faţă de asalturile pe care Kingham le da împotriva lui.

Momentul critic, evenimentul apocaliptic se desfăşură chiar în apartamentul lui Kingham. Era în timpul unei după-amiezi grele de zăduf, de la începutul verii. Cerul era înnourat şi la sosirea lui

Grace furtuna se simţea apropiindu-se din depărtări. Îmbrăcase — după cum am aflat de la Catherina, căreia i-a povestit întâmplările din după-amiaza aceea — pentru prima dată o rochie complet nouă de la Paris. Rochia era de culoare cenuşie, la gât în două tonuri, subtil armonizate şi aproape discordante, de roşu care se repeta la mâneci şi la clinii fustei. Mi se pare că creatorul rochiei era Poiret, şi era foarte modernă şi chiar extravagant de elegantă. Cu un cuvânt, era o rochie anume creată pentru amanta lui Rodney.

Grace, care în această rochie era perfect conştientă de ea însăşi, simţi ulterior destul de dureros incongruitatea situaţiei ei. Asta cu atât mai mult cu cât, în clipa când intrase se simţea foarte mulţumită de rochia ei. Se gândea că este o rochie foarte reuşită şi că lumea care a văzut-o pe stradă ar fi peste putinţă să nu-şi dea seama cât este de elegantă şi de originală. Tocmai se întreba ce efect va face rochia ei asupra lui Kingham. Spera şi credea că-i va plăcea.

În felul lui, Kingham era tot atât de bun cunoscător în materie de îmbrăcăminte ca şi Rodney. Evident, nu avea ochiul sigur şi aproape profesional al lui Rodney în ceea ce priveşte stilul, linia şi eleganţa unei toalete. Rodney era un mare croitor *manqué.* Creatorul îmbrăcămintei la modă se putea distinge în fiecare tablou al lui, era un om care-şi greşise cariera. Felul lui Kingham de a se uita la îmbrăcăminte era cu totul altul. El avea viziunea moralistului, nu a croitorului. Pentru el hainele erau simboluri, expresia vizibilă a stărilor sufleteşti. Astfel, eleganţa impresionantă şi uşor excentrică a lui Grace, lui i se păru simbolul expresiv al diaboliismului ei. Rochia ei o consideră drept o eflorescenţă a spiritului. Toaletele ei făceau parte din ea însăşi şi ea era direct şi complet responsabilă pentru ele. Nici prin minte nu i-ar fi trecut că această responsabilitate ar putea fi trecută în parte şi asupra croitorilor, a cusătoreselor şi a

prietenelor care-i dădeau sfaturi în materie de îmbrăcăminte. Dintr-o singură privire îşi dădu seama de felul în care era îmbrăcată.

— Ai îmbrăcat o rochie nouă, zise el pe un ton acuzator.

— Îţi place? întrebă ea.

— Nu, răspunse Kingham.

— De ce?

— De ce? repetă el. De, probabil din cauză că este atât de expresivă şi pentru că-ţi vine diabolic de bine.

— Eu îmi închipuiam că acesta va fi un motiv mai mult ca să-ţi placă.

— Da, fără îndoială ar fi, răspunse Kingham, ar fi în cazul când eu te-aş putea privi cum aş privi un simplu spectacol, dacă m-aş uita la dumneata ca la ceva indiferent, dacă te-aş privi ca ceva ce trebuie văzut şi nimic altceva, cum ar fi de pildă un tablou. Dar dumneata nu-mi eşti indiferentă şi acest amănunt dumneata îl ştii şi vrei să mă torturezi anume. Cum se poate să-mi ceri să-mi placă ceva ce te face să fii diabolic de ispititoare şi astfel să-mi agraveze şi mai mult supliciul?

Se uita la ea cu priviri pline de ferocitate. Grace nu putea să suporte aceste priviri, nici să înfrunte focul ochilor lui strălucitori, întunecaţi şi expresivi, decât datorită unui efort. S-a apropiat de ea şi i-a pus amândouă mâinile pe umeri.

— Astăzi, a declarat el, vei deveni amanta mea.

Grace a clătinat din cap şi i-a răspuns cu un zâmbet capricios şi etern feminin.

— Da, vei deveni, repetă el şi mâinile i se încleştară şi mai strâns pe umerii ei.

— Nu, nu voi deveni, răspunse Grace şi începu să respire şuierător, căci mâinile lui începuseră să i se înfigă în carne.

— N-auzi ce-ţi spun: vei deveni.

Se priveau unul pe altul de aproape, ca doi duşmani. Inima lui Grace bătea cu violenţă.

„— La un moment dat mi-am închipuit că mă va sugruma", îi spunea ea Catherinei. Dar s-a ţinut bine şi a ieşit învingătoare.

Kingham şi-a retras mâinile de pe umerii ei şi s-a depărtat de ea. A traversat camera până de cealaltă parte şi, sprijinindu-se de canatul ferestrei, s-a uitat afară spre cerul cenuşiu, fără să spună nimic.

Grace s-a aşezat mulţumită şi uşurată pe canapea. Cu o mişcare provocatoare şi plină de seducţie, care de altfel se pierdu fără folos, deoarece Kingham sta indiferent, întors cu spatele spre ea, îşi ridică picioarele pe canapea şi le ascunse sub rochie. Îşi deschise poşeta şi scoase tabachera din care luă o ţigară şi o aprinse — toate aceste gesturi le făcea cu indiferenţă calculată. Încerca să-şi liniştească nervii, pentru a putea suporta un nou atac — îşi liniştea nervii şi probabil se gândea să-l supere cu indiferenţa atitudinii pe care o luase, după ce se va întoarce din nou spre ea.

Se aştepta ca scena violenţelor de adineauri să se repete, o dată cu invectivele obişnuite de până acum. Nu era însă pregătită să reziste noului fel de atac pe care de astă dată Kingham îl dezlănţui împotriva emoţiilor ei. Când, în sfârşit, Kingham se întoarse şi se apropie de ea, — terminase mai bine de jumătate ţigara, înainte de a întrerupe această lungă tăcere — îl văzu că plânge.

Kingham, după cum v-am spus, nu era deloc un comediant. Tot ce spunea că simte simţea cu adevărat şi sunt sigur că sentimentele lui erau sincere. Dar era o fire prea uşor simţitoare şi-i plăcea foarte mult să simtă. Într-o situaţie unde altul în locul lui ar fi căutat să se stăpânească, Kingham îşi dădea frâu liber emoţiilor sau şi le dezlănţuia mult mai violent şi mai îndelung. N-avea nevoie să facă apel nici la trucurile dervişilor, nici la dansuri, nici la ţipete, nici la sunetul tobelor, pentru a putea trece la o astfel de situaţie.

Acest proces se desfăşura în interiorul lui, datorită unei concentrări intense a voinţei asupra obiectului care reprezenta ura sau dragostea lui şi din care pentru el rezulta suferinţă sau plăcere. Se gândea la dragostele sau supărările lui, căutând să le atribuie o importanţă mult mai mare decât aveau cu adevărat, se gândea evocându-şi în minte viziuni corespunzătoare despre el însuşi — de nepermis extaz, când suferea chinuit de dorinţă, de scene de jigniri, umilinţe, revolte şi ură, când era supărat pe cineva, despre viaţa lui mizerabilă, când încerca să se compătimească pe sine însuşi — ca despre o fiinţă pe care nimeni n-o iubeşte şi care trăieşte în singurătate, uitată de toată lumea şi chiar trăgând să moară...

O practică îndelungată îi dădea posibilitatea de a exterioriza aceste emoţii, de a se menţine neîntrerupt în continuă fierbere şi pentru vreme îndelungată. În timpul scurt al celor câteva săptămâni cât îi făcuse curte, reuşi să se sugestioneze că interesul lui faţă de Grace este cea mai violentă pasiune şi că suferă îngrozitor din cauza refuzului ei — refuzul ei diabolic şi sadic — de a deveni amanta lui. De această suferinţă el se bucura dureros şi profund. Orgia îşi păstra toată savoarea şi el nu simţea deloc că ar fi ajuns la saturaţie.

Lacrimile lui de, acum erau rezultatul unui sentiment neaşteptat şi copleşitor de compătimire faţă de sine însuşi care urmă imediat după erupţia lui de violenţe. Îşi dădu seama că violenţele lui sunt fără efect, ar fi fost absurd să-şi închipuie că, brutalizând-o, bătând-o sau strângând-o de gât, va fi în stare s-o determine să-l accepte. Prin urmare făcu apel la deznădejde. El era un izolat, un dezmoştenit, nimeni nu se interesa de el, calităţile lui sufleteşti se iroseau în josnicie inutilă — preţioasele şi măreţele lui calităţi sufleteşti — şi pentru el nu era nici o scăpare, deoarece nebunia

aceasta era mai tare decât el. Era pierdut, cu desăvârşire pierdut.

Stând aşa în cadrul ferestrei, se gândi adânc la nenorocirile lui, până când situaţia i se păru că a devenit insuportabilă. Ochii i se umplură de lacrimi. Se simţea ca un copil, ca un copil care nu mai poate rezista şi se lăsă pradă deznădejdii şi durerii lui.

De pe obrazul lui se şterse orice urmă de animaţie şi chipul îi deveni ca masca unui mort, o mască a durerii. Cu barba lui roşcată şi obrazul palid şi delicat, semăna cu chipul chinuit al unui Christ mont sau în agonie, din zguduitoarele tablouri ale şcolii flamande.

Obrazul omului care se întoarse acum spre Grace Peddley era obrazul unui Christ mort. Acest obraz de Christ mort fusese abia adineauri obrazul unui Lucifer care ardea de viaţă şi de patimă şi fusese primejdios de ameninţător şi de frumos, dar se ferise din calea ei. Ochii care luciseră atât de vii erau acum aproape închişi şi împrumutau obrazului o expresie asemănătoare orbirii, iar dintre pleoapele pe jumătate închise scăpau încet şiroaiele lacrimilor.

La început obrazul acesta chinuit de suferinţă o miră şi o înspăimântă. Pe urmă spaima fu înlocuită imediat de milă pentru chipul acesta fără viaţă şi totuşi chinuit, în lungul căruia vedea scurgându-se lacrimile. Până acum nu i se întâmplase încă să vadă un bărbat plângând. Se simţi cutremurată de milă şi aducându-şi aminte că situaţia aceasta a fost provocată de ea simţi în acelaşi timp dorinţa irezistibilă de a se pocăi, de a se umili şi de a-i da o compensaţie. În acelaşi timp simţi o emoţie mult mai puternică, o emoţie care reprezenta mila şi pocăinţa în acelaşi timp, şi căreia aceste două sentimente îşi datorau strania lor intensitate. Aceasta era presimţirea că pentru ea, în toată lumea aceasta, singur Kingham este

bărbatul care poate avea importanţă. Emoţia aceasta era iubirea.

Fără să zică nimic, Kingham traversă camera şi se apropie de canapeaua pe care sta Grace, cu ţigara fumegând între degete, pe jumătate întinsă şi încremenită de mirare, ca o statuie a modernismului, apoi, aşezându-şi capul pe genunchii ei, continuă să plângă cu sughiţuri.

Vraja care o imobilizase pe Grace se destrămă. Se plecă spre el şi începu să-l mângâie pe creştetul capului. Gestul acesta îi aduse aminte de ţigara pe jumătate fumată, o aruncă în focul din cămin. Degetele începură să-i alunece în lungul cefei, pe gât, pe urechi şi spre obrajii care i se îngropaseră în poală.

— Iubitule, murmură ea, iubitul meu! Nu plânge. E îngrozitor să te văd plângând.

Pe urmă începu să plângă şi ea. Rămaseră multă vreme în starea aceasta, Kingham îngenunchiat şi cu obrazul sprijinit de genunchii ei, ea plecată asupra lui, cu o mână mângâindu-l pe creştet şi plângând împreună.

Gândurile şi simţămintele noastre sunt într-o strânsă interdependenţă. De fapt, ele nu sunt despărţite şi atât de deosebite unele de altele decât prin felul de a ne exprima, dar nu şi în realitate. Unii oameni sunt mult mai buni matematicieni atunci când sunt îndrăgostiţi decât atunci când nu sunt. Dar, în orice caz, emoţia dragostei condiţionează funcţiunea intelectului. Cu atât mai puternic influenţează celelalte emoţii, cum ar fi mila, curajul, ruşinea, teama de ridicol, emoţii pe care le însufleţeşte sau le diminuează, după cum e cazul. S-ar putea admite, ca regulă generală, că senzaţia unei puternice emoţii ne predispune în mod automat să simţim şi alte emoţii, oricât ar fi ele de nepotrivite cu emoţia iniţială. Astfel, bucuria ne poate predispune la milă şi ruşinea la revoltă. Revolta şi părerile de rău ne pot predispune la plăcerile senzuale. Certurile violente

se termină de multe ori cu actul dragostei şi de multe ori se încing orgii în imediata apropiere a mormintelor proaspăt deschise — orgii care, pentru un spectator indiferent, ar putea să pară deplasate, dar care în realitate de cele mai multe ori trebuie atribuite mai curând lipsei cinice de sentiment decât existenţei lui supraabundente. Mâhnirea crează o senzaţie de singurătate şi trezeşte în sufletul celor care o simt dorinţa de a fi consolaţi. În acelaşi timp, punându-şi toată personalitatea în comoţie, sufletul celui care suferă este extrem de susceptibil faţă de influenţele voluptăţii şi extrem de nepregătit, în starea aceasta de dezorganizare, pentru a putea fi supus obişnuitei stăpâniri de sine, astfel că, dacă apare consolatorul aşteptat, se întâmplă de multe ori (în cazul când condiţiile sexuale şi de vârstă sunt favorabile) ca simpatia să se transforme nu numai în dragoste simplă, ci chiar într-o dorinţă care se cere imediat satisfăcută. O astfel de transformare se întâmplă şi de astă dată. Lacrimile făcură loc sărutărilor care deveniră din ce în ce mai puţin tragice, mângâierilor şi îmbrăţişărilor. După acestea urmară languroase şi extatice tăceri, intermitente.

— Te iubesc, te iubesc, murmura Grace care rămase aproape înspăimântată de violenţa noilor ei emoţii, de intensitatea noilor şi sfâşietoarelor senzaţii, pe care le exprimau aceste vechi şi atât de des întrebuinţate cuvinte. — Te iubesc!

Iar Kingham o sărută şi pentru moment se lăsă pradă fericirii, fără rezervă sau comentariu interior, fără nici o umbră a gândurilor ce încep să te neliniştească după ce faptul este consumat şi care transformă prezentul în istorie — chiar în timpul cât el continuă să se desfăşoare şi care — criticând, apreciind, judecând şi condamnând — îi răpeşte toată savoarea actualităţii. Se simţea fericită, fără nici un fel de rezervă.

Veni şi clipa când trebuiră să se despartă.

— Trebuie să plec, zise Grace, şi oftă.

Dar Grace care plecă era cu totul altă femeie decât Grace cea care venise cu două ceasuri în urmă. Era o Grace plină de sentimentul veneraţiei şi al adoraţiei, o Grace umilită din cauza dragostei, o Grace pentru care dorinţa de a fi modernă, *grande dame,* dix-huitième siècle şi intelectual la modă, încetase cu totul de a mai avea importanţă. Aranjându-şi părul în faţa oglinzii, rămase mirată de incongruitatea şi genul ţipător şi deplasat al rochiei cu care era îmbrăcată. Înţelegea că dragostea ei pentru Kingham este ceva vast şi important, ceva cu adevărat sfânt, alături de dragostea aceasta, rochia ei cea nouă i se părea un costum de clown pe care l-ai îmbrăcat ca să intri într-o biserică. Ziua următoare îmbrăcă o rochie veche, pre-rodneyană, de muselină albă, cu picăţele negre, care nu era nici ţipătoare nici modernă şi nici excentrică. Îşi îmbrăcase sufletul, propriu-zis, pentru a fi în armonie' cu situaţia.

Dar Kimgham — care în timpul ceasurilor ce se scurseseră de la întâlnirea lor, avusese destulă vreme ca să otrăvească plăcerea amintirilor din ajun, cu tot veninul gândurilor ulterioare, descoperise o semnificaţie subtilă şi îngrozitoare pentru toate gesturile care în realitate erau inocente şi simple — o primi ca şi când nu şi-ar fi schimbat nici rochia nici felul de a gândi ci ar fi fost tot femeia al cărei rol ea îl juca de săptămâni întregi.

— Ia te uită, zise el deschizându-i uşa de la intrare, constat că nu-ţi ajunge ce a fost ieri.

Grace, care se aştepta să fie primită cu blânda şi adorabila duioşie din ajun, rămase dureros impresionată de brutalitatea cuvintelor lui, de răceala şi amărăciunea pe care o simţea în tonul cu care-i vorbea.

— Nu-mi ajunge, ce? întrebă ea şi privirile ochilor ei care străluceau triumfători se tulburară de spaimă, zâmbetul cu care apăruse în faţa lui se

şterse, imediat ce intră în cameră. Se uită la el speriată. Ce nu-mi ajunge?

Kingham începu să râdă violent, jignitor şi fără veselie şi cu un gest al mâinii îi arătă canapeaua. Concupiscenţa diabolică a lui Grace — acesta era principalul gând care-l preocupa, din clipa când o văzuse ultima dată.

În primul moment Grace nu fu în stare să înţeleagă ce vrea să spună. Acest aspect neaşteptat al dragostei lor se deosebea atât de mult de ceea ce-şi închipuise ea, încât nu putea câtuşi de puţin bănui că el ar fi astăzi fondul pe care se brodează gândurile lui Kingham. Apoi cu totul pe neaşteptate începu să i se limpezească în minte semnificaţia cuvintelor lui. Sângele îi sări în obraji.

— Kingham! protestă ea. (Kingham era exact unul dintre oamenii aceia cărora toată lumea li se adresează cu numele de familie. Restul nu reprezintă decât două iniţiale: J.G. Eu n-am ştiut niciodată ce fel de nume reprezintă. Cred că John George. Dar asta nu are nici o importanţă. El a fost întotdeauna Kingham, pur şi simplu). Kingham! Cum se poate să întrebuinţezi astfel de cuvinte?

— Cum se poate? repetă el în bătaie de joc. Mă mir şi eu cum de nu-mi pun o frunză de viţă pe gură, cum fac de fapt toţi oamenii cumsecade care nu vorbesc niciodată despre viciile lor. Poţi face tot ce pofteşti, dar nu vorbi niciodată despre ceea ce faci, asta se numeşte să fii om cumsecade şi respectabil. Dar, doamne sfinte, continuă el cu aceeaşi violenţă, eu îmi închipuiam că dumneata eşti mai presus de respectabilitate, întocmai cum eşti mai presus de bine şi de rău — sau mai prejos, după cum e cazul.

Grace, care venise convinsă că o va primi cu o sărutare şi cu vorbe bune, se depărta încet de el şi, după ce traversă camera, se aşeză pe canapea şi începu să plângă.

O clipă mai târziu Kingham se repezi la ea şi, cuprinzând-o în braţe, începu să-i sărute urmele lacrimilor de pe obraz. Nu scoase nici o vorbă, dar sărutările lui deveneau din ce în ce mai pasionate. La început ea întoarse capul, dar pe urmă se lăsă în voia lui. Pentru un timp se simţi fericită. Uită cuvintele grele pe care i le spusese sau chiar dacă îşi mai aducea aminte de ele, le considera drept cuvinte pe care le proferase în timpul unui vis chinuitor — din greşeală, mai bine zis, nu cu intenţie şi nici în mod serios.

Începuse să se simtă aproape complet liniştită, când Kingham sări în picioare, se desprinse cu brutalitate din îmbrăţişarea ei şi începu să alerge de colo până colo prin cameră, trecându-şi mâinile prin păr.

— Ce îngrozitoare situaţie, să ştii că ai un viciu, începu el. Ceva pe care-l duci întotdeauna cu tine, dar despre care ştii că nu eşti tu însuţi. Ceva care este mai tare decât tine, ceva la care ai vrea să te împotriveşti, să-l înfrângi, dar nu eşti în stare. Un viciu, un viciu! Părea vrăjit de cuvântul acesta, parcă ar fi devenit centrul universului său. E îngrozitor! Suntem stăpâniţi de puterea demonilor, aceasta este meteahna noastră! Purtăm cu toţii în noi demonii noştri, care sunt viciile de care suferim, şi aceştia sunt mai tari decât noi. Ne îngenunchează şi ne stăpânesc, e îngrozitor. Se cutremură de dezgust. E îngrozitor să te simţi asasinat de propriile tale vicii. Demonul care te asasinează spiritual îţi sufocă sufletul, strivindu-ţi-l cu carnea catifelată şi caldă a trupului. Demonul din mine te întrebuinţează pe dumneata ca mijloc de asasinare, iar demonul din dumneata mă întrebuinţează pe mine. Viciile noastre uneltesc împotriva noastră, aceasta este uneltire şi prin ea se pune la cale un asasinat.

Când ajunse la aceste cuvinte, Grace se simţea atât de nenorocită, cum nu se simţise încă niciodată în viaţa ei de până acum. (Şi totuşi, dacă

Rodney i-ar fi spus acelaşi lucru, dar cu totul altfel — cum ar fi de pildă făcându-i complimente în legătură cu temperamentul ei — poate acum două luni ar fi fost încântată de cuvintele lui).

— Bine, dar ştii că eu te iubesc, *ştii,* acestea fură cuvintele pe care se simţi în stare să le spună. — Ce te determină să-mi spui astfel de vorbe, când ştii?

Kingham începu să râdă.

— O, ştiu, răspunse el, ştiu chiar prea bine. Ştiu ce înţeleg femeile din categoria dumitale sub cuvântul „iubire".

— Bine, dar eu nu sunt o femeie ca... Grace ezită — „ca mine" ar fi fost o expresie lipsită de sens, deci continuă... ca acelea.

— Nu eşti o femeie aşa cum eşti? întrebă Kingham în bătaie de joc.

— Nu sunt o femeie dintre acelea care-ţi închipui dumneata, stărui Grace, luată de vârtejul cuvintelor. Nu sunt o proastă, nu sunt frivolă şi toate celelalte. Crede-mă. (Timpul lunilor petrecute cu Rodney i se părea ca un vis, dar cu toate acestea îl trăise aievea. Ori pe timpul acela era şampanie adevărată, sandvişuri şi ceva mai mult decât simple conversaţii ştiinţifice...). În orice caz, astăzi nu sunt aşa. Sunt cu totul altfel, nu eşti în stare să înţelegi atâta lucru? Sunt complet alta. Din cauză că eu te iubesc, te iubesc, te iubesc!

Oricare altul în locul lui s-ar fi lăsat convins, cel puţin pentru moment, i-ar fi cerut iertare, ar fi sărutat-o şi s-ar fi împăcat. Pentru Kingham însă un astfel de gest ar fi fost prea uşor şi prea banal din punct de vedere emotiv. Rămase prin urmare impasibil.

— Ştiu, răspunse el şi în timp ce vorbea întoarse privirea ca să nu vadă chipul ei impresionant şi plin de suferinţă, să nu-i vadă ochii cenuşii cu pupilele dilatate, care se ridicaseră spre el miraţi şi îngroziţi, privindu-l rugător şi supuşi.

Tot aşa şi eu. Demonul tău mă iubeşte. Demonul meu te iubeşte.

— Nu se poate, protestă Grace cu glasul stins. De ce?...

— Te iubeşte cu violenţă şi în mod irezistibil, continuă el cu glasul ridicat, aproape ţipând. Spunând aceste cuvinte, se întoarse brusc şi se repezi la ea, aproape furios. Înţelegi ce înseamnă aşa ceva, continuă el strângând-o în braţe, în timp ce ea se zbătea fără putere, ştii ce înseamnă să iubeşti, nu o persoană anume şi nici trupul ei, ci numai o parte dintr-însul — din toată puterea fiinţei? Îţi dai seama ce este când demonul viciului îşi concentrează toată dorinţa asupra unui singur punct şi cu atâta inexorabilă intensitate încât începi să nu mai vezi altceva decât o parte din ceafă, un muşchi pectoral, un genunchi, o mână? De pildă, mâna aceasta. (Îi ridică mâna şi o apropie de obraz). Dar nici mâna aceasta în întregime, continuă el. Numai muşchiul degetului mare, acest aşternut de carne, despărţit de restul palmei prin linia vieţii, nimic altceva decât acest aşternut moale, elastic şi rezistent.

Începu să-i sărute palma mâinii.

— Nu, te rog, lasă-mă! protestă Grace şi încearcă să-şi elibereze mâna.

Dar Kingham o ţinea strâns şi continuă să-i sărute proeminenţa muşchiului de la degetul mare, cu stăruinţă şi mereu, fără să asculte vorbele ei. Din când în când apuca între dinţi această rotunjime de carne şi o muşca, la început uşor, pe urmă din ce în ce mai tare, până când durerea devenea aproape insuportabilă şi Grace ţipa de durere, ca pe urmă să înceapă să o sărute din nou, uşor şi înduioşat, ca şi când ar fi vrut să-i ceară iertare pentru durerea pe care i-a pricinuit-o şi să i-o şteargă. Grace încetă să se mai zbată şi-şi lăsă mâna în voia lui, ca să facă ce vrea cu ea. Şi încetul cu încetul acest gest nebunesc de dragoste demoniacă începu să trezească într-însa o senzaţie

de voluptate specială, mai ales în porţiunea aceasta asupra căreia era concentrat. Toată facultatea ei de a simţi plăcere părea că i se adunase în palma mâinii stângi. Până şi durerea crescândă pe care i-o pricinuiau dinţii lui, când începeau să se strângă, i se părea plăcută. Se lăsă deci în voia lui, dar în acelaşi timp începea să-şi dea seama că această plăcere ascunde ceva ruşinos şi chiar îngrozitor. Ceea ce ar fi putut să fie frumos, plăcut şi simplu, fusese transformat într-un act dureros, complicat, urât şi obscur. Kingham se putea felicita că reuşise să creeze o situaţie plină de posibilităţi emoţionale, cât se poate de promiţătoare.

Am stăruit asupra reconstituirii acestei scene, din cauză că este caracteristică şi tipică în aventura lor. În străduinţa lui de a descoperi emoţii stranii şi dureroase, Kingham era de o ingenuitate perversă, nu scăpa niciodată ocazia pentru găsirea unui pretext cu ajutorul căruia să poată complica o problemă simplă şi să desfigureze ceea ce era natural. Marea lui posibilitate era însuşi diabolismul lui Grace. Orb cum numai Kingham era în stare să fie, faţă de tot ce-i dovedea contrariul afirmaţiilor lui, continua s-o considere pe Grace drept un vampir frivol şi un monstru de cruzime al viciului. Vampirismul şi viciul ei erau tocmai calităţile care îl atrăgeau, dacă l-ar fi putut convinge că ea este în realitate o femeie simplă, inocentă şi copilăroasă, că „diabolica ei concupiscenţă" nu este de fapt altceva decât o nenorocită şi abjectă adoraţie pentru el, ar fi încetat imediat să se mai intereseze de ea. Rugăminţile însemnau pentru el tot atât de puţin ca şi dovezile evidente. Dacă se întâmpla ca Grace să protesteze cu prea multă violenţă, Kingham aducea numaidecât vorba despre aventura ei cu Rodney. Ce altceva fusese aceasta decât viciu, cât se poate de simplu şi fără înconjur? Nu spusese ea însăşi că pe omul acesta nu l-a iubit? Înfrântă şi deznădăjduită Grace trebuia să recunoască imediat

că pe atunci a fost stupidă şi frivolă, o descreierată, dar acum această situaţie s-a terminat definitiv. Totul s-a schimbat şi până şi ea este astăzi altă femeie. Din cauză că-l iubea. La aceste afirmaţii ale ei Kingham îi răspundea cu o dizertaţie de înflăcărată elocvenţă asupra ororilor viciului, până când la urmă Grace începea să plângă.

Diabolismul ei era întotdeauna pretextul cronic şi permanent pentru astfel de scene, dar Kingham era un spirit inventiv şi găsea şi alte motive. Constatând — căci era dotat cu un spirit acut de observaţie de câte ori prefera să nu facă pe orbul cu intenţie — cu cine are de-a face, Kingham îşi dădu imediat seama de natura vagă şi accidentală a ideilor, convingerilor, principiilor şi părerilor ei. Înţelese, de pildă, că ceea ce credea ea despre muzică nu era altceva decât expresia desfigurată şi fragmentară a părerilor mele, că părerile ei despre artă erau cele ale lui Rodney dar cu totul încurcate, că toate convingerile ei filozofice şi literare nu sunt altceva decât ce ar fi un rac pe jumătate opărit — nisipuri călătoare — pe jumătate ale lui Rodney, pe jumătate chiar ale lui. Dându-şi seama de aceste amănunte, îşi bătea joc de ipocrizia ei intelectuală şi de snobismul ei. Găsea o mulţime de ocazii ca să o poată jigni şi umili.

Altă dată o acuză de nesinceritate şi prefăcătorie josnică, din cauză că nu-i mărturisea lui Peddley făţiş infidelitatea comisă faţă de el.

— Nu pot să-l fac să se simtă nenorocit, fără nici un motiv, protesta Grace.

Kingham începea să râdă în bătaie de joc.

— Mult te interesează pe dumneata fericirea cuiva, şi mai ales a lui, spunea el. Adevărul este că vrei să profiţi la maxim de pe urma ambelor situaţii — de pe urma respectabilităţii, dar în acelaşi timp şi de pe urma viciului. Dar, în orice caz, fără să faci apel la sinceritate. Şi acesta este

un caz cu frunza de viţă, greşit plasată, cum se întâmplă întotdeauna.

Urma apoi o scenă îngrozitoare, o serie întreagă de scene îngrozitoare, din cauză că Grace nu voia să aibă un copil cu el.

— Aceasta e singura noastră scuză, zbiera el, singurul amănunt care ar putea justifica purtarea noastră — dar dumneata nu vrei să auzi de el. Cred că asta este ceea ce se numeşte viciu, pentru plăcerea viciului? Doctrina estetică necontaminată, nu-i aşa?

Altă dată era de o solicitudine neobişnuită faţă de starea copiilor ei şi-i reproşa că este o mamă rea şi neglijentă.

— Ştii foarte bine că aceste afirmaţii sunt adevărate, spunea ea Catherinei pe un ton plin de remuşcări. E adevărat, eu nu mă ocup destul de ei.

O invită pe Catherina să se ducă împreună cu ea şi cei doi copii mai mici la Grădina Zoologică, chiar a doua zi după-amiază. De deasupra capetelor micului Pat şi Mittie, în timp ce treceau printre cuştile elefanţilor şi maimuţelor, printre urşi şi papagali, Grace începu să-i povestească despre dragostea şi nenorocirile ei. Din când în când Pat sau Mittie îi întrerupeau efuziunile cu câte o întrebare.

„— Mămică, de ce înoată peştii?" sau:

„— Tu cum faci broaştele ţestoase?"

— Ştii foarte bine că pentru mine eşti o mare mângâiere, îi spunea ea Catherinei, când se despărţiră. Nu ştiu ce-aş face dacă nu te-aş avea pe dumneata.

Data viitoare când veni la noi, aduse Catherinei un mic dar, de astă dată nu un pufuleţ de pudră, nici mănuşi, nici panglici, ci un volum de Dostoievschi: *Amintiri din casa Morţilor.*

— Va trebui să-l citeşti, stărui Grace. Trebuie să-l citeşti. E îngrozitor de adevărat.

Viaţa pe care o ducea Grace acum era o existenţă presărată aproape continuu de nenorociri.

Zic „aproape continuu", căci erau şi momente când Kingham părea sătul de emoţii violente, de suferinţe şi dorinţa de a face pe alţii să sufere, momente când era plin de duioşie şi de farmec. Pentru aceste clipe rare şi scurte Grace îi era extrem de recunoscătoare. Dragostea ei, pe care probabil o purtare constant brutală ar fi reuşit la urma urmelor să o zdrobească şi să o înlăture, înflorea din nou, datorită acestor clipe de bunătate ocazională, ca să devină adoraţie pasionată. De fiecare dată spera şi era aproape convinsă că fericirea ei va fi permanentă. Înarmată cu un volum din Aforismele Selecţionate ale lui Nitsche sau cu un Leopardi portativ, cu reproduceri după *Desastres de la Guerra* de Goya, venea la Catherina să-i spună cât este de fericită, de încântător şi adorabil de fericită. Aproape îi venea să creadă că de astă dată fericirea ei va dura pentru totdeauna. Aproape, dar niciodată nu era convinsă. De fiecare dată mai rămânea o îndoială, o teamă tainică şi dureroasă, neexprimată. Şi de fiecare dată îndoiala era justificată şi teama se dovedea că este pe deplin întemeiată. După două sau trei zile de vacanţă ce şi le acorda după orgiile lui emoţionale — două sau trei zile de linişte şi bunătate — Kingham apărea în faţa ei rânjind, cu chipul întunecat şi cu privirile arzând de flacăra reproşurilor. Grace se uita la el şi inima începea să-i bată neregulat şi cu violenţă, spaima de ceea ce va urma o făcea aproape să leşine. Uneori izbucnea numaidecât. Altă dată — şi astfel de cazuri erau mult mai grave — o ţinea într-o chinuitoare aşteptare, care putea dura ceasuri sau chiar zile întregi, şi sta îmbufnat, adâncit într-o tăcere întunecată şi refuzând să răspundă la întrebările doamnei Grace care stăruia să-i spună ce s-a întâmplat. Dacă se întâmpla ca în astfel de împrejurări să se apropie de el şi să-l sărute sau să-l mângâie, o da cu violenţă la o parte.

Motivele pe care le invoca pentru justificarea acestor cazuri de furtună venită din senin erau foarte variate. Una dintre perioadele fericirii lor se termină cu reproşurile pe care i le făcea din cauză că fusese prea duioasă (prea diabolic de concupiscentă) în timpul actului lor de dragoste. Altă dată din cauză că ea declarase — cu două zile înainte de a se decide el să-i facă reproşuri — că-i plac eseurile critice ale lui Drayden (un specimen de zăpăceală şi prefăcătorie fără pereche spunea el). Şi asta numai din cauză că este la modă să admiri pe scriitorii aceştia clasici care sunt stupizi şi plictisitori. Simplă ipocrizie, nimic altceva. Şi aşa mai departe). Altă dată se înfurie din cauză că ea ceruse să ia o maşină până la Hampton Court. Este adevărat că ea-i propusese să plătească singură şoferul. Totuşi, când sosi momentul să plătească maşina, se simţi obligat de simpla decenţă masculină să-şi scoată portofelul. Trecu printr-o clipă chinuitoare, închipuindu-şi că ea va accepta să-i plătească această cursă. Dar se răzbună pentru clipa aceasta de spaimă, acuzând-o de extravaganţe stupide şi necumpătate.

— Oamenii care s-au născut în bogăţie, spunea el, au ceva extraordinar de grosolan, ceva care dovedeşte că sunt groşi de obraz. Auzi ce idee, să arunci două lire pentru un simplu capriciu prostesc, când sunt sute de mii de oameni care n-au de lucru şi se zbat în sărăcie sau aproape mor de foame, cu ajutorul pe care-l primesc de la Stat.

Ce idee!

Grace — care îi propusese această excursie din cauză că Hampton Court i se părea locul cel mai romantic posibil şi pentru că i se părea adorabil să fie în doi şi să stea alături ca îndrăgostiţii pe cheiul Long Walter, în adâncitura ferestrelor, în faţa oglinzilor vechi şi cenuşii sau a triumfătoarelor pânze de Mantegna — rămase consternată când văzu că realitatea se deosebeşte atâtde dureros de visurile pe care şi le făcuse ea. În

acelaşi timp pierdea o nouă ocazie de a putea fi fericită. Nu era de mirare că Grace arăta obosită şi suferindă. Era mai palidă decât înainte de asta şi mult mai slabă. Încadraţi în cearcănele negre pe care i le pricinuia oboseala, ochii ei păreau mai mari şi de un cenuşiu mai palid. Obrazul ei mai era şi acum un obraz de fetiţă simpatică şi urâţică — dar al unei fetiţe îngrozitor de chinuite, copleşite de nenorocire şi resemnare.

Văzând-o atât de resemnată în nenorocirea ei, Catherina începu să-şi piardă răbdarea.

— Nimeni nu trebuie să se împace cu o astfel de resemnare, protestă ea. În orice caz, astăzi nu se mai poate admite aşa ceva. Noi' am trecut de mult de epoca Răbdătoarei Griselda.

Dar nenorocirea era că Grace nu trecuse încă dincolo de această epocă. Iubea cu o supunere oarbă. Astfel, când Catherina stărui şi o imploră să rupă orice legături cu Kingham, ea se mulţumi să clatine din cap.

— Bine, dar nu vezi cât eşti de nenorocită, zise Catherina.

— Nu mai e nevoie să-mi aduci aminte de asta, răspunse Grace şi lacrimile începură să-i curgă în lungul obrajilor. Crezi că eu nu-mi dau seama de situaţia în care mă găsesc?

— Atunci de ce nu-l părăseşti? Ce te mai leagă de el?

— Pentru că nu pot. Apoi, după ce plânse câteva minute, continuă pe un ton care din când în când se îneca în sughiţuri: Îmi face impresia că aş avea un demon în mine, care mă duce împotriva voinţei mele. Un fel de demon întunecat. Începuse să vorbească în termenii lui Kingham până şi despre ea însăşi. Situaţia ei părea fără posibilitate de îndreptare.

În vara acelui an, eu şi Catherina am plecat în Italia, pe malul mării. La poala uriaşului munte de

calcar ce răsare pe neaşteptate din apele Pontului, întocmai ca muntele Paradisului, şi din câmpiile Mediteranei, făceam băi de mare, ne tăvăleam şi ne bucuram de lumina dătătoare de viaţă. Aici, pe coastele acestui munte îşi avusese odinioară sediul încântătoarea Circe. Circeus Mons — Monte Circeo, magia numelui ei se păstrase, dăinuind prin epoca romană, până în zilele noastre. În golfurile de la picioarele muntelui se găsesc ruinele rămase din vilele imperiale şi dacă faci o plimbare spre coastele din apus dai peste rămăşiţele unui port roman, în imediata apropiere a iazurilor de peşte ale lui Lucullus, care par nişte ochi larg deschişi în mijlocul câmpiei, îndreptaţi spre cer. În zori, înainte ca soarele să poată umple toate colţurile de pâcla umedă şi tremurătoare şi de razele lui orbitoare de lumină, în zori şi tot aşa şi seara, când aerul se limpezeşte din nou şi culorile şi formele din depărtări devin vizibile, liniile unui munte apar departe, dincolo de golful albastru de la Terracina, o căciulă de munte pe care se vede o pană nemişcată de fum: Vezuviul. Într-o dimineaţă, înainte de a se lumina de ziuă, ne-am urcat pe vârful muntelui Circe şi am văzut Vezuviul spre miazăzi, pe deasupra apelor palide ale mării şi spre miazănoapte, dincolo de apele verzi ale smârcurilor, dincolo de munţii întunecaţi de chiparoşi ai Albarnilor, Sfântul Petru, uriaşul dom simbolic al universului, strălucind în fundul ceţurilor zării.

Am stat la Monte Circeo mai bine de două luni, tocmai de ajuns pentru a ne înnegri ca nişte indieni şi pentru a uita sau cel puţin pentru a nu ne mai interesa de restul lumii. Nu citeam ziare şi-i descurajasem pe toţi cei ce se interesau de noi, nerăspunzându-le la scrisorile pe care aproape nici nu le mai citeam, cu un cuvânt, trăiam viaţă de sălbatici, în lumina soarelui, pe malul unei mări cu ape calde. Prietenii şi cunoştinţele noastre ar fi putut să moară, Anglia putea fi lovită de un război,

de ciumă sau de foamete, toate cărţile, tablourile şi muzica puteau fi distruse complet şi fără nădejdea de a mai fi înlocuite — cred că aici, la Monte Circeo unde eram noi, nu ne-ar fi părut rău nici cât ne-ar fi părut după un muc de ţigară.

Dar a sosit şi timpul când în sfârşit trebui să ne întoarcem la Londra, ca să fac rost de ceva parale. Am îmbrăcat hainele de care trupurile noastre se dezobişnuiseră, ne-am strâns picioarele — care se bucuraseră un timp îndelungat de libertatea pe care le-o dădeau sandalele — în cătuşele pantofilor, am luat omnibusul până la Terracina şi ne-am urcat în tren.

— Ei, zic eu după ce am reuşit să ne strecurăm în cele două locuri libere ale compartimentului pe care un grup de napolitani, de impozante proporţii, îl făceau să pară foarte redus, ne întoarcem din nou spre civilizaţie.

Catherina oftă şi se uită pe fereastră spre muntele vrăjitoarei care părea că-i face semne pe deasupra câmpiei.

— Cred că putem fi scuzaţi, zise ea, când comitem o mică greşeală, închipuindu-ne că ne întoarcem în infern.

A fost o călătorie îngrozitoare. Compartimentul era supraâncărcat cu napolitanii fabulos de graşi, era cald, tunelurile urmau unul după altul şi fumul locomotivei era neobişnuit de negru şi asfixiant. Dar la nemulţumirile noastre fizice se mai adăuga şi o nelinişte morală. Câţi bani vom mai găsi la bancă, după ce vom ajunge acasă? Ce facturi ne aşteaptă pentru a fi achitate? Voi reuşi oare să-mi sfârşesc cartea despre Mozart până la Crăciun, aşa cum am făgăduit editorului? În ce stare o voi găsi pe sora mea bolnavă? Nu va trebui oare să mă duc şi pe la dentist? Ce va trebui să facem, pentru a-i împăca pe cei care ne-au scris şi nu le-am răspuns niciodată? Strâns între napolitanii din compartiment, îmi puneam pe rând aceste întrebări. Uitându-mă la Catherina, văzui

după expresia obrazului ei că este preocupată de aceleaşi probleme. Eram amândoi exact ca Adam şi Eva, după ce porţile raiului s-au închis în urma lor.

La Genova napolitanii coborâră din compartiment şi locul lor îl luară alţi călători, de proporţii mai convenabile. Presiunea din compartiment părea că a mai cedat. Aşa că am putut ocupa două locuri unul lângă altul. Conversaţia devenise din nou posibilă.

— M-am gândit tot drumul până acum ce s-o fi întâmplat în timpul absenţei noastre cu biata Grace. Uite ce, mi se pare că ar fi *trebuit* să-i scriu. Şi se uită la mine cu o privire în care văzui un amestec de vină conştientă cu un fel de reproş.

— La urma urmelor, răspunsei eu mai mult privirii pe care mi-o adresa decât cuvintelor ei, eu nu port nici o vină că tu ai fost prea leneşă ca să-i răspunzi. Nu-i aşa?

— Dimpotrivă, răspunse Catherina, tu eşti tot atât de vinovat ca şi mine. Ar fi trebuit să-mi aduci aminte să-i scriu. Ar fi trebuit să stăruieşti. În loc de asta, tu mi-ai dat un prost exemplu şi mi-ai încurajat trândăvia.

— Cu femeile nu se poate discuta, am răspuns eu, ridicând din umeri.

— Pentru că femeile au aproape întotdeauna dreptate, ripostă Catherina. Dar nu e vorba de asta. Chestiunea care interesează este biata Grace. Ce crezi că i s-a putut întâmpla? Şi afurisitul acela de Kingham — ce o mai fi pus la cale? Ar fi fost mai bine să-i scriu.

E adevărat că în timpul cât am stat la Monte Circeo am vorbit adeseori despre Grace şi despre Kingham. Dar acolo, sub soarele acela care anihila orice altă preocupare, în mijlocul măreţelor frumuseţi — care pentru ochii unui om de la miazănoapte par aproape ireale — ale acestui peisaj mitologic, ni se păreau atât de depărtaţi şi de lipsiţi de importanţă ca toate şi toţi care au avut

vreun rol în viaţa anterioară. Grace suferea. Teoretic ştiam şi noi, dar din punct de vedere practic, ca să întrebuinţez această expresie, nu ştiam nimic — nici personal şi nici nu ne puteam da seama de această suferinţă, datorită simpatiei. În lumina soarelui ar fi fost greu să ne gândim la altceva, afară de propria noastră mulţumire. Când expui la soare trupul unui om de la miazănoapte, sufletul dintr-însul parcă se evaporă. Clocotul vieţii fizice care se operează într-însul elimină viaţa spirituală. Trupul trebuie să se obişnuiască cu viaţa şi lumina, înainte ca sufletul să se poată condensa din nou, în vederea unei existenţe active. Când la Monte Circeo începeam să vorbim despre Grace, noi eram o pereche de oameni ale căror trupuri expuse la soare păreau aproape lipsite de suflet. Hainele, ghetele şi îngrozitorul supliciu pe care ni-l pricinuia drumul acesta cu trenul ne daseră sufletul înapoi. Începurăm să vorbim despre Grace cu o simpatie renăscută şi făceam tot felul de deducţii în legătură cu soarta ei.

— Mi se pare că dintr-un anumit punct de vedere noi am fi răspunzători pentru ea, declară Catherina. O, cât de mulţumită aş fi acum dacă i-aş fi scris. Dar de ce oare nu mi-a scris ea?

Îi oferii o posibilitate liniştitoare:

— Probabil în timpul acesta nici n-a mai fost în contact cu Kingham, zisei eu. O fi plecat în străinătate, împreună cu Peddley şi copiii, cum face de obicei. La sosirea noastră acasă poate vom constata că totul s-a terminat.

— Cine ştie, răspunse Catherina...

Ne fu dat să aflăm adevărul, sau cel puţin o parte din acest adevăr, mult mai curând decât ne-am fi gândit. Primul om pe care-l văzui pe peronul gării, când trenul se opri la Modena, fu John Peddley.

Se oprise pe platforma peronului, la vreo doisprezece metri depărtare şi examina cu ochii, care-i alergau în toate părţile, chipurile călătorilor

care coborau din tren. Privirile lui erau pătrunzătoare, repezi şi sigure. Putea ţine locul unui poliţist postat aici la frontieră, pentru a împiedica evadarea unui criminal. Presimţeai că nici un pungaş, nici un escroc cu înfăţişare de gentilom, oricât de şiret ar fi fost, n-ar fi putut nădăjdui să scape neobservat de ochii acestui vânător căruia nu-i putea scăpa nimic. Gândul acesta şi convingerea că orice încercare ar fi inutilă îmi domoli imediat primul îndemn de a o rupe la fugă — cu intenţia de a ieşi din gară, de a pleca oriunde — de a mă ascunde în vagonul de bagaje, în cabina de toaletă sau sub vreo canapea. Ar fi fost inutil, deoarece cauza mea era în orice caz pierdută. Nu exista nici o scăpare. Mai curând sau mai târziu, indiferent de ceea ce voi face acum imediat, tot va trebui să mă prezint la oficiul vamal, iar aici va pune mâna pe mine în mod inexorabil. Mersul trenului indica o oprire de două ceasuri şi jumătate.

— Va trebui să trecem şi prin asta, suflai eu Catherinei, în timp ce îi ajutam să coboare scara vagonului.

Se uită în partea unde mă uitam eu şi dădu cu ochii de primejdia ce ne ameninţa.

— Doamne, fie-ţi milă de noi, oftă ea pe un ton de pietate cu totul neobişnuită. Pe urmă adăugă: probabil asta înseamnă că e şi Grace cu el. Mă duc să-l întreb.

— Mai bine vezi-ţi de treabă, intervenii eu, cu gândul că poate totuşi vom reuşi să ne strecurăm pe lângă el, fără să ne bage de seamă. Te rog, mai bine renunţă.

În clipa aceasta însă Peddley se întoarse spre noi şi ne văzu imediat. Obrazul lui larg şi ars de soare se lumină de plăcere, se repezi într-un suflet spre noi.

Cele două ceasuri şi jumătate, petrecute la Modena în tovărăşia lui John Peddley, îmi confirmă un fapt foarte ciudat, despre care până

acuma n-avusesem cunoştinţă decât în mod vag şi neprecis: anume că omul se poate interesa profund şi cu toată simpatia de sentimentele persoanelor ale căror gânduri şi păreri — cu un cuvânt toate produsele lor intelectuale — ne sunt absolut indiferente sau chiar ne plictisesc şi ni se par respingătoare. Citim autobiografia lui Alfieri şi amintirile lui Benjamin Robert Haydon şi le citim chiar cu interes plin de pasiune. Dar tragediile prin care a trecut Alfieri şi descrierile istorice pe care ni le face Haydon, toate problemele care pentru oamenii aceştia erau un fel de justificare a pretenţiei lor de a atrage atenţia lumii, au încetat să existe în realitate, din punctul nostru de vedere. Din punct de vedere intelectual şi artistic aceşti oameni sunt mai mult decât morţi pe jumătate. Din punct de vedere emotiv însă ei continuă să trăiască.

Mutandis mutandis, era aceeaşi situaţie şi cu John Peddley. Până acum eu nu-l cunoscusem decât în calitate de povestitor al unor fapte şi exponent al diverselor teorii — cu un cuvânt îl cunoscusem ca intelect şi ca unul dintre cei mai puţin interesanţi indivizi care au existat vreodată. Nu l-am cunoscut decât în rolul, aşa zicând, de conferenţiar public şi neostenit în salonul de fumat al cluburilor şi la mesele de restaurant. Niciodată n-am avut ocazia să arunc o privire cât de fugară asupra vieţii lui intime. Nu era ceva de mirare, căci după cum v-am spus mai înainte, de obicei şi atunci când situaţia se desfăşura în mod normal, Peddley n-avea o viaţă mai intimă care să fie cu ceva mai complicată decât viaţa lui fizică. Sentimentele lui faţă de majoritatea semenilor săi erau simple emoţii de vânător: plăcerea pe care i-o pricinuia clipa când putea pune mâna pe câte o victimă, căreia să-i poată vorbi până când o va da gata, regretul şi o uşoară nemulţumire, când se întâmpla ca această victimă să găsească un mijloc de a se salva. Faţă de soţia lui simţea aceleaşi

dorinţe ca orice om robust şi sănătos, în floarea vârstei, dublată de o afecţiune reală, dar lipsită aproape complet de imaginaţie şi care nu era altceva decât rezultatul obişnuinţei. Era un fel de afecţiune care lua prea uşor atât importanţa ei însăşi, cât şi obiectul asupra căruia se concentra, în cazul de faţă Grace, şi pe care-l considera drept ceva sigur şi de la sine înţeles. În felul său, Peddley îşi iubea soţia şi nici prin minte nu i-ar fi trecut să se îndoiască de sentimentele ei faţă de el, i se părea ceva firesc şi inevitabil, cum ar fi de pildă să aibă copii şi să-i iubească, să aibă un cămin şi slugi, şi seara să se întoarcă de la birou acasă, unde-l aşteaptă cu masa întinsă. Ceva atât de inevitabil încât aproape nu mai era nevoie să vorbească sau să se gândească la aşa ceva, firesc, ca ceva de la sine înţeles pentru toată lumea, cum ar fi de pildă să ai un cont creditor la bancă.

Îmi închipuiam că ar fi peste putinţă ca Peddley să aibă şi o viaţă intimă, dar m-am înşelat. Nu prevăzusem eventualitatea unei lovituri destul de violente, care să-l trezească din starea de indiferenţă şi să-l determine să-şi pună anumite întrebări, o zguduitură destul de puternică pentru a dărâma confortabilul edificiu al vieţii lui cotidiene pe care o considera drept ceva evident şi de la sine înţeles. Zguduitura aceasta se vede că o primise acum. Acest Peddley, care se apropia acum grăbit de noi, era unul nou şi cu totul necunoscut.

— Sunt atât de mulţumit, extrem de mulţumit că vă pot vedea, zise el în timp ce se apropia de noi. Extraordinar de mulţumit, vă rog să mă credeţi.

Niciodată nu-mi strânsese mâna cu atâta efuziune, cum făcu de astă dată. Tot aşa nici Catherina, după cât puteam constata din strâmbătura pe care o făcu, în clipa când îşi simţi degetele strivite de cordialitatea lui excesivă.

— Dumneata eşti exact omul pe care ţineam foarte mult să-l întâlnesc, continuă el întorcându-

se spre mine. Se opri şi luă în mână două dintre geamantanele noastre. Haideţi să dăm fuga până la vamă, adăugă el. Pe urmă, după ce vom termina cu formalităţile acestea plicticoase, vom sta puţin de vorbă.

Ne luarăm după el. Întorcându-mă spre Catherina, făcui o strâmbătură. Perspectiva de a sta „puţin de vorbă" mă îngrozea. Catherina îmi răspunse cu o privire plină de înţelegere şi grăbi pasul, ca să-l poată ajunge pe Peddley care înainta cu toată energia.

— Grace este cu dumneata? întrebă ea.

Peddley se opri, în fiecare din mâini cu câte un geamantan:

— De, răspunse el încet şi cu sfială, ca şi când ar fi putut să aibă îndoieli metafizice în legătură cu răspunsul precis pe care trebuia să-l dea la această întrebare, de... ca să-ţi spun adevărul, în realitate nu este cu mine.

Îţi făcea impresia că el discută despre problema prezenţei reale.

Ca şi când n-ar fi fost dispus să mai discute această chestiune, se întoarse şi-şi continuă drumul spre oficiul vămii, lăsând fără răspuns întrebarea a doua a Catherinei:

— O vom găsi la Londra, la întoarcerea noastră?

Când începurăm „să stăm de vorbă", văzui că este cu totul altceva decât ceea ce crezusem eu la început.

— Crezi că soţia dumitale s-ar supăra, îmi şopti Peddley, după ce terminarăm cu formalităţile vamale şi ne îndreptarăm spre restaurantul gării, dacă am sta puţin de vorbă între patru ochi?

Îl asigurai că nu s-ar supăra deloc şi suflai o vorbă Catherinei care-mi răspunse cu o privire rapidă şi semnificativă, apoi se uită la amândoi şi începu să râdă:

— Hai plecaţi şi vorbiţi despre prostiile ce vă interesează, zise ea. În timpul acesta eu voi începe

să mănânc.

Am ieşit împreună pe peron. Începuse o ploaie torenţială, cum se întâmplă numai la munte. Ploaia bătea cu putere în acoperişul de sticlă al gării, umplând cuprinsul de un murmur întărâtat şi continuu, ne plimbam ca prin mijlocul unei tobe uriaşe, pe burduful căreia ciocăneau degete nenumărate. La fiecare capăt al peronului acoperit al gării, siluetele munţilor se vedeau tulburi, prin perdelele albe ale ploii purtate de vânt.

Ne plimbarăm câteva minute în sus şi în jos, fără să ne spunem nimic. Nu se întâmplase niciodată până acum ca în prezenţa mea Peddley să tacă atât de îndelung. Bănuind stânjeneala care-l determina să păstreze această tăcere nefirească, începu să-mi pară rău de el. La urmă, după ce ne plimbarăm de câteva ori în susul şi în josul peronului, făcu un efort şi după ce-şi drese glasul începu să vorbească sfios şi stăpânit, pe un ton care nu mai semăna deloc cu glasul sonor şi sigur de sine, ca glasul de trombon cu care altă dată îmi vorbise despre sistemul bancar din Elveţia.

— Ceea ce vreau eu să-ţi spun, începu el, este în legătură cu Grace.

În timp ce vorbea, se întoarse spre mine şi văzui că chipul îi este contractat de o neînţeleasă tristeţe. Masca lui de banală frumuseţe părea straniu de întunecată şi brăzdată de cute. De sub sprâncenele repezite în sus, ochii lui mă priveau întrebători, deznădăjduiţi şi trişti.

Dădui din cap, fără să zic nimic, deoarece mi se părea că acesta este mijlocul cel mai indicat pentru a-l determina să continue.

— Realitatea este, adăugă el întorcând privirea şi uitându-se în pământ, realitatea este...

Dar trebui să treacă un timp, destul de lung, până să se poată decide să-mi spună care anume este realitatea.

De vreme ce eu cunoşteam această realitate, poate aş fi început să râd cu hohote, dacă instinctul

meu de satiră n-ar fi fost înlocuit în această clipă de un sentiment de milă, când îl auzii că conchide cu patetica şi eufemistica declaraţie:

— Realitatea este că Grace... de, mi se pare că nu mă mai iubeşte. Nu mă mai iubeşte, aşa cum m-a iubit înainte de asta. În orice caz, eu sunt sigur că nu mă mai iubeşte.

— Cum se poate să fii sigur? am întrebat eu după o scurtă pauză, închipuindu-mi că el n-a putut afla despre aventura ei decât prin vorbele nelămurite care circulau, aşa că aş fi avut posibilitatea să le dezmint.

— Mi-a spus chiar ea, răspunse el şi nădejdea mea de dezminţire se risipi ca un fum.

— Ooo!

Va să zică Kingham a reuşit să obţină ceea ce a urmărit, gândii eu. O plictisise până când o determinase să-i spună lui Peddley acest adevăr inutil, numai pentru a face situaţia şi mai dificilă şi mai dureroasă decât era înainte de această mărturisire.

— De un timp încoace, continuă Peddley după o pauză, am băgat de seamă că ea s-a schimbat.

Până şi Peddley reuşise să devină prevăzător, după ce faptul era consumat. De altfel semnele că dragostea ei se stinsese erau destul de evidente şi de categorice. Probabil Peddley nu dispunea de o simpatie imaginativă, dar în orice caz avea dorinţe şi-şi dădea seama dacă acestea erau satisfăcute sau nu. Făcu aluzie la câteva amănunte explicative.

— Dar nu mi-am închipuit niciodată, conchise el, cum era să-mi închipui, că schimbarea aceasta s-ar putea datora apariţiei unui alt bărbat. Cum ar fi posibil? repetă el pe un ton de inocentă deznădejde. Se vedea destul de limpede că pentru un om ca el ar fi fost peste putinţă să-şi închipuie aşa ceva.

— Sigur că da, răspunsei eu, confirmând foarte liniştit nu ştiu ce întrebare a lui care aştepta

să fie confirmată: Sigur că da.

— Ei bine, într-o bună zi, continuă el, tocmai după ce ne înţeleseserăm să venim aici în munţi, cum făceam de obicei, a început cu totul pe neaşteptate să-mi spună ce are pe suflet — aşa din senin, înţelegi, fără să mă prevină. A fost îngrozitor! Crede-mă, îngrozitor!

Urmă o nouă pauză.

— Pe individul acela cu numele Kingham, continuă el întrerupând tăcerea, cred că-l cunoşti, căci este un prieten de-al dumitale?

Dădui din cap.

— Un om foarte capabil, despre asta nu mai încape vorbă, ,adăugă Peddley, încercând să rămână imparţial şi să dea diavolului ce este al lui. Dar trebuie să-ţi spun că de fiecare dată când m-am întâlnit cu el mi s-a părut antipatic. (Îmi închipuiam cum s-a desfăşurat scena: Peddley începând disertaţia lui despre asigurările sociale sau probabil, aducându-şi aminte că stă de vorbă cu un literat, începuse să vorbească despre pianole, despre arta modernă sau despre teoria lui Einstein, iar Kingham la rândul lui, refuzând categoric şi probabil cu brutalitate să-l lase să-i împuieze capul). Cam prea excentric, după părerea mea.

— Sigur, un om sucit, aprobai eu. Uneori probabil şi cam nebun.

— Ei bine, dragul meu, zise Peddley şi dădu din cap, acesta este Kingham.

Nu zisei nimica. Probabil ar fi trebuit să fac pe miratul, cum se spune în lumea cinematografică, să-mi exprim mirarea, oroarea, indignarea — dar mai presus de orice, mirarea. Dar eu nu sunt bun actor. Nu făcui nici o strâmbătură şi nici nu, proferai ţipete de indignare. Ne plimbam în tăcere pe peron. Ploaia ciocănea pe acoperişul de deasupra noastră iar în fund, la ambele capete ale platformei, fantomele aproape invizibile ale munţilor se ridicau întunecate, dincolo de perdelele albe. Ne plimbam din Italia spre Franţa şi înapoi, din Franţa spre Italia.

— Cine şi-ar fi închipuit aşa ceva? întrebă Peddley într-un târziu.

— Oricine, ar fi fost cazul să răspund eu. Orice om care dispune de puţină imaginaţie şi care o cunoaşte pe Grace, dar mai ales pe dumneata. Dar mi-am pus strajă gurii. Căci deşi este un spectacol extrem de caraghios să vezi pe cineva a cărui mândrie şi încredere în sine începe să se dezumfle ca o băşică, pare totuşi o dovadă de foarte puţină înţelegere şi de lipsă de imaginaţie să te mulţumeşti pur şi simplu să râzi în faţa unei astfel de situaţii. Căci evaporarea mândriei provoacă o durere care poate fi tot atât de acută ca şi suferinţa provocată de tragedii mult mai nobile. La suprafaţă, vanitatea jignită şi suficienţa destrămată pot fi un spectacol ridicol, dar cei care-i simt durerea, cei care o consideră din punct de vedere subiectiv nu sunt deloc ridicoli. Sentimentele şi părerile unui actor, chiar în dramele cu cel mai coborât nivel moral, merită tot atâta consideraţie ca şi cele ale spectatorilor. Mirarea lui Peddley că soţia lui a preferat un alt bărbat în locul lui era — din punctul meu de vedere — un spectacol cât se poate de caraghios. Dar umilitoarea constatare pe care o făcuse îl durea cu adevărat, mirarea era amestecată cu

durere adevărată. Bătându-mi joc de el, pur şi simplu, ar fi însemnat să procedez — în beneficiul spectatorului — la neadmiterea drepturilor actorului. Dar, în afară de asta, durerea pe care o simţea Peddley nu era numai rezultatul unei mândrii jignite, în farsa aceasta grosolană şi caraghioasă, se împleteau şi emoţii mult superioare. Cuvintele pe care le pronunţă imediat după aceea îmi luară orice posibilitate de a-mi bate joc de el.

— Ce să fac acum? continuă Peddley după o nouă pauză şi se uită la mine cu ochii rătăciţi şi plini de deznădejde: Ce am de făcut acum?

— De, începui eu foarte prudent, căci nu ştiam ce aş putea să-i răspund, totul depinde de felul în care priveşti chestiunea şi mai ales de ceea ce crezi despre Grace.

— Ceea ce cred eu despre ea? repetă el. De, şi păru că ezită puţin, eu fireşte că ţin la ea. Ţin foarte mult. Făcu o pauză, pe urmă dărâmând dintr-un gest toate barierele pe care le ridicaseră în jurul acestui subiect anii tăcerilor pline de suficienţă, anii de îngâmfare în timpul cărora luase drept ceva de la sine înţeles tot ce văzuse în jurul lui, continuă: Eu o iubesc!

Formularea acestui cuvânt decisiv păru că-i mai uşurează situaţia. Îţi făcea impresia că un obstacol a fost înlăturat: confidenţele începură să curgă mai uşor şi mai bogate.

— Uite ce, continuă el, nu cred că am fost în stare până acum să-mi dau seama cât de mult o iubesc. Tocmai acest amănunt face ca situaţia să mi se pară atât de îngrozitoare — gândul că ar fi trebuit să o iubesc mai mult sau în orice caz să o iubesc mai conştient, atunci când am avut ocazia şi când mă iubea şi ea pe mine, gândul că dacă aş fi iubit-o astăzi probabil nu aş fi în gara aceasta eu singur, fără ea. Întoarse privirea şi nu mai zise nimic, până când făcurăm jumătate de distanţă în lungul peronului. — Mă gândesc tot timpul la ea,

continuă el. Mă gândesc cât de fericiţi am fost împreună şi mă întreb mereu dacă vom mai avea oare ocazia să ne simţim din nou fericiţi sau poate acum totul s-a terminat. Urmă o nouă pauză . Pe urmă, adăugă el, mă gândesc la ea că a rămas în Anglia şi că se simte fericită alături de bărbatul acela, probabil chiar mai fericită decât a fost vreodată alături de mine, căci probabil pe mine nu m-a iubit niciodată — în orice caz nu m-a iubit ca pe el. Începu să clatine din cap. O, mi se pare îngrozitor, cred că-ţi închipui cât este de îngrozitor. Încerc din toate puterile să alung aceste gânduri, dar nu sunt în stare. Rătăcesc prin munţi, până când mă simt rupt de oboseală, caut să mă distrez, stând de vorbă cu oamenii care trec prin gara aceasta cu trenurile. Dar nu foloseşte la nimic. Mi-e peste putinţă să scap de gândurile care mă preocupă.

Aş fi putut, evident, să-i spun că Grace se simte infinit mai puţin fericită alături de Kingham decât s-a simţit vreodată alături de el, dar mă îndoiam că o astfel de consolare ar putea să aibă efect asupra lui.

— Probabil situaţia nu este atât de gravă, răspunsei eu cu sfială. Probabil relaţiile lor nu vor dura. Într-o bună zi îşi va reveni în simţiri.

— Evident, aceasta este şi nădejdea mea, răspunse Peddley şi oftă. La început, când mi-a spus că nu va veni cu mine în străinătate şi că rămâne în Anglia, împreună cu omul acela, m-am înfuriat. I-am spus că, întru cât mă priveşte pe mine, poate să se ducă şi dracului, căci nu mă interesează. I-am spus că nu va mai primi ştiri de la mine decât prin intermediul avocatului meu. Dar la ce pot să folosească toate acestea? Eu nu vreau deloc să se ducă dracului, vreau să rămână cu mine. Acum nu mai sunt supărat, ci deznădăjduit. Mi-am călcat peste mândria de altădată. La ce-ţi poate folosi mândria şi perseverarea în hotărârile luate la început, când acestea te fac să te simţi

nenorocit? I-am scris şi i-am spus că doresc să se întoarcă la mine şi că voi fi mulţumit şi recunoscător dacă se va întoarce.

— Şi ce ţi-a răspuns? întrebai eu.

— Nimic, declară Peddley.

Îmi închipui cam ce putea fi scrisoarea lui Peddley, o scrisoare plină de frazele răsuflate care se întrebuinţează cu atâta regularitate în faţa tribunalelor de divorţ sau în faţa judecătorilor care fac cercetările, când se întâmplă ca cineva să se arunce sub roţile trenului, în cazuri de dragoste neîmpărtăşită. Cuvinte banale, reci şi fără semnificaţie, care nu exprimă nimic. Fără îndoială, avocaţii au dictat de multe ori astfel de scrisori clientelei dornice de a obţine reintegrarea în drepturile conjugale, rezumate succint şi convenabil, negru pe alb, pentru a le supune judecătorului care la rândul lui le va atribui valoarea de drept. Vechi şi răsuflate fraze cărora numai simpatia cititorului le mai poate infuza o viaţă limitată — toate aceste fraze trebuise de astă dată să le formuleze nu în calitate de avocat ci în propriul lui interes.

Bănuiam că Grace a arătat această scrisoare şi lui Kingham şi parcă auzeam comentariile pline de ferocitate pe care le-a făcut el. O analiză judicioasă a stilului poate reduce la banal şi absurd aproape orice scrisoare de dragoste. Kingham probabil făcuse această analiză cu toată cruzimea şi cu o plăcere infernală. Probabil, cu ironiile, reuşise s-o facă pe Grace să se abată de la primul ei impuls, aşa că nu răspunsese la scrisoarea soţului ei. Dar nu mă îndoiam deloc că la suprafaţa conştiinţei ei mai persista încă sentimentul de milă faţă de John Peddley şi remuşcarea pentru ceea ce făcuse. În acelaşi timp eram convins că Kingham găsise mijlocul pentru a încuraja la început aceste sentimente, ca pe urmă să o poată lua în bătaie de joc. Situaţia complica în mod agreabil relaţiile

dintre ei şi contribuia ca pentru Grace dragostea faţă de el să fie mai dureroasă decât oricând.

Peddley întrerupse tăcerea subliniată de ţârâitul ploii şi în acelaşi timp şi gândurile mele, spunând:

— Dacă situaţia este serioasă şi ea va continua să nu răspundă la scrisorile mele, ce se va întâmpla atunci?

— Ar fi peste putinţă să continue în felul acesta, declarai eu, cu convingerea care izvora din faptul că eu cunoşteam caracterul lui Kingham. Mai curând sau mai târziu ar fi peste putinţă ca omul acesta să nu facă ceva ce nu poate să-i fie trecut cu vederea, chiar de cea mai docilă amantă imaginabilă. Poţi fi sigur că nu va continua.

— Bine ar fi să fie aşa, răspunse Peddley cu îndoială: el nu-l cunoştea pe Kingham ci numai pe Grace — dar nici pe ea nu o cunoştea îndeajuns. Mi-e peste putinţă să-mi dau seama ce are de gând să facă. Totul mi s-a părut atât de neaşteptat din partea lui Grace. Nu mi-aş fi închipuit niciodată... I se întâmpla pentru prima dată să-şi dea seama că n-o cunoaşte deloc pe femeia cu care s-a căsătorit. Conştiinţa acestei ignorante era unul dintre elementele deznădejdii lui. — Dar dacă se va întâmpla să fie serios, continuă el după un timp de tăcere, stăruind cu încăpăţânare asupra celei mai grave dintre posibilităţi, ce voi face eu în cazul acesta? O voi lăsa să plece aşa, fără nici un fel de luptă? Să-i redau libertatea, pentru ca să se poată bucura în mod permanent şi respectabil de fericirea pe care i-o poate da tovărăşia cu bărbatul acesta? (Evocându-mi în minte viziunea unui Kingham ducând viaţă casnică, îmi veni să râd). Cred că pentru ea acesta ar fi gestul cel mai frumos la care s-ar aştepta. Dar de ce să fac un gest urât faţă de mine însumi?

În mijlocul ciocănelii picăturilor de ploaie şi în prezenţa fantomatică a munţilor oblojiţi de neguri, continuarăm această conversaţie fără folos.

La urmă de tot îl sfătuii să nu întreprindă deocamdată nimic. Să aştepte până ce va vedea ce-i vor aduce zilele, săptămânile sau lunile viitoare. Aceasta era singura tactică sănătoasă.

Când intrarăm din nou în restaurantul gării Peddley era mult mai vesel decât atunci când îl părăsisem. Nu-i oferisem, propriu-zis, nici un fel de consolare utilă şi nici nu inventasem nici un fel de soluţionare magică a problemei, dar numai faptul că putuse vorbi cu cineva şi că eu îl ascultasem cu bunăvoinţă fusese pentru el un fel de uşurare şi de mângâiere. Aşa că începu să-şi frece mâinile mulţumit, în timp ce se aşeza la masă, alături de Catherina.

— Ei doamnă Wilkes, zise el pe un ton de cordialitate profesională, caracteristică preoţilor, medicilor, avocaţilor şi tuturor acelora care sunt obligaţi să vorbească mult şi adeseori cu oameni pe care nu-i cunosc, da doamnă Wilkes, îmi face impresia că amândoi v-am neglijat în mod ruşinos cu absenţa noastră. Mi se pare că nu vei putea niciodată să mă ierţi pentru că ţi-am răpit soţul în felul acesta, atât de ruşinos. Şi aşa mai departe.

Nu mult după aceea abandonă tonul de amabilă politeţe, pentru a începe o conversaţie mai serioasă.

— Acum câteva zile am întâlnit în gară un om cât se poate de interesant, începu el. Un grec. Îl chema Theotocopulos. Un bărbat remarcabil. Mi-a spus o mulţime de amănunte edificatoare despre Regele Constantin şi actuala situaţie economică din Grecia. M-a asigurat că...

Şi informaţiile privitoare la Regele Constantin şi situaţia economică a Helladei începură să se reverse. Era evident că John Peddley găsise în domnul Theotocopulos un suflet înrudit. Când se întâmplă să se întâlnească doi greci, începe imediat un schimb de anecdote relative la suveranii detronaţi din Orientul european — cu alte cuvinte un fel de răzbunare

între pisălogi. De la viaţa lui intimă, Peddley transpusese conversaţia pe terenul vieţii publice. Când se anunţă plecarea trenului nostru, răsuflarăm uşuraţi.

Kingham ocupa etajul al doilea al unei case în stil secolul al XVII-lea care odinioară fusese frumoasă şi plăcută şi care, astăzi dădea cu faţada de cărămizi vizibile, înnegrite de vreme, spre o stradă care odinioară era cartierul unei burghezii înstărite şi care pleca din Theobald's Road spre punctul cel mai extrem din răsărit al arterelor Bloomsbury Squares. Era o stradă populată, în care de la război încoace se îngrămădise o populaţie săracă, dar „artistică", aparţinând cu totul altei clase. La ferestrele acestor case, perdelele de muselină murdară alternau cu perdelele portocalii, roşii sau vărgate în forme dreptunghiulare, de linii în culori ţipătoare. Nu era deloc greu să-ţi dai seama unde se termină cartierul populat de oameni cumsecade şi unde începe vesela viaţă de boem.

Poarta de la intrarea casei cu numărul douăzeci şi trei era permanent deschisă. Intrai şi începui să urc scara. Ajungând pe coridorul etajului al doilea, rămăsei mirat văzând că uşa de la apartamentul lui Kingham este întredeschisă. Întinsei mâna şi, după ce o deschisei larg, intrai în cameră.

— Kingham, strigai eu, Kingham!

Nu-mi răspunse nimeni. Traversai micul vestibul întunecat şi bătui la uşa, camerei principale.

— Kingham, strigai eu din nou, cu glasul mult mai ridicat.

Nu doream să deschid uşa camerei şi să dau peste o scenă de fericire casnică sau, mult mai probabil, ţinând seama de relaţiile dintre Grace şi Kingham, peste o scenă de certuri domestice.

— Kingham!

Nimic nu se mişca în mijlocul tăcerii din interior. Am intrat. Camera era goală. Strigând mereu, dar ceva mai discret, m-am uitat în cealaltă cameră, în bucătărie, în dormitor. În faţa uşii erau două geamantane, gata împachetate. Unde au de gând să plece? Mă oprii şi mă gândii la ei, nădăjduiam că-i voi putea vedea înainte de plecare. În timpul acesta am vizitat baia şi chiar cămara de provizii, dar făcui constatarea că toată casa este pustie. Probabil plecaseră şi la plecare au uitat să închidă uşa de la cameră. Dacă gândurile şi distracţia sunt dovezi de dragoste, îmi zisei eu, atumci aceştia doi o duc bine de tot.

Mă uitai la ceas şi văzui că e şase fără douăzeci. Mă hotărâi să-i aştept, până se vor întoarce. Dacă nu se vor întoarce până într-un ceas, voi pleca, lăsându-le un bilet în care-i voi pofti să vină la noi.

Cele două camere din apartamentul lui Kingham erau mici, dar monstruos de înalte şi odinioară fuseseră o singură cameră de proporţii clasice. Un perete de paiantă despărţea cele două camere una de alta, tăind în două părţi asimetrice graţiosul desen care ornase la început tavanul. O fereastră înaltă, cu totul disproporţionată faţă de peretele în care era întâmplător tăiată, lumina amândouă camerele — pe cea mai mare cu totul necorespunzător, iar pe cea mai mică excesiv de puternic. Kingham îşi avea cărţile şi biroul în camera cea mai mică şi mai luminoasă. După ce am intrat, m-am uitat la rafturile cu cărţi şi scoţând două volume diferite am apropiat un scaun de fereastră şi m-am aşezat să citesc.

„Eu nu pot să suport, citii eu (deschisesem un volum din propriile opere ale lui Kingham) pe acei profeţi caraghioşi şi vânturători de utopii care ne oferă perspectiva eternei fericiri. Nu pot să-i suport. Sunt oare atât de tâmpiţi încât nu sunt în stare să-şi dea seama de propria lor prostie? Nu pot înţelege că dacă fericirea ar fi continuă şi

prosperitatea ar fi universală fericirea ar înceta să mai fie fericire şi bunăstarea bunăstare şi că ar deveni un fel de plictiseală, ceva obişnuit, cum e pâinea de toate zilele, treburile de toate zilele, ziarul de fiecare zi, un fel de *Daily Mail?* Nu sunt oare în stare să înţeleagă că dacă în lume totul ar fi de culoare verde-vegetal noi am uita cu totul ce înseamnă verdele-vegetal? „Măgari, maimuţe şi câini!" (Slavă Domnului, nici Milton nu putea suporta cu uşurinţă pe cei proşti. Satan — portretul artistului). Măgari, maimuţe şi câini! Sunt oare atât de proşti încât nu pot să-şi dea seama că pentru a cunoaşte fericirea şi virtutea, oamenii trebuie să ştie, înainte de toate, ce este durerea şi păcatul? Utopia pe care v-o ofer eu este o lume în care fericirea şi nenorocirea sunt mult mai intense, unde ele se alternează mult mai repede şi mai violent decât aici în lumea noastră. O lume în care bărbaţii şi femeile sunt dotaţi cu o sensibilitate mai puternică decât sensibilitatea noastră modernă, de o conştiinţă mult mai acută şi mai multiplă decât conştiinţa noastră modernă şi unde vor putea cunoaşte plăceri nemăsurate, cruzimile şi primejdiile lumii antice, cu toate reticenţele şi remuşcările creştinismului, cu toate extazele şi toate spaimele groazei. Aceasta este utopia pe care v-o ofer eu — nu un sanatoriu sterilizat, cu gimnastică suedeză în fiecare dimineaţă, cu bucătărie vegetariană şi muzică din clasici, prin telegrafie fără fir, băi caste de soare, pentru ambele sexe, şi dragoste raţională gratuită, între cearceafuri antiseptice. Măgari, maimuţe şi câini!".

În timp ce întorceam paginile cărţii ca să caut un pasaj mai interesant, mă gândeam că totuşi se poate spune ceva în favoarea lui Kingham: cel puţin că nu este un simplu teoretician care să jongleze cu formule academice. Kingham făcea exact ceea ce predica. Kingham îşi definise utopia şi-şi dădea toată silinţa să o pună şi în practică — cu ajutorul lui Grace.

„Făgăduieli de castitate", aceasta fu fraza care-mi atrase atenţia, „fãgăduielile de castitate se fac de obicei cu glasul rece plin de dezgust şi remuşcările ce urmează după un exces. Cel care face un astfel de jurământ îşi închipuie că această făgăduială va fi un lanţ care va încătuşa pornirile trupului şi pe care nimic nu-l va putea rupe. Dar se înşeală, făgăduiala nu este un lanţ, ci o simplă frânghie de cânepă. Cât timp sângele este rece, frânghia ţine. Dar când sângele, o dată cu trezirea poftelor, începe să clocotească, sângele se încinge, flăcările răzbesc în afară şi aprind frânghia — această legătură inflamabilă despre care cel ce şi-a impus-o şi-a închipuit că este de oţel — şi pe urmă poftele încep să se dezlănţuiască în libertate. După ce ajunge din nou la saturaţie, urmează iarăşi răceala, dezgustul, remuşcările, de astă dată însă mult mai acute decât înainte şi o dată cu ele repetarea jurămintelor stygiene. Situaţia se desfăşoară aşa înainte, alternându-se ca zilele săptămânii, ca vara şi iarna, între anotimpuri. Vei zice că toate acestea sunt deşertăciune, sărăcia duhului. Eu nu sunt de aceeaşi părere. Toate aceste jurăminte, aceste remuşcări şi sentimentele adânc înrădăcinate — din care emană sentimentul că plăcerile simţurilor sunt ceva condamnabil — intensifică plăcerea la maxim, multiplică emoţiile pe care le provoacă, dând loc unui zbucium şi unei tragedii a spiritului, care merg paralel cu plăcerile trupului".

Citisem mai de mult aceste eseuri abreviante sau maxime dezvoltate (nu mai ştiu nici eu cum să le zic, Kingham le intitulase simple "Noţiuni"), le citisem mai de mult şi violenţa, ciudăţenia şi îngrozitoarea lor sinceritate îmi făcuseră întotdeauna plăcere. De astă dată însă îmi făcea impresia că le înţeleg mai bine decât până acum. Amănuntele privitoare la relaţiile dintre Kingham şi Grace, pe care le cunoşteam, parcă le elucidau pentru a le putea înţelege mai bine, iar afirmaţiile

acestea aruncau la rândul lor o lumină asupra lui Kingham şi a relaţiilor lui cu Grace. De pildă, iată o propoziţie relativă la dragoste: „Orice dragoste este în esenţă un fel de răzbunare, bărbatul se răzbună împotriva femeii care l-a captat şi l-a umilit, femeia se răzbună împotriva bărbatului care a înfrânt sfiala şi ezitarea ei şi care a îndrăznit să o convertească, făcând-o din personalitatea ce a fost o simplă membră şi mamă a speciilor". Acum toate aceste afirmaţii mi se păreau pline de semnificaţie. Îmi aduc aminte şi de câteva cuvinte în legătură cu păcatul săvârşit împotriva Duhului Sfânt: „Numai cei care cunosc Duhul Sfânt sunt ispitiţi să păcătuiască împotriva lui sau, mai bine zis, au posibilitatea să păcătuiască. Nu s-ar putea să cheltuieşti talentul, înainte de a-l avea. Nu s-ar putea să faci o faptă rea, o faptă prostească sau inutilă, fără să ştii dinainte ce este fapta bună, fapta cumpănită şi vrednică de a fi făcută. Ispita începe o dată cu cunoştinţa şi creşte la pas cu ea. Un bărbat ştie că are un suflet care trebuie salvat şi că sufletul acesta este preţios, dar tocmai din cauza aceasta îşi petrece timpul în aşa fel încât ar fi peste putinţă să nu şi-l piardă. Dumneata, cititorule, conchidea în mod caracteristic alineatul, care nu ai nici un suflet de salvat, probabil nu vei reuşi să înţelegi despre ce vorbesc eu acum".

Mă gâmdeam tocmai la cuvintele acestea, în lumina faptelor recente care mă ajutaseră să-l cunosc pe Kingham mai bine decât înainte, când meditaţiile acestea ale mele fură întrerupte de însuşi glasul lui Kingham.

— La ce bun să mai stăruim, spunea el. Tu nu înţelegi? Glasul răsuna din ce în ce mai puternic, după ce uşa camerei de alături se deschise şi el intră împreună cu cel care-l însoţea. Paşii lor răsunau pe palierul fără covor. Ce te determină să continui în felul acesta? Glasul lui părea plictisit, ca atunci când te saturi de a mai discuta cu cineva şi nu mai doreşti decât să fii lăsat în pace. De ce?

— Din cauză că eu te iubesc. Era glasul lui Grace şi mi se păru stins şi chinuit. Îmi făcea impresia că exprimă un fel de durere voită.

— O, ştiu, ştiu, răspunse Kingham pe un ton care părea sugrumat de oboseală şi oftă zgomotos. Dacă ai şti tu cât sunt de sătul de târguielile şi discuţiile acestea. Glasul lui mi se păru aproape patetic, părea că te imploră să ai milă de el, să faci tot posibilul ca să nu-i mai sporeşti suferinţa. După tonul cu care vorbea, îţi făcea impresia că el ar fi victima persecutată de Grace care este o femeie fără suflet. În realitate, aceasta era imaginea pe care şi-o făcea acum despre sine, căci după cât bănuiam ajunsese la acea fază finală care era inevitabilă pentru toate pasiunile lui — faza de saturaţie a emoţiilor. Sorbise până în fund paharul pasiunilor violente, farmecul se terminase şi orgia nu mai avea nici o putere asupra lui. Nu dorea altceva decât să poată trăi în linişte şi sobru. Grace însă se ţinea de el şi-i cerea să continue orgia. O orgie de sânge rece — ce oroare. Pentru un bărbat ajuns la sobrietate, datorită saturaţiei depline, ideea aceasta era ceva dezgustător, ceva care te face să te cutremuri. Nu e deci de mirare că-i răspunse pe un ton plângător: Ţi-am mai spus, continuă el, că sunt hotărât. Definitiv. O dată pentru totdeauna.

— Vorbeşti serios? Eşti hotărât să pleci?

— Foarte serios, răspunse Kingham.

— Atunci poţi considera că ce ţi-am spus eu este tot atât de serios ripostă glasul chinuit şi stins al lui Grace: Definitiv. Dacă pleci, eu mă voi sinucide.

Prima mişcare pe care am făcut-o, în clipa când am auzit glasul lui Kingham, a fost — numai Dumnezeu ştie de ce — să mă ascund. M-am simţit dintr-o dată surprins de gândul că m-am făcut vinovat de ceva şi am fost cutremurat de aceeaşi teamă ca un copil de şcoală când vede că va fi prins. Inima începuse să-mi bată violent şi, sărind în picioare, mă uitai în jurul meu, ca să

descopăr o ascunzătoare. Dar după câteva clipe, am început să mă liniştesc. Mi-am adus aminte că eu nu mai sunt un copil de şcoală care ar putea fi prins comiţând o greşeală şi pe urmă bătut, că eu venisem aici pentru a-i invita pe Kingham şi Grace la noi la masă şi că, departe de a mă ascunde, va trebui tocmai dimpotrivă să le dau de ştire că sunt aproape. În timpul acesta replicile se succedau una după alta, în altercaţia lor surdă. Începui să-mi dau seama că s-au angajat într-o discuţie groaznică şi mortală, aşa că ezitai să-i întrerup. În clocotul unei erupţii violente de emoţii, nu ai niciodată curajul să te amesteci. Să apari, fără să fii invitat, îmbrăcat şi cu platoşa indiferenţei cotidiene, în faţa unor suflete despuiate şi fremătând de pasiune, este o faptă insultătoare şi oarecum o necuviinţă. Aici, evident, nu putea fi vorba de o discuţie vulgară care, cu puţin tact, s-ar fi putut evita, eventual cu un zâmbet sau un duş căldicel de banalităţi. Probabil era o discuţie gravă şi chinuitoare, care ar fi trebuit înlăturată cu orice preţ. Mă gândeam ce să fac. Ar fi oare bine să intervin între ei? Cunoscându-l pe Kingham, îmi închipuiam că această intervenţie ar putea cel mult să înrăutăţească situaţia. Deci, în loc să-l fac să se ruşineze de atitudinea lui, puteam cel mult să provoc o avalanşă şi mai puternică de violenţe. Ca să meargă înainte cu o scenă intimă de emoţii, de faţă cu o terţă persoană, ar fi fost o necuviinţă. Kingham, îmi ziceam eu, va fi probabil foarte mulţumit să poată agrava şi complica această scenă, introducând într-însa acest nou element de ultragiu spiritual. Am stat şi m-am gândit ce să fac. Să intru, cu riscul de a agrava situaţia? Sau să stau acolo unde eram, cu riscul de a fi descoperit, la jumătate de ceas după aceea, şi obligat să-i explic cum am ajuns în apartamentul lui? Mai ezitam încă, în momentul când din camera de alături auzii glasul stins şi stăruitor al lui Grace care spunea:

— Dacă pleci, mă voi sinucide.

— Nu, dimpotrivă, răspunse Kingham. Te asigur că nu te vei sinucide. Plictiseala tonului cu care vorbea mi se păru nuanţată de oarecare ironie.

Căutam să-mi imaginez excesul de durere pe care l-ar improviza Kingham, dacă aş încerca să intervin într-o scenă atât de dramatică, aşa că mă hotărâi să nu mă amestec — în orice caz nu imediat. Am traversat camera, umblând pe vârful picioarelor şi m-am aşezat într-un loc unde ar fi fost peste putinţă să mă poată vedea prim uşa întredeschisă.

— Această mică farsă am jucat-o şi eu, continuă Kingham. Chiar de zeci de ori. Da, şi de fiecare dată căutam să mă conving pe mine însumi că fapta mea este o scenă de tragedie reală.

Chiar fără intervenţia mea, ironia lui mi se părea destul de brutală.

— Mă voi sinucide, repetă Grace cu încăpăţânare.

— Dar după cum vezi, continuă Kingham, mai sunt şi astăzi în viaţă. Îm glasul lui se simţea o vioiciune nouă: Mereu în viaţă şi perfect intact. Cianura de potasiu s-a dovedit de fiecare dată că n-a fost altceva decât migdale glasate, iar cu revolverul ori de câte ori încercam să-l ridic, pentru a trage în cap, se întâmpla întotdeauna să trag de pe lături, sfârşi el şi începu să râdă de această glumă.

— De ce continui să vorbeşti în felul acesta? îl întrebă Grace ostenită de discuţie. — În felul acesta stupid şi plin de cruzime?

— Eu n-am decât să vorbesc, răspunse Kingham, căci în realitate tu eşti cea care va avea cuvântul din urmă. M-ai distrus, m-ai otrăvit, mi-ai înveninat sângele. Şi la urmă tot tu te plângi, din cauză că eu vorbesc.

Făcu o pauză, ca şi când ar fi aşteptat să-i răspundă ceva, dar Grace nu zise nimic. Spusese de atâtea ori ceea ce ar fi avut de spus: „te iubesc", dar el interpretase greşit aceste cuvinte, în mod

constant şi cu răutate, aşa că probabil acuma i se părea că ar fi o risipă de energie să i le mai repete.

— Evident, este destul de neplăcut să pierzi o victimă, continuă Kingham tot atât de ironic. Dar cred că nu-mi vei cere să admit că ar fi tocmai atât de neplăcut, încât să trebuiască să te sinucizi. Haide-haide, dragă Grace. Atitudinea ta este exagerată.

— Eu nu-ţi cer să crezi nimic, ripostă Grace. Îţi spun ce am de gând şi cu asta s-a terminat. Sânt sătulă.

După scârţâitul arcurilor, în camera de alături, îmi dădui seama că s-a aşezat pe canapea. Pe urmă se făcu tăcere.

— Tot aşa şi eu, declară Kingham într-un târziu. Sunt obosit de moarte. Glasul lui răsuna fără nici o energie, fără nuanţări şi fără viaţă. De alături arcurile canapelei se auziră din nou: probabil se aşezase şi el pe canapea. Ascultă draga mea, adăugă el, pentru dumnezeu, să încercăm să ne venim în fire. Apelul lui Kingham mi se părea neobişnuit de stăruitor şi-mi veni să zâmbesc. Îmi pare rău că ţi-am vorbit adineaori în felul acela. Am făcut o prostie şi eram supărat. Şi tu ştii că vorba aduce vorbă, pe urmă te laşi dus. N-am avut intenţia să te jignesc. Hai să vorbim liniştiţi. La ce să începem discuţii fără nici un folos? Situaţia este inevitabilă, fatală. E trist să faci această constatare, dar să încercăm să privim situaţia din partea ei favorabilă, fără să o mai înrăim.

Ascultam mirat cum Kingham depăna firul acestor platitudini pe un ton de plictiseală şi epuizare.

O epuizare care te făcea să crezi că se simte plictisit de moarte de propriile lui cuvinte. O, dacă ar putea scăpa, dacă ar putea deveni liber, dacă ar putea pleca, să n-o mai vadă niciodată. Căutam să-mi imaginez gândurile şi dorinţele ce-l preocupau în această clipă pe Kingham.

În timpul oricărei intimităţi amoroase există şi momente când astfel de gânduri pot trece prin mintea vreunuia dintre amanţi, când dragostea începe să devină plictiseală şi te dezgustă, aşa că singura dorinţă pe care o mai simţi în tine este dorinţa de a rămâne singur. Cei mai mulţi dintre amanţi reuşesc să treacă peste această fază de plictiseală, datorită faptului că nu admit ca gândurile lor să stăruie asupra ei. Sentimentele şi dorinţele cărora nu le dai nici o atenţie se sting foarte curând de inaniţie, din cauză că acestea se hrănesc şi trăiesc din atenţia spiritului conştient. Astfel că dragostea începe numaidecât să-şi afirme drepturile ei şi uiţi cu totul de plictiseală. Dar pentru Kingham, care acorda atenţie fiecărei emoţii şi fiecărei dorinţe ce ar fi putut să înfioare eul său conştient, cea mai mică umbră de oboseală devenea importantă. În cazul de faţă însă nu putea fi vorba de o dragoste stăruitoare pentru obiectul faţă de care în mod conştient îşi întreţinea dezgustul, nici de o afecţiune puternică şi copleşitoare, capabilă să înlăture ceea ce în realitate nu era altceva decât o oboseală imediată. El iubea din cauză că simţea nevoia unei emoţii violente. Grace era un mijloc pentru a-şi ajunge un scop, dar nu un ţel prin el însuşi. Scopul urmărit de el — satisfacerea dorinţelor lui de excese emotive — fusese ajuns, prin urmare, mijloacele încetaseră să mai aibă importanţă pentru el. Grace i-ar fi devenit cu totul indiferentă, dacă în timpul acestei crize ea s-ar fi dovedit că din punct de vedere emotiv este tot atât de indiferentă ca şi el. Sentimentele lor însă nu erau sincronizate. Grace nu era obosită, dimpotrivă, ea îl iubea cu mai multă pasiune decât până acum. Elanul ei intempestiv colaborase cu propria lui facultate de introspecţie, pentru a transforma oboseala şi neutralitatea emotivă în dezgust real şi chiar în ură. El însuşi trebuia să facă un efort, pentru a nu-şi da pe faţă violenţa sentimentelor — dar afară de asta

era obosit, prea obosit, pentru ca să mai fie în stare să şi le exprime în mod corespunzător. Ar fi preferat să poată pleca fără să se bage de seamă şi fără nici un fel de discuţie. Stăpânit de o oboseală extremă, începu să-şi debiteze frazele seducătoare. Ascultându-l, ai fi putut să-l consideri drept un preot tânăr care dă lui Grace sfaturi bine simţite despre viaţă.

— Trebuie să ne venim în fire, zise el. În lume sunt şi alte lucruri, nu numai dragostea. Începu să vorbească despre stăpânirea de sine şi despre consolarea pe care o poate oferi munca. Peroraţia aceasta dură multă vreme. Dar Grace îl opri pe neaşteptate.

— Ajunge, strigă ea cu atâta violenţă, încât mă făcu să tresar. Pentru numele lui dumnezeu, încetează! Cum se poate să fii atât de lipsit de sinceritate şi atât de prost?

— Nu sunt deloc, răspunse Kingham întunecat, îţi spuneam numai că...

— Spuneai, nici mai mult nici mai puţin, decât că eşti sătul de mine, răspunse Grace, întrebuinţând propriile lui cuvinte. Iar toate acestea le spuneai pe un ton scârbos, prostesc şi lipsit de sinceritate, îmi spuneai că eşti sătul de mine, până peste cap, şi că ai fi în stare să faci nu ştiu ce, numai să mă vezi că plec şi că te las în pace. Ei bine, voi pleca, poţi fi sigur. Nu trebuie să-ţi mai faci nici o grijă din cauza asta, sfârşi Grace şi începu să râdă.

Urmă o lungă tăcere.

— De ce nu pleci? întrebă ea într-un târziu. Glasul ei părea stins, ca şi când ar fi stat cu capul îngropat într-o pernă.

— Da, răspunse Kingham cu oarecare sfială, poate ar fi mai bine să plec. Probabil începea să simtă o senzaţie de enormă uşurare. O mulţumire pe care ar fi fost necuviincios să şi-o manifeste, dar care clocotea, gata să iasă la lumină. — În cazul acesta te las cu bine, dragă Grace, adăugă el

pe un ton care părea aproape vesel. Haide să ne despărţim ca doi prieteni.

Râsul lui Grace se auzi amuţit de pernă, dar în clipa următoare când o auzii vorbind, glasul ei răsuna limpede, fără să fie amuţit de nimic.

— Sărută-mă, zise ea pe un ton poruncitor. Vreau să mă săruţi, o singură dată.

Urmă o tăcere.

— Nu aşa, protestă Grace aproape supărată. Sărută-mă, cu adevărat, aşa cum mă sărutai când m-ai iubit.

Probabil Kingham încerca să o asculte, ar fi fost în stare să facă orice, în schimbul posibilităţii de a trăi liniştit şi a scăpa imediat. Urmă o nouă tăcere.

— Nu, nu aşa! Glasul supărat al lui Grace se cutremura de deznădejde. Haide, pleacă odată! Am început să-ţi par atât de dezgustătoare, încât nu mai eşti în stare să mă săruţi?

— Bine, dragă Grace..., protestă Kingham.

— Haide, pleacă, pleacă odată, să nu te mai văd!

— Bine, plec, răspunse Kingham pe un ton demn şi în acelaşi timp uşor jignit. Dar în realitate ce val de mulţumire trebuie să fi clocotit în sufletul lui. Libertate, libertate! Cheia se întoarse în broască şi uşa închisorii începea să se deschidă. — Dacă vrei să plec, atunci voi pleca. Îl auzii că se ridică de pe canapea. — După ce voi ajunge la München, îţi voi scrie, zise el.

Îl auzii că se îndreaptă spre uşă, că apucă pe coridor spre dormitorul de alături, unde probabil îşi lua geamantanele, pe urmă din nou pe coridor, spre uşa exterioară a apartamentului. Un clinchet de chei, uşa scârţâi deschizându-se şi încă o dată când se închise la loc, pe urmă un răbufnit îndelung răsună în largul apartamentului, după ce căzu în clanţă.

Mă ridicai de pe scaun şi încercai, cu toată băgarea de seamă, să mă uit prin deschizătura uşii

care dădea în camera de alături. Grace era întinsă pe canapea, exact în poziţia pe care mi-o închipuisem, cu obrazul îngropat în pernă. Am stat şi m-am uitat la ea, cel puţin jumătate de minut, gândindu-mă ce i-aş putea spune. Îmi dădeam seama că orice i-aş fi spus ar fi fost nepotrivit într-o astfel de împrejurare. Prin urmare, îmi zisei eu, probabil chiar cele mai nepotrivite dintre toate cuvintele posibile, cele mai cu desăvârşire banale şi mai lipsite de rost, ar putea să fie cele mai indicate pentru o astfel de situaţie.

În timp ce mă gândeam în felul acesta, trupul inert din faţa mea începu să se mişte. Grace ridică obrazul de pe „pernă, ascultă o clipă cu toată atenţia, apoi făcu o serie de mişcări repezi, se întoarse pe o dungă, îşi ridică partea de sus a trupului, coborî picioarele de pe canapea şi ridicându-se traversă camera cu paşi grăbiţi. Făcui o mişcare instinctivă şi mă retrăsei din nou în ascunzătoarea mea. O auzii trecând pe coridor, auzii uşa de la intrare deschizându-se. Pe urmă glasul ei, un glas straniu şi sugrumat, se auzi strigând: Kingham! apoi glasul acesta care părea că nu mai are nimic omenesc strigă din nou, după o lungă tăcere care părea că nu se mai termină: Kingham! Dar nu-i răspunse nimeni.

Urmă o nouă tăcere, uşa se închise. Paşii lui Grace se auziră din nou, traversând camera şi, oprindu-se, o văzui în faţa ferestrei, cu fruntea sprijinită de tăblia rece, uitându-se afară — sau mai bine zis, se uita în jos. Două etaje, chiar trei, dacă ţineai seama şi de adâncitura care se deschidea, întocmai ca un mormânt, la picioarele clădirii. Probabil calcula înălţimea? La ce s-o fi gândind?

Apoi, dintr-o dată o văzui că întinde braţele şi apucând cerceveaua interioară a ferestrei începe să o ridice în sus. Intrai în cameră şi mă apropiai de ea.

La răsunetul paşilor mei, se întoarse şi se uită la mine — dar cu o privire tulbure şi înspăimântătoare, caracteristică celui care nu vede nimic, şi pe obraz cu o expresie asemănătoare cu cea pe care o vezi la un orb. Îţi făcea impresia că gândurile ei sunt prea adânc concentrate asupra monstruoasei şi îngrozitoarei idei ce o preocupa, pentru ca să mai poată stărui asupra trivialităţilor vieţii.

— Dragă Grace, tocmai te căutam, zisei eu. M-a trimis Catherina să te poftesc să vii astă seară la moi la masă.

Continuă să se uite la mine cu privirile rătăcite. După câteva clipe mi se păru că semnificaţia cuvintelor mele începe să-şi facă loc în conştiinţa ei. Îţi făcea impresia că este undeva foarte departe şi că ascultă ecoul neînţeles al glasului meu cum îşi face loc, traversând depărtările nemăsurate, ca să poată ajunge până la ea. Când într-un târziu reuşi să audă cuvintele mele — să le audă cu spiritul ei care rătăcea foarte departe — clătină din cap şi buzele-i făcură o mişcare, ca şi când ar fi vrut să răspundă, „nu".

Am apucat-o de braţ şi am depărtat-o de fereastră.

— Trebuie să vii, repetai eu.

Glasul meu păru că de astă dată ajunge mult mai repede până la ea, dar, imediat după aceea, o văzui că începe dim nou să clatine din cap.

— Trebuie să vii, repetai eu încă o dată. Am auzit tot ce aţi vorbit, înţelegi? Te voi determina să vii cu mine.

— Ai auzit? se miră ea şi se uită la mine.

Dădui din cap, fără să-i mai răspund. Mă plecai şi ridicai pălăriuţa ei mică în formă de cască pe care o aruncase jos în faţa divanului şi i-o întinsei. Cu o mişcare automată se întoarse spre oglinda opacă, veneţiană, atârnată deasupra căminului, şi începu să şi-o potrivească pe cap, o

şuviţă de păr îi atârna pe tâmple, dar o aşeză cu multă grijă sub marginea pălăriei.

— Ei, acum haide să plecăm, stăruii eu şi, luând-o la braţ, o scosei din apartament, coborâi scara întunecată şi ieşirăm în stradă.

În timp ce ne îndreptam spre Holborn, în căutarea unei maşini, încercai să leg o conversaţie. Îmi aduc aminte că am vorbit despre avantajele autobuzelor faţă de trenul subteran, despre anticari şi despre pisici. Grace nu spunea nimic. Mergea alături de mine, de parcă ar fi umblat prin somn.

Uitându-mă la chipul ei încremenit de deznădejde — obrazul unui copil care a trecut printr-o suferinţă mai presus de puterile lui — mă simţii copleşit de milă şi remuşcări. Mi se părea că, dintr-un anumit punct de vedere, ar fi vina mea şi că ar fi o lipsă de sensibilitate şi de omenie din partea mea dacă nu m-aş simţi tot atât de nenorocit ca şi ea. Mi se părea, cum mi se întâmplase de multe ori când mă găseam în prezenţa unor oameni bolnavi sau a celor care duc o viaţă de chinuitoare sărăcie, fără nici o nădejde de îndreptare, că ar trebui să-i cer iertare. Mi se părea că ar trebui să-i cer iertare, din cauză că trăiam fericit împreună cu soţia mea, din cauză că eram sănătos, că starea mea materială era destul de înfloritoare şi că eram mulţumit. Cine are dreptul să fie fericit în prezenţa celor care se zbat în nenorocire, să se bucure de viaţă în faţa celor care sunt gata să se lepede de ea? Avem noi oare acest drept?

— La Londra, numărul pisicilor, zisei eu, trebuie să fie aproape tot atât de mare ca şi al oamenilor.

— Cred că ai dreptate, şopti Grace după o bucată de timp tocmai de ajuns pentru ca ecoul cuvintelor mele să poată trece peste prăpăstiile de tăceri ce ne despărţeau unul de altul şi să fie auzit de ea. Vorbea cu mare greutate şi glasul aproape nu i se mai auzea.

— Cred că sunt milioane de pisici, continuai eu.

În clipa aceea avui marele noroc să dau cu ochii de o maşină. În drumul spre casa noastră din Kensington, îi povestii despre vacanţa petrecută în Italia. Totuşi am crezut că nu este necesar să-i vorbesc şi despre întâlnirea noastră cu Peddley în gara Modena.

După ce ajunsei acasă, îi spusei Catherinei în câteva cuvinte tot ce s-a întâmplat şi după ce-i dădui pe Grace în grijă trecui în camera mea de lucru. Trebuie să admit că m-am simţit foarte mulţumit şi egoist de recunoscător din cauză că mă vedeam din nou singur, în camera mea, în tovărăşia cărţilor mele şi a pianului. Era acelaşi sentiment de mulţumire ca într-o zi de sâmbătă, când vezi că poţi pleca din oraş, din cartierele sordide şi suprapopulate, ca să evadezi spre o căsuţă de ţară, unde te aşteaptă o grădină umbrită şi unde poţi uita că mai există şi alte fiinţe omeneşti, afară de tine şi de prietenii tăi veseli şi culţi, şi că nouăzeci la sută dintre aceştia sunt condamnaţi să trăiască în mizerie. Mă aşezai la pian şi începui să cânt *Arietta* de Beethoven, Op. 111.

Cântam foarte prost, din cauză că, într-o anumită măsură, gândurile mele erau preocupate de altceva, nu de muzică. Mă gândeam ce se va alege acum de Grace? Ce va face fără Rodney şi fără Kingham? Ce va deveni de aici înainte? Întrebarea aceasta se punea cu toată stăruinţa.

Apoi, cu totul pe neaşteptate, pagina de note tipărite pe care o aveam în faţă îmi dădu răspunsul sibilic la întrebarea pe care mi-o pusesem: *Da capo.* Hieroglifele acestea mă trimiteau înapoi, la începutul bucăţii pe care o cântasem. *Da capo.* La urma urmelor, era de la sine înţeles. *Da capo.* John Peddley, copiii, casa, existenţa stearpă a omului care este incapabil să trăiască fără să se sprijine pe cineva. Urmă apoi un alt critic muzical, un alter

ego — introducerea temei noi. Tema a doua, *scherzando,* un alt Rodney. Sau *molto agitato* care echivala cu Kingham. Şi imediat după aceea, când agitaţia a reuşit să se agite până la maximul dincolo de care urmează tăcerile, vine din nou *da capo,* spre Peddley, spre casă, copii şi spre viaţa stearpă şi fără nici un fel de sprijin.

Valurile minunii săvârşite de *Ariette* se revărsau în undele de armonie ce tremurau sub degetele mele. Cât de bine ar fi dacă muzica destinelor noastre s-ar putea asemăna cu aceasta!

{1} Personaje din piesa *Troilus şi Cresida* de Shakespeare
{2} O americană care a fondat Asociaţia „Credinţa Creştină".

Table of Contents

Title page

Table of Contents

Title page 1